

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Filozofická fakulta

Historický ústav

Bakalářská práce

**Volby na Chebsku 1946 a 1948,
komparace z pohledu hospodářských a
sociálních dějin**

Vedoucí práce: PhDr. et PaedDr. Jiří Dvořák, Ph.D.

Autorka práce: Jana Mičudová

Obor: Historie

Ročník: 1.

2013

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice 14. 7. 2013

.....

Na tomto místě bych ráda poděkovala panu doktoru Jiřímu Dvořákovi, bez něhož by tato práce nemohla vzniknout, za jeho cenné rady, trpělivost a povzbuzení do práce. Rovněž bych chtěla poděkovat ochotným pracovním okresního archivu v Chebu a muzejní knihovny. V neposlední řadě směřuje můj dík i mým blízkým za jejich neocenitelnou podporu.

Anotace

Volby na Chebsku 1946 a 1948, komparace z pohledu hospodářských a sociálních dějin

Předkládaná bakalářská práce se zabývá situací na Chebsku po druhé světové válce v letech 1945–1948. Je zaměřena na poválečnou hospodářskou a sociální situaci oblasti a na volby, které proběhly v letech 1946 a 1948.

V první části je přiblížen stav poválečného Československa v letech 1945–1948, nastíněn politický, hospodářský a sociální vývoj po válce, ustanovení Národní fronty Čechů a Slováků, jsou představeny politické strany, které měly právo vytvářet další osudy Třetí republiky.

Druhá část představuje chebský kraj ve 20. století a naznačuje, kam se ubíral vývoj Chebska bezprostředně po válce, je zmíněn odsun německého obyvatelstva, následné problémy s osídlením.

Třetí část je zaměřena na volby na Chebsku, na jejich průběh, výsledky, na případné kampaně jednotlivých stran, které byly v roce 1946 povolené – komunisté, sociální demokraté, národní socialisté a lidovci. Kapitola se zabývá také volbami 1948 v souvislosti s únorovým převratem.

Annotation

The elections in the Cheb region in 1946 and 1948, comparison from the perspective of economic and social history

This thesis deals with the situation in the Cheb region after World War II. from 1945 – 1948. It is focused on the post-war economical and social situation of the region and on the elections in 1946 and 1948.

In the first part, the state of post-war Czechoslovakia in 1945 – 1948 is described, as well as the political, economical and social development after the war, and the establishment of the National Front of the Czechs and Slovaks. The political parties, which had the right to shape the future of the Third Republic, are introduced.

The second part introduces the Cheb region in the 20 th century and describes the Cheb region's development just after the war. Then the transfer of the German population and ensuing problems with settlement are mentioned.

The third part is focused on the elections in the Cheb region, on their process, results, on the campaigns (if they had any) of the political parties, which were legal in 1946: the communists, social democrats, national socialists and the "People's Party" ("lidovci" in Czech). The chapter also deals with the elections in 1948 in the connection with the Czech coup in February 1948 ("the 1948 Czechoslovak coup d'état").

Obsah

1. Úvod	1
2. Československo v letech 1945-1948	5
2.1. Hlavní rysy politického vývoje po druhé světové válce	5
2. 2. Politické strany Národní fronty Čechů a Slováků.....	9
2. 2. 1. Československá strana lidová (ČSL).....	10
2. 2. 2. Komunistická strana Československa (KSČ).....	12
2. 2. 3. Československá strana národně socialistická (ČSNS)	14
2. 2. 4. Československá sociální demokracie	16
2. 3. Hospodářský a sociální vývoj ČSR v letech 1945–1948	18
3. Chebsko.....	23
3. 1. Představení chebského regionu	23
3.2. Chebsko v letech 1945 – 1948	28
3. 3. Hlavní rysy hospodářského a sociálního vývoje na Chebsku	31
4. Komparace předvolebních, volebních a povolebních aktivit na Chebsku	38
4. 1. Třetí republika (1945–1948) a její politický systém	38
4. 2. Volební systém.....	39
4. 3. Volby do ÚNS roku 1946 na Chebsku.....	41
4. 4. Volby do NS roku 1948 na Chebsku.....	50
5. Závěr	56
Prameny a literatura	59
Seznam zkratk	62
Seznam příloh.....	64
Přílohy	66

1. Úvod

Chebsko jako jedinečná oblast z hlediska politického a historicko-právního a správního skýtá mnoho možností na poli historiografického bádání. Předkládaná bakalářská práce se zabývá tématem Chebu a Chebska v letech 1945–1948, v tomto období zmatků a rekonvalescence po druhé světové válce se snaží nastínit hospodářskou a sociální situaci, která nakonec nasměrovala osud oblasti a celého tehdejšího Československa k nastolení komunistického režimu. Stěžejním bodem zkoumání jsou volby v letech 1946 a následně 1948, jejichž výsledky už započaly novou éru dějin našeho státu. Cílem práce je stručně přiblížit reálný život na Chebsku v této době, komparativní metodou posoudit, jak si Chebsko, jako součást Sudet,¹ stálo oproti vnitrozemí, jaké bylo působení volebních kampaní na obyvatelstvo, co mohlo být příčinou tak drtivého vítězství komunistické strany ve volbách a co naopak vedlo ke ztrátě přízně a důvěry obyvatelstva ke zbylým třem politickým stranám. K tomu bylo použito archivních materiálů uložených ve Státním okresním archivu (SOkA) v Chebu, ve fondech Okresního národního výboru (ONV) a Místního národního výboru (MNV), zejména výsledků voleb, soudobého chebského tisku, kronik města Chebu a odborné literatury.² Bohužel se nepodařilo dohledat relevantní výpovědi očitých svědků a pamětníků tehdejších událostí, takže od původně zamýšleného obohacení práce o prvky oral history bylo nakonec třeba upustit.

Z hlediska základní orientace v oblasti studia dějin z pohledu hospodářského a sociálního vývoje byly použity publikace kolektivu kolem Václava Průchy *Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918–1992*³ a kniha Karla Půlpána

---

¹ Srov. Václav KURAL - Zdeněk RADVANSKÝ, a kol., *"Sudety" pod hákovým křížem*. Ústí nad Labem 2002, 547 s.

² Jedná se o noviny Český Cheb, Hraničářské slovo, Chebsko, Jednota. List pracujících hraničářů, Právo lidu, ale je třeba dodat, že tisk vycházel v Chebu po roce 1945 velmi nepravidelně. V období voleb v roce 1946 informoval o výsledcích prakticky jen tisk Chebsko. Týdeník Národní fronty.

³ Václav PRŮCHA a kolektiv, *Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918–1992*, I-II, Brno 2004–2009.

Nástin českých a československých hospodářských dějin do roku 1990.⁴ Zde autor upozorňuje, že je důležité v hospodářsko-sociálním bádání zohlednit, že český ekonomický prostor byl minimálně od 13. století do roku 1945 spjat s prostorem německým (což pro Cheb a jeho okolí platí ještě o století dříve; ač od roku 1322 tvoří trvalou součást českého státu, etnicky byl téměř výhradně územím německým), a ani odsun Němců tuto skutečnost nevymazal z naší historie. Je tedy potřeba vyhnout se mýtům nacionalismu, které jsou bohužel dodnes v běžném povědomí.⁵

Pro představu o situaci v celém Československu nelze pominout odborníka na Třetí republiku Karla Kaplana, byla použita jeho monografie *Pravda o Československu 1945–1948 a Československo v letech 1945–1948*, kde jsou zhodnoceny výsledky voleb v roce 1946, také *Kronika komunistického Československa. Klement Gottwald a Rudolf Slánský*.⁶

K obecným dějinám chebského regionu existuje poměrně četná regionální literatura. V oblasti dějin umění vyniká práce Evy Šamánkové, která je pojata jako propojení výkladu dějin s architektonickým vývojem města. Autorka čerpá hodně ze starých velkých prací Karla Siegla, Heinricha Gradla a Heriberta Sturma a ohledně stavebního vývoje ze starší práce od Herberta Rimpla.⁷ K dispozici je ještě jedna starší práce ze sedmdesátých let od Kateřiny Iterské. Zde ovšem není jasné, z jakých materiálů autorka čerpala, poznámkový aparát úplně chybí. Je také poplatná době, ve které vznikla, a o osvobození Chebu americkou armádou v dubnu 1945 mlčí.⁸ S Chebem se neoddělitelně pojí také jméno Jaromír Boháč, který napsal několik menších či větších publikací o městě, i ve spolupráci například s Romanem Salamanczukem (zmizelé chebské vesnice) a Bohumírem Jasanským.⁹ Předkládaná práce neklade důraz na velké téma týkající se Sudet – odsun německého obyvatelstva –

---

⁴ Karel PŮLPÁN, *Nástin českých a československých hospodářských dějin do roku 1990*, I-II, Praha 1993.

⁵ K. PŮLPÁN, *Nástin*, I. díl, s. 6–8.

⁶ Karel KAPLAN, *Pravda o Československu*, Praha 1990; TÝŽ, *Československo v letech 1945–1948*, Praha 1991; TÝŽ, *Kronika komunistického Československa. Klement Gottwald a Rudolf Slánský*, Brno 2009.

⁷ Eva ŠAMÁNKOVÁ, *Cheb*, Praha 1974.

⁸ Kateřina ITERSKÁ, *Cheb 1922-1972*, Cheb 1974.

⁹ Jaromír BOHÁČ, *Cheb*, Praha 2008; Jaromír BOHÁČ – Bohumír JASANSKÝ, *Města ČSSR – Cheb*, Praha 1987; Jaromír BOHÁČ – Roman SALAMANCZUK, *Zmizelé Chebsko*, Cheb 2007.

již existuje taková (a snad ne jediná) bakalářská práce,¹⁰ nicméně jej nelze úplně pominout, protože k událostem let 1945–1948 neodmyslitelně patří, a tak je zařazena i literatura k tomuto tématu – edice pamětí prezidenta Edvarda Beneše od Karla Novotného a druhá od Věry Olivové, a dále monografie od kolektivu autorů Češi, Němci, odsun, kde se v jednotlivých článcích autoři snaží řešit otázku vysvětlení příčin odsunu a zároveň jeho morální důsledky a odpovědnost českého národa. Poslední je menší studie Jaroslava Kučery Odsun nebo vyhnání? na téma sudetských Němců v Československu v letech 1945–1946.¹¹

Pro potřebné mapové podklady jsem využila knihu autorské dvojice Adriana von Arburga a Tomáše Staňka, Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945-1951. Dokumenty z českých archivů. Díl I., Češi a Němci do r. 1945. Úvod k edici.¹²

Mezi regionální autory patří rovněž jméno Václav Jiřík, který ve svých počinech zaměřuje pozornost především na „malé“ příběhy obyčejných lidí z Chebu a okolí, odehrávající se na pozadí velké politiky, kteří se pokusili vzepřít kolotoči událostí z přelomu čtyřicátých a padesátých let. Je autorem také velké práce o dějinách Mimořádného lidového soudu v Chebu, který probíhal v letech 1946 až 1948.¹³ K tématu osvobození chebské oblasti americkou armádou v roce 1945 vznikla kniha Jitky Chmelíkové, která byla vydána s dvojjazyčným česko-anglickým textem a je doplněná mnoha dobovými fotografiemi a vzpomínkami tehdejších účastníků událostí, jak z řad vojáků, tak i několika obyvatel Chebu a okolí. Autorka se věnuje také dějinám židovského obyvatelstva na Chebsku.¹⁴ K orientaci ve volbách a volebních systémech Třetí republiky byla použita kniha o volbách od Oskara Krejčího.¹⁵

---

¹⁰ Ivana RAMBOUSKOVÁ, Vysídlení německého obyvatelstva na Chebsku, České Budějovice 2011.

¹¹ Karel NOVOTNÝ (ed.), *Edvard Beneš. Odsun Němců z Československa*. Výbor z Pamětí, projevů a dokumentů 1940-1947, Praha 1996; Věra OLIVOVÁ (ed.), *Edvard Beneš. Odsun Němců*, Praha 1995; Bohumil ČERNÝ – Jan KŘEN – Václav KURAL – Milan OTÁHAL (edd.), *Češi, Němci, odsun*, Praha 1990; Jaroslav KUČERA, *Odsun nebo vyhnání?*, Praha 1992.

¹² Adrian von ARBURG - Tomáš STANĚK (ed.), *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945-1951. Dokumenty z českých archivů*. Díl I., *Češi a Němci do r. 1945. Úvod k edici*, Středokluky: Zdeněk Susa 2010, 376 s.

¹³ Václav JIŘÍK, *Kupředu levá*, Praha 2008; TÝŽ, *Vlak svobody*, Cheb 1999; TÝŽ, *Na opačném břehu*, Praha 2010; TÝŽ, *Nedaleko od Norimberku*, Cheb 2000.

¹⁴ Jitka CHMELÍKOVÁ, *Osvobození. Liberation, Cheb 1945*, Cheb 2005; TÁŽ, *Osudy chebských Židů*, Cheb 2000.

Přihlédla jsem také k problematice dvou kvalifikačních diplomových prací, které vznikly na Masarykově univerzitě v Brně, na Filozofické fakultě v r. 2009¹⁶ a na Pedagogické fakultě v r. 2012.¹⁷

Důležité jsou následující zásadní otázky, na které jsem si, na základě pramenného materiálu a pročtené literatury, zkusila najít odpovídající odpovědi. Hlavní otázkou bylo, zda existovala jistá odlišnost (tzv. specifika) v obecném vývoji na Chebsku od zbytku území Československa? A o jakých podobách této odlišnosti je možno hovořit? Jak se ve volbách na Chebsku 1946 a 1948 projevila vazba a vztahy pramenící z hospodářských a sociálních dějin zdejšího regionu? Probíhalo zde opravdu všechno ve zcela podobném duchu a stylu jako na zbývajícím československém území? Jaká byla ona místní specifika soupeřících politických stran Národní fronty Čechů a Slováků? Jak se na jejich úspěšném a vítězném, respektive neúspěšném a poraženém, postupu podepsala otázka problémů místního hospodářského a sociálního vývoje?

Cílem těchto skromných řádků je přiblížit Chebsko v podivném období let 1945–1948 tak, jak to dosud nebylo publikováno, prostřednictvím hospodářského a sociálního vývoje, odrážejícího se na výsledcích voleb v letech 1946 a 1948, což snad bude alespoň malým přínosem v bádání pro oblast regionálních dějin.

---

¹⁵ Oskar KREJČÍ, *Kniha o volbách*, Praha 1994.

¹⁶ Miroslav ŠOLLAR, *Nové osídlení Chebska po druhé světové válce*, Brno 2009.

¹⁷ Jiří STUPKA, *Parlamentní volby v roce 1946 – odraz na stránkách ústředních tiskových orgánů politických stran*, Brno 2012.

2. Československo v letech 1945-1948

Toto období bývá často nazýváno poslední demokratickou periodou před rokem 1990. Není to však zcela pravda. Druhá světová válka, v níž sehrál důležitou roli Sovětský svaz, a sociální vývoj ve třicátých letech se projevil ve smýšlení společnosti celkovým posunem levým směrem a tím tedy posílením levicových stran a názorů. Tento jev byl celosvětový.

2.1. Hlavní rysy politického vývoje po druhé světové válce

V Československu, jehož západní orientace byla zasažena zradou z Mnichova¹⁸, se na vládní pozice dostala vlivná komunistická strana, podporovaná Sovětským svazem, a ostatní strany, které byly socialistické, nebo měly sociálně reformní programy. Tragická zkušenost z roku 1938 a let následujících nasměrovala poválečnou politiku ke snahám Mnichov odčinit¹⁹ – tedy dosáhnout mezinárodního odvolání smlouvy a obnovit Československo v jeho původních předválečných hranicích – to bylo mezinárodně zajištěno od 5. srpna 1942, kdy Velká Británie jako poslední velmoc označila Mnichovskou dohodu za neplatnou. Otcem této myšlenky a jejím trvalým prosazovatelem byl Edvard Beneš. Tyto požadavky se pak rozrostly do koncepce, která doplňovala předchozí dva body o zabezpečení proti německé hrozbě orientací na spojení se Sovětským svazem a vytvoření politických a ekonomických změn proti jakémukoli opakování Mnichova a upravení národnostních poměrů. Komunisté se jako druhý odbojový proud k politice odčinění Mnichova připojili až po vstupu SSSR do války a snažili se ji ovlivnit a prosadit skrze ni vlastní záměry. Koncepci v plném rozsahu podporovala pouze Moskva, proto byli českoslovenští politici tlačeni k SSSR stále větší silou.²⁰

---

¹⁸ Bořivoj ČELOVSKÝ, *Mnichovská dohoda 1938*, Šenov u Ostravy 1999, 470 s.; Jan TESAŘ, *Mnichovský komplex: jeho příčiny a důsledky*, Praha 2000, 255 s.; Jan KUKLÍK - Jan NĚMEČEK - Jaroslav ŠEBEK, *Dlouhé stíny Mnichova: Mnichovská dohoda očima signatářů a její dopady na Československo*, Praha 2011, 390 s.; Detlef BRANDES, *Sudetští Němci v krizovém roce 1938*, Praha 2012, 430 s.

¹⁹ Zdeněk KÁRNÍK, *Malé dějiny Československa 1867 -1939*, Praha 2008, s. 372.

²⁰ K. KAPLAN, *Pravda o Československu*, s. 5–6.

Osvobozený poválečný československý stát řídila Národní fronta Čechů a Slováků (NF Č a S), která sdružovala čtyři politické strany – komunistickou (KSČ), národně socialistickou (ČSNS), sociálně demokratickou (ČSSD) a lidovou (ČSL) – a dvě slovenské – komunistickou (KSS) a demokratickou (DS). V roce 1946 vznikla na Slovensku Strana práce a Slovenská strana slobody, které se také účastnily květnových voleb.²¹ Systém spolupráce komunistů s ostatními stranami se začal nazývat lidovou demokracií. Národní fronta vytvářela státní politiku, vláda (tvořená opět stejnými stranami jako NF), parlament i státní správa byly vázány jejími rozhodnutími, čímž byla oslabena kontrolní moc ve státě. V Národní frontě měla navíc hlavní slovo Komunistická strana Československa (KSČ) a usnadnila si skrze ni převzetí moci. Počátkem dubna 1945 posílila svou moc definitivně, když prosadila Košický vládní program (KVP), o němž jednala v březnu v Moskvě, na úkor Prozatímního státního zřízení z Londýna.²²

Komunisté se chápali politické a ekonomické moci už od Slovenského národního povstání na celém postupně osvobozovaném území a ostatní strany, byť jejich cíle byly demokratické, na tom spolupracovaly. Jedinou stranou, která měla rozumný program a pro kterou bylo znárodnění v roce 1945 maximum dočasného ústupu, byla Demokratická strana na Slovensku. KSČ proto na ni zahájila útok jako první už na podzim roku 1947, sázela přitom i na nacionální rozpory Slováků s Čechy. České / československé demokratické strany se zachovaly pokrytecky, lidovci byli vnitřně rozpolceni a jejich pravicová část s antikomunistickými postoji neměla zásadní vliv. Národní socialisté komunisty značně podceňovali a mysleli si, že pokud odstraní pravicovou konkurenci, budou to po odeznění pochopitelného poválečného revolučního boomu právě oni, kdo se nakonec chopí moci, jako tomu bylo po roce 1918. Jak se nakonec ukázalo, bylo toto přesvědčení velmi krátkozraké, neboť komunisté byli soupeřem, který měl stoprocentní oporu v Sovětském svazu, a to bylo v dalším vývoji

---

²¹ Strana práce (1946-1948) a Strana slobody (1946-1990). Srov. MALÍŘ, Jiří – MAREK, Pavel a kol., *Politické strany. Vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861–2004, II. díl: 1938–2004*, Brno 2005, s. 1216–1221; KOLEKTIV AUTORŮ, *Československé dějiny v datech*, Praha 1987, s. 465, 467; http://cs.wikipedia.org/wiki/Strana_slobody.

²² Košický vládní program z dubna 1945 obsahoval směrnice obnovení válkou narušeného hospodářství a ekonomické a sociální změny: nutnost zahrnout pod státní vedení peněžní a úvěrový systém, klíčové průmyslové podniky, pojišťovnictví, přírodní a energetické zdroje, dále konfiskaci majetku Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů, zavedení národních správ konfiskátů a uskutečnění pozemkové reformy.

zcela rozhodující. Navíc se komunisté dokázali žádoucím způsobem poučit ze svých předchozích chyb a nedostatků.

Národní socialisté souhlasili se značným zestátněním ekonomiky a zaměřili se spíše než na obranu ekonomiky tržní na uchvacování zkonfiskovaného majetku, nechali se uchlácholit iluzí o demokratizaci SSSR a nepochopili, že pro komunisty měla cenu jen absolutní moc, nikoli parlamentní demokracie. K tomu bylo v jejich straně nasazeno množství prokomunistických špionů, donašečů a zrádců.

Česká sociální demokracie v zásadě neměla příliš odlišný program od komunistů, zastávali také „znárodnění zestátněním“ a její levé křídlo bylo v podstatě expoziturou KSČ. Komunisté se tvářili jako zastánci všeobecné politické demokracie a také jako obhájci všech nejen dělníků, ale i zaměstnanců, živnostníků a rolníků.

Je zajímavé, jak si komunisté dokázali zmonopolizovat zabavený zkonfiskovaný majetek a dostat se k jeho přerozdělování. Hlavně přidělováním půdy a živností si získali oblibu a následkem toho masovou podporu pro své rozsáhlé záměry. Rozdávání z cizího jim zajistilo naivní vděk rolníků, kteří teprve po únoru zjistili, čemu vlastně posloužili. KSČ si ve své podstatě tzv. „vypůjčila“ provedení monopolizace výživy a průběh agrární reformy od agrárníků po první světové válce. Národní socialisté a lidovci pak byli nepříjemně překvapeni, když zjistili, že voliči, či jejich převažující a rozhodující část, jimi zakázané agrární strany, které si nárokovali jako svou volební kořist, skončili nakonec u komunistů.

Průmysl rovněž připadl do rukou komunistů (bolševiků), buržoazie ztrácela vliv už od roku 1945 za vydatného přispění sociální demokracie a konfiskáty a znárodněvacími dekrety byly potom převedeny nejdůležitější části průmyslu do státních rukou. Poté už zbývalo jen získat absolutní politickou moc a rámec socialistické ekonomiky byl hotový. Snahy soukromých podnikatelů prosadit se na trhu byly pak komunisty prezentovány jako „spekulace“, „obohacování se na úkor lidu“ a považovány za předvoj další ničivé krize jako byla ta ve 30. letech 20. století. Komunisté tak mohli, díky monopolizaci informační sféry, úspěšně rozdmýchávat protikapitalistickou hysterii v novinách. Samozřejmě platí, že mnohé komunisty zneužité aféry rozkrádání státního majetku byly pravdivé, není třeba si idealizovat československou poválečnou společnost, jejíž všechny vrstvy byly, jako důsledek nacistické okupace a dlouhých šesti

let druhé světové války, nemocné.²³ Požadavek znárodnění vyšel z řad komunistů a hlavně sociálních demokratů, jejichž aktivita byla v tomto ohledu nejvyšší, už po květnu roku 1945. Lidová strana byla také pro, chtěla však, aby vše probíhalo v etapách. Demokratická strana se k požadavku stavěla nejkritičtěji a snažila se aspoň zredukovat rozsah znárodnění na Slovensku. Dne 24. října 1945 byly pak podepsány dekrekty o znárodnění prezidentem Benešem pod tlakem levicových stran a odborářů a 28. února 1946 jednomyslně schváleny Prozatímním Národním shromážděním (PNS). Sektorový charakter naší ekonomiky byl předmětem vášnivých diskuzí. Lidovci a slovenští demokraté logicky dělili sektor na znárodněný a neznárodněný, do něhož zařadili municipální, družstevní a soukromé vlastnictví. Národní socialisté členili majetek na státní, družstevní a soukromý a komunisté spolu se sociálními demokraty rozeznávali sektor veřejný (státní, národní a municipální podniky), kapitalistický a malovýrobní. Kritériem jim ovšem byl fakt „vykořisťování“ námezdních pracovních sil. Jejich snahou bylo zařadit do jedné skupiny veřejný a malovýrobní sektor (živnostníky a rolníky), protože znemožňuje „vykořisťování člověka člověkem“ a ve vztahu k družstvům vyzdvihovali smysl jejich transformace na pracovním přínosu členů (nikoli kapitálovém). KSČ se skvěle podařilo prosadit do vedoucích míst národních podniků své exponenty a také patřičně oceňovala služby všech přeběhlíků, ať už bývalé předválečné agrárníky, členy gestapa aj. Znárodněny byly podniky nad 500 zaměstnanců, respektive nad stanovenou kapacitu výroby. Konfiskovaný majetek většího rozměru činil základnu majetku znárodněného, proto se demokratičtí politici onomu ohromnému rozsahu znárodnění příliš nebránili. Znárodnění se nedotklo menších a středních průmyslových podniků pod národní správou. Konfiskáty se staly předmětem boje – komunisté je chtěli přidělit k národním podnikům, což se u některých událo už před únorem, demokraté se je snažili přenést do soukromých rukou. Ačkoli bylo krátce před únorem v soukromých rukách soustředěno celých 53 % podniků, pracovalo v nich pouze 20 % zaměstnanců celého československého průmyslu.²⁴

---

²³ K. PŮLPÁN, *Nástin*, I. díl, s. 181–184.

²⁴ K. PŮLPÁN, *Nástin*, I. díl, s. 188–191.

2. 2. Politické strany Národní fronty Čechů a Slováků

Léta 1945–1948 zahrnují velmi dynamické a specifické období v dějinách československého státu. Byla a je to doba směřující znovu k totalitnímu systému, což ovlivnila i skutečnost, že Československo spadalo po válce do sovětské zájmové sféry. Dalším krokem na cestě k totalitě bylo i počínání emigrační politické reprezentace již v letech druhé světové války. Ta byla po mnichovské zradě pevně rozhodnuta změnit zahraničněpolitickou orientaci země a komunistická strana jen využila příležitosti a za pomoci Národní fronty směřovala k převzetí moci. Fakticky na scéně nebyla jiná politická strana, která by jí mohla konkurovat. Strany Národní fronty ztratily svou tvář na úkor loajality a pocitu nutnosti udržet jednotu.²⁵ Už ve válečných letech se v řadách politických představitelů v čele s Edvardem Benešem objevovala kritika politického života ve formě dosavadních politických stran, jejich přílišného počtu, stranická zaujatost, korupce veřejného života, což podle něj způsobovalo nedostatek demokracie. Beneš považoval za jeden z kroků jak zmírnit důsledky stranictví, omezit jejich počet. O zakládání nových stran měl rozhodovat ústavně a zákonně stranotvorný princip. Tím se mělo zamezit také koalici a neustálému dohadování, kompromisům, vzájemnému odpouštění vin a chyb. Benešovy názory tak odrážely v podstatě názory české a slovenské veřejnosti. Národní fronta sdružovala jen strany s oficiálně uznaným aktivním protifašistickým odbojem, navíc socialisticky orientované, ostatní byly zakázány včetně strany agrární, obviněné z kolaborace s německými nacisty. Právě o její voliče byl sveden důležitý politický zápas.²⁶ Termín voleb byl určen na 26. května 1946, přípravy začaly v lednu, předvolební boj se rozhořoval od března. NF přijala dohodu o tom, že strany povedou předvolební agitaci v duchu vládního programu, ponesou odpovědnost za činnost vlády a po volbách budou pokračovat v rámci NF.²⁷ České / československé politické strany vstupovaly do volebního boje už relativně početně silné a zkonsolidované.

---

²⁵ KOLEKTIV AUTORŮ, *Politické strany*, s. 1129.

²⁶ O. KREJČÍ, *Kniha*, s. 160–162.

²⁷ K. KAPLAN, *Československo*, s. 37; KOLEKTIV AUTORŮ, *Politické strany*, s. 1175.

2. 2. 1. Československá strana lidová (ČSL)

Jako jediná strana NF se vymezila jako nesocialistická, občanská strana křesťanského sociálního reformismu. Jejími předními představiteli a členy první poválečné vlády byli náměstek premiéra Jan Šrámek, ministr pošt František Hála, oba kněží, a ministr zdravotnictví Adolf Procházka, všichni významní představitelé londýnského zahraničního odboje. Její členská základna se po druhé světové válce poněkud změnila, protože do ní vstoupili i někteří bývalí členové občanských stran, které Košický vládní program nepovolil. Byli to především příslušníci republikánské (agrární) strany, v menším počtu také živnostensko-obchodnické a národnědemokratické strany, ti tvořili 40 % strany. Člensky převažovalo především zemědělské venkovské obyvatelstvo a díky tradičně největšímu vlivu katolické církve převažovala strana na Moravě.²⁸

Programově strana vycházela z křesťanského solidarismu přizpůsobenému Košickému vládnímu programu, který jí byl víceméně vnucen, ona se ho však snažila, v jeho umírněnější podobě, dodržovat. V programu se hlásila k demokracii, občanským svobodám, křesťanskému světonázoru, podpoře rodiny, rovnoprávnosti žen, zdůrazňovala význam středních stavů a inteligence. Jediná zásadně stála na pozicích ochrany soukromého vlastnictví, které má být omezeno obecným prospěchem – „volná hra soukromých zájmů musí být usměrňována v zájmu celku.“ V zahraničně politické oblasti souhlasila s orientací na SSSR, rovněž zdůrazňovala přátelský vztah k západním zemím. S otázkou odsunu německého a maďarského obyvatelstva strana souhlasila. V únoru 1947 byla přinucena změnit zemědělský program, nový program zahrnoval zrušení nerovnosti zemědělských cen, lepší pracovní podmínky na vesnici, mechanizaci, legalizaci Jednotného svazu zemědělců.²⁹

Strana měla poměrně slabé pozice v Revolučním odborovém hnutí (ROH), silnější už v Jednotném svazu českých zemědělců, sama sdružovala mládež do Ústřední organizace mládeže Československé strany lidové. Mezi další organizace založené stranou patřil Klub lidových akademiků a tělovýchovná organizace Orel.³⁰

---

²⁸ K. KAPLAN, *Československo*, s. 38.

²⁹ KOLEKTIV AUTORŮ, *Politické strany*, s. 1176–1177.

³⁰ TAMTÉŽ, s. 1179–1180.

Tisk lidové strany v letech 1945–1948 se dá považovat za relativně nejhodnotnější ze všeho, co v té době bylo v Československu vydáváno. Dával důraz na kvalitní informace ze zahraničí, byly to především noviny Lidová demokracie, Národní obroda, Osvobozený Našinec a výborné Obzory a Vývoj.³¹

Československá strana lidová byla vedena Janem Šrámkem³², který vždy varoval před unáhleným radikalismem strany a střety s komunisty. Předpokládal, že revoluční nálady brzy pominou. Ne tak jeho mladší spolustraníci, kteří požadovali ráznější postup proti komunistům. Z nich nejostřejší postoj zaujala Helena Koželuhová – Procházková³³, která navrhovala změny a odstranění Šrámka, její úmysly však byly brzy odhaleny a ona byla vyloučena ze strany a zbavena poslaneckého mandátu. Tento zásah mnohé další zastrašil. Navíc v sobě strana měla infiltrované tajné komunistické informátory (stejně jako ostatní demokratické strany).³⁴

Po osvobození strana v zásadě souhlasila s vládními usneseními včetně znárodnění a nakonec také uznala prezidentské dekrety. Pokusila se zasadit o vynětí z konfiskací církevního majetku, který patřil německým církevním institucím, přesněji jeho přenesením do rukou institucím českým. Květnové volby roku 1946 byly pro ni velkým zklamáním, lidovci získali v třistačlenném ústavodárném Národním shromáždění jen 46 křesel. Zvítězili jen ve zlínském volebním kraji. V Gottwaldově vládě a Budovatelském programu³⁵ požadovali vynětí církevní půdy z první pozemkové revize, což podpořil i Vatikán. S návrhem sice neuspěli, ale podařilo se jim až do února 1948 znemožnit zavedení komunistického návrhu druhé pozemkové reformy. ČSL upozorňovala také na to, že vytváření státních podniků a státní intervence v zemědělství jsou předpokladem komunisty tajně připravované kolektivizace vesnice. Demokratické

---

³¹ TAMTÉŽ, s. 1181–1182.

³² Jan Šrámek (1870-1956) český, římskokatolický kněz, který po vzniku Československa roku 1918 sjednotil všechny křesťanské strany v zemi a založil Československou stranu lidovou. V době Třetí republiky byl již vážně nemocen a byl často zastupován neoblíbeným místopředsedou strany Františkem Hálou, který byl zároveň ministrem pošt v první a druhé vládě Zdeňka Fierlingera a první vládě Klementa Gottwalda.

³³ Helena Koželuhová – Procházková (1907-1967) byla neteří bratří Čapků, po svém vyloučení z ČSL se neúspěšně snažila založit novou stranu. Po únorovém převratu roku 1948 uprchla s rodinou do zahraničí.

³⁴ TAMTÉŽ, s. 1183.

³⁵ Budovatelský program byl charakterizován dvěma body – první měl obsáhnout vypracování a schválení nové ústavy, druhý spočíval v přípravě dvouletého hospodářského plánu na příští dva roky.

strany rovněž prohrály boj o tzv. „milionářskou dávku“, jíž chtěli komunisté řešit katastrofální sucho v roce 1947, a o konfiskáty, které chtěla KSČ znárodnit, což se jí také podařilo. Velkou chybou lidovců bylo, že dostatečně nepodpořili slovenskou Demokratickou stranu, když proti ní komunisté na podzim 1947 vykonstruovali obvinění z protistátního spiknutí. Částečný úspěch byl zaznamenán v komunisty ovládaném rozhlase, kde lidovci prosadili vysílání některých křesťansky orientovaných rozhlasových her a tím omezit komunistickou propagandu.³⁶

Při vládní krizi v únoru 1948 získali komunisté levicové křídlo ČSL pod vedením Aloise Petra a Josefa Plojhara ke spolupráci v nové Gottwaldově vládě, kterou prezident přijal 25. února. Nové vedení strany vyloučilo většinu dosavadních předních členů a stalo se přívěskem komunistů. Mnoho lidovců bylo zatčeno, Jan Šrámek se svým zástupcem Františkem Hálou byli zatčeni při pokusu o útěk do exilu a doživotně internováni.³⁷

2. 2. 2. Komunistická strana Československa (KSČ)

KSČ udržela svou kontinuitu i během války. Odešla do ilegality, především do Sovětského svazu a zapojila se do aktivního odboje proti Německu. V Moskvě vytvořila vlastní mocenské centrum, které bylo programově rozdílné od československé exilové vlády v Londýně. Během války padlo perzekucím za oběť asi 25 000 členů strany, což výrazně zvýšilo její prestiž.³⁸

Vedení strany se snažilo své pozice ve společnosti co nejvíc rozšířit. Toho se pokoušeli dosáhnout prostřednictvím náboru nových členů a získání bezpartijních voličů. Prezentovali se jako celonárodní strana, která je schopna uspokojit potřeby všech poctivých Čechů a Slováků bez rozdílu stavu, tedy i soukromých zemědělců a živnostníků. To byl také hlavní důvod, proč KSČ nevypracovala a nezveřejnila svůj program a svou představu socialismu. Naopak se vyhýbala veřejným prohlášením o svých skutečných strategických cílech, jimiž mělo být soustředění veškeré moci ve státě do svých rukou a likvidace politických protivníků. Schovávala se za program NF přijatý 5. dubna 1945 v Košicích a nanejvýš hovořila o tom, že socialismus

---

³⁶ KOLEKTIV AUTORŮ, *Politické strany*, s. 1184–1186.

³⁷ KOLEKTIV AUTORŮ, *Politické strany*, s. 1187.

³⁸ TAMTÉŽ, s. 1131.

v Československu bude mít vlastní podobu a nebude kopií režimu SSSR. Řečeno jejich heslem: „Náš ideál, to je komunismus.“

Komplikovaný a nepřehledný byl poměr mezi Komunistickou stranou v Čechách a na Slovensku. Jednotná KSČ působila v Československu a na Slovensku měla územní organizaci Komunistickou stranu Slovenska (KSS), ta ale formálně byla zcela samostatnou politickou stranou.

Základní organizační složkou KSČ byly místní organizace, ve kterých se většina členů angažovala. Vyššími složkami byly okresní a krajské organizace, čímž se strana přizpůsobovala požadavkům v nadcházejících volbách a to se jí vyplatilo. Zakládala také své organizace v průmyslových závodech. Nejvyšším orgánem strany byl Ústřední výbor Komunistické strany Československa, v němž vykristalizovala vedoucí skupina straníků ve složení Klement Gottwald, Rudolf Slánský, Václav Kopecký, Jaromír Dolanský, Antonín Zápotocký a Viliam Široký, přestože byl v té době předsedou Komunistické strany Slovenska. Hlavní slovo ve straně měl však Klement Gottwald. Úkol realizovat rozhodnutí nejvyšších stranických orgánů měl Sekretariát Ústředního výboru Komunistické strany Československa, v jehož čele stál generální tajemník KSČ Rudolf Slánský.³⁹

System Národní fronty uplatňoval vznik jednotných celonárodních organizací. Komunistům tato praxe vyhovovala, protože se do nich mohli infiltrovat a ovládnout je, jak se to stalo s ROH, Svazem české mládeže, Svazem osvobozených politických vězňů atd. Strana se po válce zmocnila tiskových podniků bývalé agrární strany a celostátně vydávala deník Rudé právo, na Slovensku Pravdu.⁴⁰

Komunistická strana byla organizována na principu demokratického centralismu, což znamenalo naprostou podřízenost nižších stranických orgánů vyšším. Rozhodující slovo tedy vždy měli funkcionáři stojící v čele strany a to i přesto, že většina členů jejich rozhodnutí nechápala. Značnou roli zde hrála i slepá důvěra, kterou členové ke svým stranickým vůdcům chovali.⁴¹

---

³⁹ KOLEKTIV AUTORŮ, *Politické strany*, s. 1135–1136.

⁴⁰ Na Chebsku vycházel komunistický tisk s názvem Jednota. List pracujících hraničářů. Vydával ho krajský výbor KSČ.

⁴¹ KOLEKTIV AUTORŮ, *Politické strany*, s. 1135–1139.

Počet příslušníků strany se velmi rychle rozrostl z necelých pěti set tisíc, jež měla v červenci 1945, na milion, jehož dosáhla v březnu 1946. Komunisté budovali stranu tak, aby byla schopna se prosadit jak v parlamentním a volebním zápase, tak i v mimoparlamentním životě. Příčin rychlého vzrůstu bylo několik, zapůsobily zkušenosti Mnichova 1938, odboj KSČ, orientace na přátelství se SSSR, politická aktivita a mocenská pozice strany. Zvláště silně zapůsobily jasně formulované politické a sociálně ekonomické požadavky spojené s vlasteneckým nacionalismem. Do strany tak vstoupilo mnoho lidí s různými politickými názory. Ta je prozatímne tolerovala, aby neodradila další příznivce. Proto nezveřejnila svůj program ani představu konečné podoby socialismu, ale protože její základy byly vybudovány na Komunistické internacionále, byl jejím prvořadým cílem mocenský monopol jako základní předpoklad a rys socialismu.⁴²

Pro KSČ se ve volbách 1946 vyslovilo 40,17 % oprávněných voličů, v důsledku čehož zaujala strana vedoucí postavení v československém politickém systému s 93 křesly. Druhá skončila Československá strana národně socialistická s 23,66 % a 55 mandáty, Československá strana lidová získala 20,24 % a sociální demokracie 15,58 %. Premiérem nové vlády se stal její předseda Klement Gottwald.⁴³ Výsledků strana využila tím, že dosadila své stoupence na přední místa v policii, armádě a dalších mocenských složkách. V době vládní krize v únoru 1948 uplatnila svoji převahu a se značnou podporou veřejnosti odstranila demokratické instituce a nastolila totalitní režim, který padl až roku 1989.⁴⁴

2. 2. 3. Československá strana národně socialistická (ČSNS)

Československá strana národně socialistická byla druhou nejsilnější stranou v poválečném Československu. Po Mnichovu v listopadu 1938 byla rozpuštěna. Část jejích členů přešla do Strany národní jednoty nebo do Národní strany práce. Část se zapojila do odboje a úzce spolupracovala s exilovou vládou v Londýně. Ve válečných

---

⁴² K. KAPLAN, *Československo*, s. 41–42.

⁴³ Klement Gottwald (1896-1953) byl československý komunistický politik, od roku 1945 předsedou KSČ, po jejím vítězství ve volbách roku 1946 byl předsedou vlády. Po převzetí moci komunisty v únoru 1948 a abdikaci prezidenta Beneše v červnu téhož roku nastoupil do prezidentského úřadu.

⁴⁴ KOLEKTIV AUTORŮ, *Politické strany*, s. 1140.

letech bylo nacisty popraveno a umučeno na 2 400 příslušníků strany. Přesto až Benešovo jednání v Moskvě v roce 1943 dalo výrazný podnět k zorganizování strany v exilu. Činnost pak strana zahájila v květnu 1945, jejím předsedou byl ustanoven její předválečný funkcionář Petr Zenkl. V předsednictvu strany působili také exiloví spolupracovníci prezidenta Beneše Jaroslav Stránský, Hubert Ripka a Prokop Drtina.⁴⁵

V programu se hovořilo o zachování demokratických forem spolupráce politických stran v NF, důraz byl kladen na vlastenectví. Socialismus byl stranou chápán jako soubor sociálních a hospodářských reforem s cílem budovat sociálně spravedlivý a demokratický režim. Strana byla otevřená všem poctivým a demokraticky smýšlejícím příznivcům zakázaných stran. Akční program strany zahrnoval myšlenku Masarykovy humanitní demokracie. Vztah se SSSR byl prezentován společnou motivací slovanských národů najít v Evropě záruku bezpečného a mírového vývoje. Program podporoval poválečná socializační hospodářská opatření a do popředí stavěl zachování politické a hospodářské plurality a práv jednotlivce.⁴⁶

Poválečná politika národních socialistů měla zájem o oblast soukromého živnostenského podnikání, obhajovala také soukromou držbu zemědělské a lesnické půdy s výjimkou konfiskované.

Sociální skladba strany zůstala stejná jako v předválečné době. Ubylo dělníků a zaměstnanců větších závodů, zůstali hlavně živnostníci a zaměstnanci menších podniků. K národně socialistickým tiskovinám patřilo Svobodné slovo, Svobodné noviny a Svobodný zítřek. I v této straně probíhaly spory a diskuse o míře spolupráce s komunisty v NF a vládě. Emanuel Šlechta z titulu ekonomického odborníka strany spolupracoval s komunisty a sehrál v únoru 1948 rozhodující roli při změně strany v komunistickou satelitní organizaci. Nespokojenost a rozpory vyvolávaly ve straně příchody nových členů ze zakázaných stran, zvláště bývalé agrární strany, což ostře kritizovali komunisté. Strana však měla velký zájem o členy agrární strany, neboť neměla silnou pozici na venkově, tyto naděje byly nakonec neúspěšné. Proti komunistům, kteří ovládali ministerstvo zemědělství, Osidlovací úřad a rolnické komise a rozdávali přiděly půdy z konfiskovaného majetku v pohraničí, neměl koncept národních socialistů šanci, po volbách roku 1946 navíc komunisté ovládali

---

⁴⁵ TAMTÉŽ, s. 1143-1145. Srov. K. KAPLAN, *Československo v letech 1945-1948*, Praha 1991, s. 39.

⁴⁶ KOLEKTIV AUTORŮ, *Politické strany*, s. 1145-1146.

nejdůležitější resorty.⁴⁷ Významný byl jejich návrh na vytvoření organizované vládní a parlamentní kontroly zestátněného průmyslu, bankovníctví a pojišťovnictví, nastolili také otázku likvidace národních správ a jejich přesunutí do rukou soukromých či veřejných majitelů. Chybou bylo, že nekomunistické strany spolu odmítaly spolupracovat a to až do doby, kdy už bylo pozdě.

Vládní krize na počátku února 1948 směřovala k převzetí moci ve státě komunisty. Národní socialisté se zasadili o to, aby vláda přijala usnesení, které zavazovalo ministra vnitra Václava Noska k odvolání rozkazu o personální reorganizaci bezpečnostních velitelů v Praze. Národně socialističtí ministři hrozili demisemi, pokud by usnesení nebylo provedeno, ale své síly přecenili. Prezident Beneš pod hrozbou intervence sovětských vojsk a občanské války přijal demisi ministrů a jmenoval vládu podle představ komunistů. Strana se naposledy sešla 23. února 1948, ti z jejich funkcionářů, kteří hodlali spolupracovat s komunisty, především lidé okolo Emanuela Šlechty a Aloise Neumana, přešli na jejich stranu a strana následně změnila jméno na Československou stranu socialistickou. Komunisté zahájili násilné represe tisíců příslušníků strany, mnozí byli popraveni ve vykonstruovaných procesech, další psychicky i fyzicky likvidováni.⁴⁸

2. 2. 4. Československá sociální demokracie

Po válce byla Československá sociálně demokratická strana dělnická (ČSDSD) v těžké situaci, neboť mnoho jejích členů nacistická okupace zlikvidovala. Strana měla velké životní ztráty⁴⁹ a představy zbylých členů o jejím poslání se rozcházely. V březnu 1945 při jednáních v Moskvě strana obhájila svou existenci v rámci NF.⁵⁰

Programově se strana vyjadřovala heslem „Demokracie naše cesta, socialismus náš cíl“. Socializace měla zahrnovat jen opravdu velký majetek, živnostníkům a malopodnikatelům byla slíbena ochrana před konkurencí, což mělo být nově

---

⁴⁷ TAMTÉŽ, s. 1150–1155.

⁴⁸ KOLEKTIV AUTORŮ, *Politické strany*, s. 1155–1160.

⁴⁹ Ve vězeních a nacistických koncentračních táborech zahynulo mnoho příslušníků strany, mezi nimi byl i poslední předválečný předseda strany Antonín Hampl, který byl zatčen gestapem a umučen ve vězení v Berlíně roku 1941.

⁵⁰ KOLEKTIV AUTORŮ, *Politické strany*, s. 1165.

potvrzeno sociálními zákony. Tím, že se strana chtěla orientovat i na jiné vrstvy obyvatelstva než jen ty dělnické, vypustila z názvu slovo „dělnická“ a změnila jméno na Československou sociální demokracii (ČSSD).⁵¹

Strana se organizovala skrze místní organizace, pokusila se také jako komunisté vytvořit závodní sdružení, ta ale nebyla oblíbená. Vedením strany bylo pověřeno představenstvo, v němž bylo kromě předsedy a čtyř místopředsedů také deset volených zástupců ústředního výkonného výboru. Na Slovensku se sociální demokracie po válce vůbec neobnovila a její členové přešli do Komunistické strany Slovenska. Vytvořila se tam sice před volbami 1946 strana sociálně demokratického typu s názvem Strana práce, jež prosazovala znárodnění větších a průmyslových podniků, ve volbách však získala jen tři procenta hlasů a početně šlo o malou stranu.⁵²

Ačkoli se mládež, zemědělci, odboráři atd. měli zapojovat do sjednocených celonárodních organizací, nebyla tato úmluva dodržována. Komunisté se snažili ovládnout tato sdružení a ostatní strany zakládaly své vlastní mládežnické, ženské a jiné odbory, včetně sociální demokracie, která největší vliv ztratila díky komunistům v odborech. Noviny Právo lidu byly v letech 1945-1948 oddány vedení sociální demokracie v čele se Zdeňkem Fierlingerem. Z krajských deníků se prosadila převážně liberecká Stráž severu a plzeňský Nový den, které byly loajální Václavu Majerovi.⁵³

I tato strana byla vnitřně rozpolcena ve vztahu ke KSČ a to se zrcadlilo i v jejím tisku. Prokomunistickou linii reprezentoval první poválečný předseda Zdeněk Fierlinger. V čele skupiny středu, která spolupráci s komunisty úplně nezavrhovala, ale chtěla zachovat původní ráz strany, stál Bohumil Laušman, který byl jejím předsedou od listopadu 1947. Naprostou nezávislost na komunistech prosazovala skupina kolem Václava Majera.

Strana spolu s komunisty a národními socialisty náležela k tzv. Socialistickému bloku, její úzká spolupráce s komunisty byla však po volbách v roce 1946 ohrožena, neboť komunisté získali dost hlasů sociálně demokratických voličů. Část protikomunisticky orientovaných straníků chtěla změnit orientaci strany v rámci NF, to se ale nepodařilo, díky ostré kritice národních socialistů, kteří považovali stranu za

---

⁵¹ TAMTÉŽ, s. 1166.

⁵² [http://cs.wikipedia.org/wiki/Strana_pr%C3%A1ce_\(Slovensko,_1946\)](http://cs.wikipedia.org/wiki/Strana_pr%C3%A1ce_(Slovensko,_1946))

⁵³ KOLEKTIV AUTORŮ, *Politické strany*, s. 1168.

zbytečnou. Od konce roku 1946 a v průběhu roku 1947 přibývalo kritiky ze strany komunistů, až se od léta 1947 začalo vytvářet v rámci NF uskupení, které se snažilo komunisty izolovat. Sociální demokracie na tom měla svůj podíl, ale její část kolem Fierlingera tyto snahy tlumila až do února 1948. Národní socialisté a lidovci se nedokázali shodnout na společném postupu, někteří ministři z ČSSD podávali demise jen za sebe, neboť celá strana z vlády neodstoupila. Strana už v té době ale o sobě nerozhodovala. Komunisté se rozhodli, že sociální demokracii sloučí s KSČ, dohoda byla podepsána 17. dubna 1948 a fakticky naplněna 27. června. Asi třetina sociálních demokratů se stala členy KSČ.⁵⁴

2. 3. Hospodářský a sociální vývoj ČSR v letech 1945–1948

Období let 1945–1948 bylo z hlediska sociálně ekonomického velmi rozmanité. Bezprostřední poválečná doba si vyžadovala regulaci sociálních procesů v důsledku války a všeobecného nedostatku základních potřeb. V Košickém vládním programu se uvádělo, že „vláda je odhodlána položit základy velkorysé sociální politiky a sociální péče o všechny vrstvy pracujícího lidu měst a venkova“ a měla být také zajištěna práce pro všechny. Oproti předválečné praxi získaly teď význačné postavení odbory. Ty se spojily do jednotného Revolučního odborového hnutí v čele s Ústřední radou odborů. Tyto orgány se podílely na tvorbě zákonů sociální politiky, ve znárodněném sektoru rozhodovaly o hospodářských otázkách a měly vliv i ve státní politice.

Na sociální politice se aktivně podílela sociálně demokratická strana. Její návrhy byly od návrhů KSČ odlišné – kladly důraz nejen na stát, ale i samosprávu a dobrovolné organizace. Sociální politiku měla na starost Hospodářská rada, jejíž členy byli jednak představitelé politických stran, odborníci ze státních orgánů a zástupci odborů.

V poválečných letech bylo nutno řešit problémy v sociální oblasti válečné německé politiky, dále zajišťování výživy obyvatelstva, zaměstnanost, migrace, odškodňování některých skupin obyvatelstva za újmy způsobené vězněním, ztrátou zaměstnání, snížením platů, odnětím penzí apod. Vdovám po perzekuovaných osobách byla přiznána penze. Měnová reforma z roku 1945 přinesla řadu opatření, která měla vyvážit ceny a příjmy potravin, stabilizovat je na trojnásobku předválečné úrovně.

---

⁵⁴ TAMTÉŽ, *Politické strany*, s. 1169–1171.

Omezená nabídka zboží na legálním trhu zatím neumožňovala odstranit přídělové hospodářství a povinné dodávky v zemědělství, potlačit černý trh a zvýšit příjmy obyvatelstva.⁵⁵ Nově byly zavedeny rodinné přídavky ke mzdám a platům. Snahou hospodářské a sociální politiky bylo udržovat stabilitu maloobchodních cen a tím i životních nákladů. Výše úředních a černých cen se na přelomu let 1946 a 1947 sblížovaly, ale následné sucho v létě 1947 a neúroda, k tomu ukončení akce UNRRA,⁵⁶ uvolňování peněz z vázaných vkladů a další okolnosti způsobily opětovné vzednutí černého trhu.⁵⁷ Stát hned v prvních letních měsících roku 1945 zvýšil mzdy v odvětvích vykazujících nejtěžší pracovní podmínky: zemědělství, hornictví, cihelny, chemický průmysl. Revoluce se svými ideály spravedlnosti odstraňovala nejokatější případy mzdové a sociální diskriminace a uspokojovala především naléhavé potřeby nejhudších vrstev. Nejvíce rostly nejnižší mzdy.⁵⁸ Stoupl podíl pracovních příjmů na celkových důchodech obyvatelstva a v jejich rámci podíl mezd na úkor platů. Stoupaly dávky sociálního pojištění, naopak klesaly penze státních a veřejných zaměstnanců. Těžká byla zásobovací situace, zvláště v prvních poválečných měsících. Zabezpečení výživy zlepšila UNRRA, ale po neúrodě 1947 byly omezeny přídělky chleba, cukru, mléka, másla a sádla pro dospělé. Zhoršení zásobování v roce 1947 ovlivnilo sociální a politické napětí a radikalizaci dělnictva, které se dožadovalo dalšího znárodnování, omezení příjmů soukromých podnikatelů a ráznějšího postupu proti černému trhu.⁵⁹

Zaměstnanost tvořila velký problém. Chyběly pracovní síly, zákon o dvouletém plánu předpokládal „mobilizaci pracujících“ na základě dobrovolnosti. Přes očekávaný deficit pracovních sil v letech 1947–1948 napětí na trhu práce polevovalo. V prvním

---

⁵⁵ V. PRŮCHA a kol., *Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918-1992, II. díl, Období 1945-1992*, Brno 2009, s. 203–205.

⁵⁶ UNRRA (United Nations Relief and Rehabilitation Administration, česky Správa spojených národů pro pomoc a obnovu) se sídlem v New Yorku byla založena roku 1943. Tato mezinárodní organizace si dala za cíl „plánovat, koordinovat, spravovat nebo zajišťovat pomoc obětem druhé světové války ve všech oblastech pod kontrolou Organizace spojených národů prostřednictvím poskytování potravin, paliva, oblečení, přístřeší, základních potřeb a zdravotních a dalších nezbytných služeb.“ Její financování zajišťovaly členské státy, největšími přispěvateli však byly USA, Spojené království a Kanada. Klíčovou roli sehrála v letech 1945 a 1946, kdy navracela lidi z vysídleneckých táborů zpět do jejich domovských států. Fungovala do roku 1947, kdy ji zrušilo Valné shromáždění OSN.

⁵⁷ V. PRŮCHA a kol., *Hospodářské a sociální dějiny*, s. 206.

⁵⁸ V. PRŮCHA a kol., *Hospodářské a sociální dějiny*, s. 207–208.

⁵⁹ TAMTÉŽ, s. 210–211.

roce dvouletky se zvýšil počet pracujících v zaměstnaneckém poměru o 5 %. Přesuny pracovních sil však neprobíhaly podle záměru plánu. Zemědělství zažívalo odliv, naopak rostl počet zaměstnanců ve veřejné správě a podnikové administrativě. Ze Slovenska dorazilo 80–100 tisíc osob. Najímali se reemigranti, pracovníci cizích státních příslušností – byly uzavřeny dohody o přechodném zaměstnání lidí z Bulharska, Itálie, Polska, Rumunska. Do ČSR přibylo také asi 20 tisíc Řeků, kteří v důsledku občanské války opustili svou domovinu a mnohdy se v Československu usadili na delší dobu nebo natrvalo a zapojili se do pracovního procesu.⁶⁰ Zahraniční dělníky přijímala ČSR od roku 1945 až do roku 1950 jako přechodné východisko do doby, než růst mechanizace a účelná redistribuce umožní překonat deficit pracovníků.

Nejzávažnějším dokumentem v sociální oblasti byl návrh zákona o pojištění, na kterém se podíleli především sociálně demokratičtí odborníci s experty z odborů. Týkal se veškeré populace a předpokládal sjednocení podmínek důchodových pojištění dělníků se státními a veřejnými zaměstnanci. Pojištění bylo povinné, u nemocenského pojištění se dávky vyplácely od prvního dne nemoci. Obsahovalo pomoc v mateřství, bezplatné lékařské ošetření a pobyt v porodnici. Nárok na starobní důchod vznikl po dvacetiletém pojištění v 60 letech, nebo po minimálně čtyřletém pojištění v 65 letech. Zahrnoval i invalidní důchod při ztrátě nebo silném poklesu pracovní schopnosti a sociální důchod pro osoby nad 65 let, které nesplňovaly požadavky na důchod starobní. Národní pojišťovna byla samosprávnou institucí.

Zásahy do vlastnické sféry vedly k odstranění dvou okrajových pólů sociální struktury – majetné třídy a nejchudších vrstev obyvatelstva. Zemědělství dělníci pracovali jako samostatní hospodáři nebo změnili profesi a přešli do průmyslu či stavebnictví. Největší vlastníci z průmyslu a peněžnictví zmizeli už roku 1945 po znárodnění. Po únoru 1948 pak další majetková omezení zničila v nezemědělských oborech existenci střední buržoazie.⁶¹ Významnou společenskou vrstvu tvořili malovýrobci a další soukromě hospodařící osoby – rolníci a živnostníci v řemesle a obchodě. Programové dokumenty jim přislíbily širokou podporu, včetně spravedlivějšího sociálního pojištění. Spolu s úřednictvem tvořili rolníci a živnostníci jádro střední vrstvy. Počet středních rolníků vzrostl zejména v českém pohraničí.

---

⁶⁰ TAMTÉŽ, s. 213–214.

⁶¹ V. PRŮCHA a kol., *Hospodářské a sociální dějiny*, s. 217–218.

V řemeslech v roce 1946 působilo kolem půl milionu osob, mezi největší živnosti patřili krejčí a švadleny, zámečníci, truhláři, obuvníci, řezníci, pekaři a holiči. V podnikání vyčnívali hlavně zámečníci, instalatéri, tesaři a mechanici. Počet přihlášek a odhlášek živností byl v letech 1946–1947 celkem vyrovnaný, z čehož lze soudit, že řemeslná malovýroba byla do února 1948 stabilní. Byl nedostatek surovin, ale poptávka po spotřebním zboží a opravárenských a jiných službách byla značná, a to vytvářelo jejich podnikání příznivé podmínky. Druhá etapa znárodnování na jaře 1948 způsobila mezi živnostníky nejistotu a obavy z omezování jejich aktivit. Nemanuální pracovníci se jako sociální skupina rozrostli, k čemuž přispělo poválečné řízené hospodářství, které vykazovalo administrativní náročnost. Ve státní správě se nejvíc projevil vzrůst počtu zaměstnanců. Novou střední třídu tvořili tzv. „bílé límečky“, což byli především techničtí a administrativní pracovníci v průmyslu a jiných oborech, kteří byli aktivně zapojeni do závodních rad, odborových organizací a politických stran, především to byli manažeři národních podniků. Protože KSČ a sociální demokracie ovládly nejsilnější pozice ve vedení průmyslových resortů, mohly do vedení a dalších důležitých funkcí dosadit kohokoli dle libosti. Státní a veřejní zaměstnanci byli vrstvou, o jejíž přízeň usilovaly všechny politické strany. Měli větší sociální jistotu, trvalý pracovní poměr a nárok na penzi.⁶² Po květnu 1945 většina z inteligence společenské změny podporovala, v dalších letech se její postoje začaly různit, k čemuž přispěla nejen platová otázka, ale i strach z radikalizace dělnictva, posílení prosovětské orientace po odmítnutí Marshallova plánu⁶³, starost o zachování nezávislosti soudnictví, kultury a sdělovacích prostředků. Revoluční perspektiva byla už před válkou lákavá pro mnohé umělce a po roce 1945 se k nim přidala i nezanedbatelná část nejmladší generace kulturní obce. Umělci pozitivně vnímali angažovanost státu v kultuře, štedřejší financování a podpora vědeckých a kulturních institucí. Někteří později začali vidět

---

⁶² V. PRŮCHA a kol., *Hospodářské a sociální dějiny*, s. 221–222.

⁶³ Marshallův plán (oficiálně Plán evropské obnovy) byla koncepce, která měla organizovaně zabezpečit americké úsilí pomoci poválečné Evropě. Země východního bloku včetně Československa jej odmítly, takže se nakonec vztahoval pouze na západní Evropu. V rámci plánu poskytly USA v letech 1948 – 1952 západní Evropě pomoc ve výši přibližně 13 miliard dolarů. Plán pomohl obnovit hospodářskou rekonstrukci, obnovil průmysl, zemědělství a oživil mezinárodní obchod. Spojené státy díky němu získaly v Evropě vliv a prestiž. Tvůrce plánu generál George C. Marshall byl za svou celoživotní práci odměněn roku 1953 Nobelovou cenou za mír.

střízlivěji a uvědomovali si i rizika levice a nebezpečí mocenského monopolu KSČ.⁶⁴ Po únoru 1948 se část inteligence nadšeně zapojila do poúnorové činnosti mocenských orgánů, mnozí vstupovali do KSČ, jiní zaujali pasivní nebo neutrální postoj, další se zalekli a emigrovali, velká část byla postižena ztrátou zaměstnání nebo jinou formou diskriminace.

Rok 1948 byl přelomový, byl předzvěstí přechodu od smíšené ekonomiky k ekonomice jednosektorové. Jejím nástupem začala likvidace zbytků soukromokapitalistického sektoru a především obrat v postoji k malovýrobcům. Také se začal projevovat odklon od některých demokratických prvků sociálního systému.⁶⁵

---

⁶⁴ V. PRŮCHA a kol., *Hospodářské a sociální dějiny*, s. 223–224.

⁶⁵ TAMTÉŽ, s. 225.

3. Chebsko

3. 1. Představení chebského regionu

Chebsko jako součást rozmanitého Karlovarského kraje leží v tzv. Chebské pánvi podél toku řeky Ohře, která je páteří celého kraje. V oblasti je zastoupeno mnoho studených i teplých minerálních pramenů, zdejší reliéf je převážně třetihorního vulkanického původu. Osídlení sahá do nadmořské výšky kolem 450 metrů nad mořem, půdy jsou tu hlavně hlinité, hlinitopísčité a písčité, celkové podmínky nejsou pro zemědělství ideální.⁶⁶ Průmyslová je hlavně střední část Karlovarského kraje, oblast Sokolovské pánve, která byla ve 20. století hojně využívána pro povrchovou těžbu hnědého uhlí.

Vstup do dvacátého století byl doprovázen jistými optimistickými nadějemi, které vzbuzovaly fascinující technické vynálezy, realitou zůstává, že toto století zrodilo díky rychlému technickému vývoji i mnoho zla v podobě diktatur, válek, rasismů, totalitních ideologií, nacionalismů a podobně, a ty zasáhly i Karlovarsko a chebský kraj. Celkem poklidný život rakousko-uherské monarchie narušily výstřely v Sarajevu, začala první světová válka, v níž na jedné straně válčilo Rakousko-Uhersko s Německem proti Rusku, Velké Británii a Francii na straně druhé. První ruské úspěchy na východní frontě vedly k hromadným útekům Židů a Poláků z Haliče a Bukoviny, do Chebu jich přibýlo několik set. Židům poskytovali značnou pomoc jejich zdejší souvěrci a okresní hejtmanství. Válka se na Karlovarsku projevila velice tíživou sociální a hospodářskou situací. Muži ve většině narukovali do chebského 73. pluku, který se bil na východní, italské a srbské frontě. Z celého bývalého politického karlovarského okresu padlo 2 612 mužů, což přepočteno na procenta bylo 3,25 z celkového počtu 76 762 obyvatel. Nezůstalo však ušetřeno ani civilní obyvatelstvo, které umíralo v důsledku nedostatku potravin. V tomto ohledu na tom Chebsko bylo o trochu lépe než Sokolovsko, kde kvůli průmyslu v sokolovské pánvi nebyl dostatek zemědělské půdy, a Karlovarsku, které není příliš úrodné díky špatným klimatickým podmínkám Krušných hor a Slavkovského lesa.⁶⁷

---

⁶⁶ Jiří BERAN, *Dějiny Karlovarského kraje*, Karlovy Vary 2004, s. 11.

⁶⁷ TAMTÉŽ, s. 126–129.

Rozpadem habsburského Rakouska-Uherska na podzim roku 1918 vzniklo několik samostatných států. Český protihabsburský odboj vyvrcholil 28. října, kdy byla vyhlášena československá samostatnost a založena Československá republika. Tyto události se musely projevit i v západních Čechách a vzhledem ke specifickým podmínkám Chebska mělo začlenění pohraniční oblasti a jeho sociální a politické uspořádání svůj zvláštní průběh. Německé obyvatelstvo se nehodlalo vzdát vedoucího postavení na hospodářském a politickém poli, a tak vzkřísilo osvědčený a během staletí Chebem často využívaný prostředek – program takzvaného uzavřeného území, představy o autonomním Chebsku. Tím se Chebsko stalo členem provincie Deutschböhmen, která byla vyhlášena ve Vídni 29. října 1918, a demonstrovalo své přání připojit se k Německu.⁶⁸ Vizí chebských Němců bylo to, že vznikne jakýsi samostatný chebský stát v rámci Deutschböhmen a nového Rakouska, shodly se na tom všechny chebské spolky a sdružení, starosta a zástupci okresního zastupitelstva obchodní komory, vojáci, zemědělci i školní mládež, kteří se všichni shromáždili na slavnosti 29. října v Chebu. Představitelé této tendence byli silnou oporou německých kapitalistů a měli pro ně převzít všechny státní a veřejné úřady. Ne všichni obyvatelé chebského kraje s tímto postupem souhlasili. Ve Vackově, Plesné a na několika dalších místech okresu vznikaly organizace z vojáků a Čechů, kteří se stavěli proti jednání německého obyvatelstva, odmítali jednat s jeho představiteli a plnit jeho nařízení, která je stavěla do boje proti novému československému státu. Separatistický pokus Němců neměl dlouhého trvání, zasáhla československá armáda společně s policií, 10. listopadu bylo obsazeno chebské letiště, Chebsko celé bylo obsazeno 16. prosince 1918 35. pěším plukem z Plzně, který tak učinil bez žádného většího odporu. Byly zrušeny protičeské instituce jako národní okresní rada, německá vojenská formace Volkswehr a další. Vojenská intervence, při níž československé vojsko obsazovalo postupně pohraničí, znamenala i konec separatistické vlády Deutschböhmen v Liberci, jejíž členové uprchli za hranice.⁶⁹ V březnu 1919 probíhala v oblasti Sudet velká zasedání za právo na sebeurčení a zlepšení situace dělníků, která přerostla v generální stávkou. Tato shromáždění se konala v souvislosti s první schůzí Národního shromáždění Německého Rakouska. Stávka přerostla až do násilností, o život přišlo 54 demonstrantů a dva čeští vojáci. V Chebu byly ztráty vyčísleny na dva mrtvé a čtyři zraněné. Nepokoje

---

⁶⁸ J. BOHÁČ – B. JASANSKÝ, *Města ČSSR*, s. 31–32.

⁶⁹ J. BERAN, *Dějiny*, s. 132–133; K. ITERSKÁ, *Cheb*, s. 70–71.

pokračovaly do počátku 20. let a podněcovaly je dlouhotrvající problémy se zásobováním a také zřízení české školy v Chebu na podzim roku 1919 a pokus českých vojáků o odstranění pomníku císaře Josefa II. z chebského náměstí. Poničení školy mělo za následek to, že 17. listopadu 1920 byly v Praze pod heslem „Pomsta za Cheb“ napadeny budovy redakcí německých novin Bohemia a Prager Tagblatt. Tyto události předznamenaly dalších dvacet let komplikovaného a konfliktního soužití Čechů a Němců nejen na Karlovarsku, ale v celém Československu.⁷⁰

Česká menšina vyvíjela na Chebsku a v Chebu hned od vyhlášení nového československého státu politickou a kulturní činnost. Mezi lety 1918 a 1938 vzniklo v Chebu třicet českých spolků spojujících pracovníky rozličných povolání, které všestranně rozvíjely společenský život Čechů žijících v chebském kraji. Mezi ty nejpočetnější patřila Národní jednota severočeská (NJS), založená v červenci 1919, Dramatický divadelní spolek Budil, Sokol, Sportovní klub, Klub českých turistů, Pěvecký spolek Hranicář, Místní spolek červeného kříže, Masarykova letecká liga a jiné. NJS se postarala o založení první české školy v Chebu tím, že pořídila seznam českých dětí, jichž bylo zapsáno 32 a škola byla otevřena 29. října 1919. Roku 1922 se v rámci oslav šestistého výročí připojení Chebska ke Koruně české konal sjezd všeho českého obyvatelstva v pohraničí, kterého se němečtí obyvatelé neúčastnili a zorganizovali si oslavu vlastní, německou. Událostí roku 1930 byl sokolský župní slet proběhnuvší v Chebu 1. června, který se konal na oslavu desetiletého působení chebské sokolské jednoty.⁷¹

Situace mezi oběma národy se zlepšila po hospodářské krizi v letech 1922–1923, od roku 1926 měli Němci své zástupce i ve vládě, což také přispělo ke zlepšení vztahů mezi Čechy a Němci. Ve 20. letech vzniklo na Chebsku i celém Karlovarsku mnoho nových škol a to především menšinových českých – 1924 ve Františkových Lázních, 1925 v Libé a Starém Hrozdatově, 1926 v Plesné a Tršnicích, 1929 v Lipové, Lubech a Nebanicích a 1930 ve Skalné. Chodili sem převážně žáci z českých dělnických, rolnických a úřednických poměrů, ale také děti z německých rodin, které si zde osvojily češtinu, a měly pak snazší uplatnění v rámci celého Československa. Česká měšťanská

---

⁷⁰ J. BERAN, *Dějiny*, s. 133.

⁷¹ K. ITERSKÁ, *Cheb*, s. 71.

škola byla na Chebsku pouze jedna - v Chebu.⁷² V Chebu bylo zastoupeno mnoho sekretariátů politických stran, Komunistické strany, sekce třetí internacionály, České národní socialistické strany, České občanské strany a České sociálně demokratické dělnické strany. Mezi německé patřila zejména Alldeutsch Volkspartei für Böhmen, Mähren und Schlesen (Všeněmecká strana lidová pro Čechy, Moravu a Slezsko) a její charakter, stejně jako u všech ostatních německých stran, byl reakční a protičeský. Němečtí dělníci byli organizováni v Německé sociálně demokratické straně. I tady bylo dělnické hnutí členěno na sociální demokraty a komunisty podobně jako v Čechách.⁷³ Od počátku roku 1933, kdy se v Německu dostal k moci Adolf Hitler, začaly být na celém Karlovarsku patrné ostré střety mezi příznivci německého národního socialismu a jeho odpůrci. Do Chebu se opět přihnala vlna utečenců, tentokrát antifašistů a Židů. S nadšením byla německými obyvateli československého pohraničí přijímána Mnichovská dohoda z 29. září 1938, která připojila pohraniční území Československa ke Třetí říši. Již v říjnu 1938 bylo Karlovarsko obsazeno německými vojsky a stalo se součástí tzv. Sudetské župy (Sudetengau, Gau Sudetenland). Chebští Němci oslavovali Mnichovskou dohodu jako osvobození z českého otroctví a radostně Hitlera v Chebu vítali jako zachránce od útisku. Na důkaz vděčnosti a dějinného oprávnění připojení k Německu mu na stříbrném podnose odevzdali originál Zástavní listiny císaře Ludvíka Bavora z roku 1322 a pojmenovali po něm hlavní chebské náměstí.⁷⁴

Význam Chebu za okupace z hospodářského hlediska klesl. Nádraží přestalo být využíváno k mezinárodnímu obchodu, téměř veškerá doprava sloužila jen válečným účelům. Bylo uzavřeno mnoho podniků ve městě, které nevyhovovaly válečným potřebám a naopak se zřizovaly nové provozovny na výrobu válečného materiálu. Nejdůležitější pro válku byla chebská letecká továrna, kde pracovalo přes tisíc dělníků, velké procento z nich tvořili váleční zajatci, totálně nasazení, cizinci i Češi. Představovali levnou pracovní sílu, která se nacistům velmi hodila. V blízkosti Chebu se na bavorském území nacházel jeden z hlavních německých zajateckých táborů, odkud byli zajatci posíláni na nejrůznější strany.⁷⁵

---

⁷² J. BERAN, *Dějiny*, s. 135.

⁷³ K. ITERSKÁ, *Cheb*, s. 71.

⁷⁴ J. BERAN, *Dějiny*, s. 140, 144–145.

⁷⁵ K. ITERSKÁ, *Cheb*, s. 79–80.

Během války byl Cheb a vůbec celá říšská župa Sudety poměrně dlouho ušetřen od vojenských leteckých náletů a oblast spíše sloužila jako útočiště pro evakuované osoby z německého území, které bylo zničeno bombardováním spojenců. Proto první nálet, který se odehrál v Záluží u Mostu 12. května 1944, znamenal pro sudetské obyvatelstvo velký šok a nejistotu. Cheb byl poprvé bombardován 24. října 1944, při němž zemřelo 53 osob, 7 bylo pohřešovaných a 64 zraněných. Další nálet menšího rozsahu následoval 7. února 1945 směřovaný na leteckou továrnu u chebského letiště. V únoru nastal příliv utečenců ze Slezska, kteří utíkali před postupující Rudou armádou. Nejtěžší nálety proběhly 25. března a 8. dubna a zasáhly poštu, staniční budovu s částí nádraží a důležitými tratěmi, okolní obytné domy a hotely a letiště s přilehlými dílnami. Při březnovém zahynulo 48 Němců a 70 cizinců, počty zraněných byly vyčísleny na 95 Němců a 42 cizinců. Dubnový nálet zničil v podstatě třetinu města a počet mrtvých se nedal přesně zjistit, odhaduje se však, že jich mohlo být až 800. Američtí hloubkoví letci v této době zcela ovládali vzdušný prostor nad městem a jejich útoky byly pravidelné. Jedním z posledních větších cílů se staly věže největšího chebského kostela sv. Mikuláše a sousední škola, tehdejší gymnázium. Civilní obyvatelstvo, pokud mohlo a mělo kam, začalo hromadně prchat.⁷⁶ Zásadní úlohu při osvobození Chebu sehrála 97. pěší divize 3. americké armády, která 22. a 23. dubna dorazila k Marktredwitz a postupovala odtud dále k česko-německé hranici. To vyvolalo paniku a Konrád Henlein vyhlásil pro Chebsko nařízení, aby se provedlo opatření ARLZ, konkrétně jeho první dvě etapy. 1. Uvolnění (Auflockerung), spočívalo v odsunutí veškerých hodnot, které se bezprostředně netýkaly hospodářství, zbrojní výroby a vojenských účelů, do zázemí. 2. Vyklizení (Räumung), ke kterému mělo docházet následně, měl být odvezen zbývající materiál, který nesloužil k vybavení jednotek nebo nacistických úřadů. 3. Ochromení (Lähmung), to se v zásadě rovnalo znehodnocení strojů a zařízení, ze kterých měly být odstraněny nejdůležitější nenahraditelné součásti. 4. Zničení (Zerstörung) znamenalo nejen úplnou devastaci vybavení a zásob, ale i několika vybraných objektů, které měly být rozbity, nebo zapáleny. Šlo především o železniční a silniční komunikace a odpálení mostů. Plán ARLZ byl uskutečněn na Ašsku a uzavírala ho linie Cheb – Háje – Františkovy Lázně. Americká armáda, která se blížila k Chebu ze směru Hof – Aš a od Waldsassenu, ostřelovala město a letecky shazovala letáky v němčině, aby se obyvatelstvo vzdalo. Avšak německé vojenské velitelství prohlásilo Cheb za pevnost a

---

⁷⁶ Jitka CHMELÍKOVÁ, *Osvobození. Liberation. Cheb 1945*, Cheb 2005, s. 21–25.

opěrný bod, který musí být ubráněn za každou cenu. Velitelem obrany se stal říšský Němec z Norimberku major Geissler. Dne 24. dubna začal tedy těžký dělostřelecký útok a postupné dobývání okrajových částí města, které trvalo do druhého dne, kdy se Američané dostali do města, ale zde pokračovaly boje i přes noc. Starosta Chebu dr. Janka odjel osobně za Konrádem Henleinem do Kladské a žádal podporu dobrovolné kapitulace, tu ale Henlein kategoricky odmítl, stejně jako major Geissler. Když se 26. dubna americký tank náhodně střetl s Geisslerem jedoucím na motocyklu, američtí vojáci ho zastřelili. Díky tomu mohl starosta odpoledne podepsat kapitulaci a 26. duben je slaven jako den osvobození města.⁷⁷ Následně vznikly v Chebu čtyři sběrné tábory pro zajatce. Do svých zemí se vraceli repatriovaní Poláci, totálně nasazení dělníci, váleční zajatci a vězni z koncentračních táborů jiných národů – Francouzi, Dáni, Norové, Holanďané aj. Při odjezdech se snažil pomáhat repatriační úřad, který také koordinoval návraty osob vracejících se zpět do Československa. Správa města byla nyní v rukou americké vojenské správy (Military government) a tento stav trval do 22. května 1945, kdy byla správa města slavnostně předána představitelům Místní správní komise v Chebu.⁷⁸

3.2. Chebsko v letech 1945 – 1948

Konec války byl prodchnut mnoha emocemi, jak na straně poražených Němců, tak na vítězné straně Čechů, kteří získali opět svoji státnost. Čím více se šířily informace o nacistických válečných hrůzách a zločinech, tím více se vyhrocoval postoj Čechů k německému obyvatelstvu. V Československu došlo k vyslyšení nenávistné touhy po pomstě.⁷⁹ 19. května 1945 byly prezidentem Benešem vydány dekrety o národní správě majetku Němců, Maďarů, kolaborantů a zrádců, poté následovaly dekrety o potrestání nacistických zločinců a zrádců, o rozdělení německého pozemkového majetku a v červnu 1945 byli zbaveni majetku a občanských práv sudetští Němci. Jejich odsun byl chápán a prezentován jako preventivní akt a přiměřená reakce na válečné etnocidní kroky. Ještě před Postupimskou dohodou a regulovaným, tj. legalizovaným odsunem proběhl v létě roku 1945 na některých místech Karlovarska,

---

⁷⁷ J. CHMELÍKOVÁ, *Osvobození. Liberation*, s. 32–36.

⁷⁸ TAMTÉŽ, s. 63, 77.

⁷⁹ TAMTÉŽ, s. 88–89.

stejně jako celého Československa, tzv. „divoký“ odsun – násilné vyhánění Němců z jejich domovů. Toto politováníhodné násilí z české strany bylo do jisté míry katastrofálním důsledkem chybějící, přesněji teprve budované, československé veřejné správy. Němci určení k odsunu museli nosit bílou pásku.⁸⁰ Koordinační komise v Chebu se jednohlasně shodla, že němečtí antifašisté a osoby národnostně spolehlivé německé národnosti budou označeni rudou páskou na levé paži nebo na levé straně prsou. Ochrana a vyjmutí z opatření proti Němcům a kolaborantům se týkala tří skupin osob. Za prvé to byly osoby, které byly za nacistické okupace drženy v koncentračních táborech, nebo byly odsouzeny za politickou činnost zaměřenou proti nacistickému režimu. Zásadně bylo zamítnuto zařazení takových osob, které se provinily politickou činností v NSDAP nebo jejích složkách. Druhou skupinu tvořily osoby a rodiny, které byly nacistickým režimem perzekuovány ať už z rasových, politických nebo národnostních důvodů. Třetí skupinou byly osoby, které během okupace dávaly příkladnými činy najevo své protinacistické smýšlení. Počet osob v těchto třech skupinách byl značný, proto koordinační výbor ustavil komisi složenou ze čtyř místních Němců, dobře znalých zdejších poměrů a osvědčených antifašistů, a tří Čechů - Junek (soc. dem.), Hřebíček (nár. soc.), Hofmann (KSČ) - zástupců stran sloučených v koordinačním bloku. O definitivním potvrzení o tom, zda bude nějaká osoba vyňata z opatření proti Němcům a kolaborantům rozhodoval tříčlenný akční výbor za předsednictva Vil. Hofmanna, kterého ÚV KSČ pověřila výstavbou a kontrolou antifašistického bloku.⁸¹ Odsun se života těchto vyňatých Němců neměl dotknout, ne vždy tomu však tak bylo. Němci se nesměli účastnit politického a veřejného života, nesměli jezdit hromadnou dopravou, opouštět okolí svého bydliště bez povolení. Dostávali nižší příděly potravin a to pouze v určenou dobu. Tato situace donutila část německého obyvatelstva prchnout za hranice do Německa, další byli přinuceni při tzv. divokých odsunech. Transfer na základě dohod uzavřených v Postupimi začal probíhat od ledna 1946 pod dohledem mezinárodní komise a odsunovaní si s sebou směli vzít 1000 říšských marek a 50 kg zavazadel.

Z chebského nádraží byl vypraven první německý transport 25. února 1946, který odvážel sudetské Němce do válkou zničeného Německa. Z okresu jich bylo

---

⁸⁰ J. BERAN, *Dějiny*, s. 155–156.

⁸¹ Státní okresní archiv Cheb (SOKA Cheb), fond ONV Cheb, inv. č. 173, sign. N 146, Protokol o schůzi koordinačního výboru okresu chebského ze dne 25. 7. 1945.

celkem odsunuto 45 948, z celého Československa 2 256 000. V karlovarském regionu se odsun obešel bez větších excesů a násilí, na Sokolovsku zůstalo mnoho Němců specialistů – horníků. Poslední oficiální odsunový vlak vyjel za přítomnosti vládních činitelů a médií z nádraží Karlovy Vary – Dvory dne 29. října 1946.⁸² Odsun znamenal pro oblast velké hospodářské a kulturní škody. Některé oblasti se už nepodařilo znovu osídlit, a tak mnoho obcí zaniklo a s nimi i mnoho památek a dokladů lidové architektury.⁸³ Zanikly i mnohé obory (paličkování krajek, výroba perleťových knoflíků) a místní tradice (kroje, pověsti, obyčeje, písně, tance apod.).⁸⁴

Proces osidlování probíhal souběžně s odsunem německého obyvatelstva, ale byl velmi složitý a pomalý. Obyvatelstvo, které muselo odejít v roce 1938, se sice navracelo, ne všichni však zůstali. Někteří krajem jen prošli, jiní sem přijeli pouze zbohatnout. Nejsnazší bylo osídlit větší průmyslová města, lázeňská města a oblast Sokolovské pánve bohaté na hnědé uhlí. Necelý rok od obnovení české správy na Chebsku a Ašsku bydlelo v okrese Cheb jen 15 000 lidí a v okrese Aš 4500 obyvatel české a slovenské národnosti. Z toho většina žila právě v okresním městě, Cheb měl 10 000, což nebyla ani třetina oproti roku 1930. Vláda skrze dvouletý plán prováděla po celé republice, hlavně na Slovensku, nábor, aby opět zajistila ve vylidněných oblastech chod zemědělství a průmyslu. Další osídlenci přicházeli z Volyně a Rumunska za vidinou přidělu půdy a opuštěných německých usedlostí.

Dosavadní nouzové válečné hospodářství se muselo přeměnit na mírovou výrobu, státní správa měla především za úkol zajistit opětovný chod podniků. Lidová samospráva (okresní a místní národní výbory) se řídila dekretem prezidenta republiky o zavedení národní správy do majetkových hodnot Němců, Maďarů, kolaborantů a zrádců. Německé firmy se díky znárodnění staly zčásti majetkem československého státu, který ho svěřil národním správcům, čili tzv. věrné ruce, zčásti českých soukromníků. V tomto systému se objevilo nemálo kriminálních živlů „zlatokopů“

---

⁸² J. BERAN, *Dějiny*, s. 156.

⁸³ Srov. Jaromír BOHÁČ – Roman SALAMANCZUK, *Zmizelé Chebsko*, Cheb 2007.

⁸⁴ J. BERAN, *Dějiny*, s. 156.

snažících se rozkrást majetek po Němcích. Své zastoupení měli mezi nimi i národní správci.⁸⁵

Ve smyslu tzv. Hradeckého programu ze 4. dubna 1947 se také na Karlovarsku začala rozdělovat půda do osobního vlastnictví, čehož se osobně zúčastnil ministr zemědělství J. Ďuriš v Karlových Varech. Rozdělování zabavené půdy mělo i značný populistický ráz, neboť mělo zvýšit volební preference KSČ, jejíž program zemědělské politiky prosazoval mj. za určitých podmínek vyvlastnění a rozdělení veškeré půdy, výhodné úvěry pro drobné rolníky a uzákonění jednotné zemědělské daně. V letech 1945–1947 se majetek po Němcích přidělený Čechům bral jako dočasné právní provizorium. Do roku 1948 zůstaly podniky vesměs v národní správě, stroje, bytová zařízení, rozhlasové přijímače aj. se pronajímalý nebo přidělovaly na revers. Od roku 1946 se začaly podávat přihlášky k Fondu národní obnovy, aby se udělal soupis tohoto nepřátelského majetku a ten, aby byl podle dekretu o konfiskaci o nepřátelském majetku zlikvidován.⁸⁶

3. 3. Hlavní rysy hospodářského a sociálního vývoje na Chebsku

První polovina dvacátého století byla pro Chebsko dobou velkých změn. Dvě světové války a jejich důsledky ovlivnily oblast a její obyvatelstvo natrvalo. Po první světové válce, kdy se v oblasti opět vyjevila přetrvávající zakonzervovaná touha po středověké samostatnosti ve vzkríšené „zástavní“ argumentaci, byl kraj přes politické a národnostní boje zařazen do nově vzniklé Československé republiky. Jeho obyvatelstvo tuto republiku nepřijalo a samo nebylo považováno za státotvorné, bylo jen začleněno. Proto neváhalo a v roce 1938 se připojilo k Třetí říši. Dohra tohoto rozhodnutí pak měla za následek odsun místních Němců z domova zvaného Egerland. Plánované nebo neplánované osidlování po roce 1945 nedokázalo vrátit původní stav obyvatelstva na předválečné hodnoty. V roce 1949 žilo v okrese jen 34 463 lidí, v Chebu 14 533. Tomu se podařilo dojít k předválečnému stavu až po třiceti letech a to ještě díky tomu, že k němu bylo přiřazeno 24 zrušených okolních osad a obcí.⁸⁷

---

⁸⁵ Na Chebsku v roce 1946 ONV rozhodl, že jména špatných správců budou oznamována jejich domovským obcím, národním výborům v pohraničí a osidlovacím úřadům.

⁸⁶ J. BERAN, *Dějiny*, s. 157–159.

⁸⁷ J. BOHÁČ – R. SALAMANCZUK, *Zmizelé Chebsko*, s. 8.

Od osvobození, které se v Chebu slaví 26. dubna, nastala potřeba řešit několik úkolů. Předně šlo o odstranění válečných škod, vyřešení otázky osídlení pohraničí, obnovu průmyslových závodů a zemědělské výroby.

Jako první občané přicházeli na Chebsko zejména železničáři z Českobudějovicka, Táborska a Plzeňska, příslušníci policie a ostatních státních orgánů. Vraceli se samozřejmě i první osvobození političtí vězni z bavorských věznic a koncentračních táborů, někteří se zapojili do městské správy. Například tajemníkem Národního výboru byl státní úředník František Ambrož, osvobozený politický vězeň.⁸⁸ V Chebu byla založena místní správní komise (MSK).⁸⁹ Již dne 17. června 1945 vznikla městská organizace Komunistické strany Československa.

Po odsunu německého obyvatelstva začalo být prázdné pohraničí osidlováno obyvatelstvem z českého vnitrozemí, Slovenska a jiných slovanských států. V okrese Cheb žilo po válce 75 079 obyvatel, z toho Němců 59 050. 45 948 jich bylo odsunuto do konce roku 1946 a počet obyvatel v Chebu se oproti předválečnému stavu z roku 1930 snížil na 27 %. Chybělo hlavně tovární dělnictvo, problematické bylo osidlování zemědělských usedlostí na venkově.

Úkolem místní správní komise, která byla ustanovena v roce 1945 a sídlila v budově dnešního muzea na náměstí krále Jiřího z Poděbrad, bylo zajistit klid, bezpečnost a pořádek a také obnovit státní a veřejnou správu. 16. květen je datem, kdy vyšel první česky psaný tisk – Chebsko, s podtitulem Informace Národního výboru v Chebu.⁹⁰ Dle rozhodnutí Národního výboru v Chebu byla na Chebsku obnovena správa podle poměrů z roku 1938. Jeho jménem byly do státní správy Československé republiky převzaty mimo státních, okresních a městských úřadů také Obchodní a živnostenská komora, filiálka Národní banky československé a chebský starobinec.

---

⁸⁸ *Složení Národního výboru v Chebu*, Chebsko. Informace Národního výboru v Chebu, 1/1, 16. 5. 1945, nestr.

⁸⁹ Místní správní komise (MSK), podřízené okresním správním komisím, byly orgány vzniklé v roce 1945 pro správu obcí a okresů s nadpoloviční většinou obyvatelstva německé nebo maďarské národnosti. Členové byli jmenováni Ministerstvem vnitra, na rozdíl od místních a okresních národních výborů, které vznikaly dohodou politických stran nebo volbami. Zanikaly, jakmile v určité obci nebo okrese získalo nadpoloviční většinu obyvatelstvo české nebo slovenské národnosti. Jejich působnost skončila do konce roku 1946.

⁹⁰ Jaromír BOHÁČ – Bohumír JASANSKÝ, *Města ČSSR*, Cheb, Praha 1987, s. 36.

Organizovala se také celní a finanční služba na hranicích, svou činnost zahájil hned po osvobození také Finanční úřad v Chebu.

Bylo zakázáno jakékoli zcizování potravin a porážení dobytka. Stále platilo dosavadní řízení hospodářství. Cizinecké tábory na Chebsku zásoboval okresní úřad v Chebu. Vyšlo také nařízení hlásit se na Úřadu práce v Chebu pro osoby mezi šestnácti a padesáti lety věku, ať už se jednalo o zaměstnance nebo zaměstnavatele.⁹¹ Dne 26. května 1946 se konaly volby do Národního shromáždění a na jejich základě byly na jaře založeny národní výbory. Ve volbách zvítězila KSČ, to znamenalo, že role národních výborů byla obnovena a posílena. Již 3. července 1946 vznikl první volený Místní národní výbor v Chebu a o den později první Okresní národní výbor. Během roku 1946 fungovaly národní výbory v celkem 28 obcích okresu Cheb, tedy tam, kde odevzdalo platné hlasy více než 50 voličů. V ostatních obcích pracovaly správní komise.

Už začátek roku 1948 nasvědčoval tomu, že nejbližší budoucnost bude ve znamení boje dělnické třídy za dokončení znárodnění průmyslu.⁹² V politickém okrese Cheb pracovalo v roce 1930 v průmyslu a živnostech 43,6 % obyvatelstva, v zemědělství 14,6 %. Chebský průmysl měl velkou tradici už od poloviny 19. století. V okolí města se nenacházela naleziště základních nerostných surovin, proto se ve století páry dostávalo do popředí především lehké strojírenství. Díky tomu se v roce 1900 zdvojnásobil počet obyvatel města (z 10 459 v polovině 19. století na 23 582 v roce 1900) a ještě se zvýšil do roku 1930 (na 31 550).⁹³ Po roce 1945 byla většina znárodněna, některé podniky zanikly. Mezi první zaniklé patří zcela zákonitě velká letecká továrna s letištěm v Chebu na Švédském vrchu, kterou německá armáda počala budovat hned po Mnichovu v roce 1938 a která zaměstnávala velké množství válečných zajatců a nuceně nasazených dělníků. Vyráběla až pět letadel týdně, hlavně stroje značky Heinkel, později Messerschmitt. Její provoz ukončil úspěšný nálet 14. února 1945.⁹⁴ Nejstarší strojírnou v Chebu byla strojírna a slévárna M. Fischera, která vyráběla zemědělské stroje, obecné strojírenství (motory, převodovky, výtahy) a její součástí byla i slévárna, která vyráběla potřebný tovar dle přání zákazníků. Po roce

---

⁹¹ *Vyhláška Úřadu práce*, Chebsko. Informace Národního výboru v Chebu, 1/1, 16. 5. 1945, nestr.

⁹² J. BOHÁČ – B. JASANSKÝ, *Města ČSSR*, s. 36–37.

⁹³ Petr BERAN – Jaroslav VÍT, *Historie a současnost podnikání na Chebsku a Ašsku*, Žehušice 2006, s. 11–12.

⁹⁴ TAMTÉŽ, s. 22.

1945 byl objekt závodu převzat lidovým spotřebním družstvem Jednota Cheb.⁹⁵ Činnost firmy Es-Ka podnikatelů Heinricha Kastrupa a Ambrože Swetlika, vzniklá v roce 1923 na výrobu jízdnic kol, byla za války omezena pro civilní sektor a byl zaveden válečný program. Mezi lety 1945 a 1950 byl závod pod správou národních správců. 18. září 1947 jím byla ustanovena Česká zbrojovka, národní podnik Strakonice, který obnovil výrobu jízdnic kol a stal se největším strojírenským podnikem v okrese Cheb až do roku 1998, kdy produkce zanikla.⁹⁶ Podobně druhá továrna na jízdnicí kola a dětské kočárky značky Premier v Chebu byla roku 1945 začleněna pod státní správu a dokázala se přes poválečný nedostatek surovin a potřebu zaškolení nových pracovních sil po odsunu většiny německého obyvatelstva obnovit a zvyšovat tradiční výrobu.⁹⁷ Znárodněny byly také elektrárny a plynárny, Elektrárna Cheb se v roce 1945 dostala pod správu národního podniku Západočeské elektrárny Plzeň. Malé vodní elektrárny na Chebsku, které využívaly toky řek Ohře a Odavy, po roce 1945 většinou zanikly v důsledku rozvoje tepelné energetiky zásobované levným uhlím z povrchových dolů.⁹⁸ V roce 1945 mělo již 99 % obyvatelstva Chebu v domácnostech plynovou přípojku. Františkolázeňská plynárna byla následně v roce 1947 uzavřena a Západočeské plynárny Praha napojily město na chebský provoz dálkovým plynovodem.⁹⁹

Hlavní úkoly poválečných let byly dané. Soustředily se hlavně na obnovení zničeného města, jeho průmyslu, zemědělské výroby, na rozvoj obchodu, lázeňství, dopravy, kultury, školství, zdravotnictví a důležitých oborů národního hospodářství. Postupem času se změnil i ráz společenského života – zaváděla se divadelní představení, účinkoval soubor Budil, pořádaly se kulturní večery, sportovní utkání, městská knihovna se zaplňovala knihami v českém jazyce. To vše šlo ruku v ruce s přílivem nového obyvatelstva na Chebsko.¹⁰⁰

Chebský kraj nikdy nepatřil mezi nejúrodnější a nejvhodnější k zemědělství. Vždy tu převažovala živočišná výroba nad zemědělskou. V roce 1939 se nacházelo na Chebsku pouze dvacet zemědělských závodů, do konce srpna 1945 se přihlásilo

---

⁹⁵ TAMTÉŽ, s. 17.

⁹⁶ P. BERAN – J. VÍT, *Historie a současnost podnikání na Chebsku a Ašsku*, s. 21–22.

⁹⁷ P. BERAN – J. VÍT, *Historie a současnost podnikání na Chebsku a Ašsku*, s. 19.

⁹⁸ TAMTÉŽ, s. 15, 17.

⁹⁹ TAMTÉŽ, s. 14–15.

¹⁰⁰ K. ITERSKÁ, *Cheb 1322 – 1972*, Cheb 1974, s. 82–86.

k novému osídlení v kraji jen pětadvacet zemědělců. Cheb se stal prvním okresem, který začal provádět plánovité osidlování zemědělské půdy, které mělo vystřídat jednotlivé příchody zemědělců. Ministerstvo zemědělství pro něj vybralo zemědělce z Voticka a Benešovska, mnozí však po prohlídce zdejších poměrů se neuspokojeni vrátili domů, protože vzhledem ke zdejším klimatickým podmínkám zde převažovala živočišná výroba nad rostlinnou, na kterou byli zvyklí. Vytrvalo asi 200 rodin, které do října 1945 doplnili ještě rodiny z Tábora a Kamenice nad Lipou, ale i mezi nimi se našli ti, kteří své dekrety vrátili a odjeli zpět domů nebo do jiných okresů. Přesto žně a podzimní osení půdy bylo provedeno uspokojivě. Kontroly národních správců zemědělských usedlostí probíhaly poněkud benevolentněji, protože zájem o osidlování zdejšího okresu byl už tak poměrně malý a existovaly obavy z dalšího snižování stavu obyvatel. V prosinci 1945 bylo v okrese 140 národních správců zemědělských usedlostí a 500 českých zemědělských rodin, k 15. únoru 1946 zde působilo již 718 zemědělských rodin.¹⁰¹ Potom co ustal příliv nových zemědělských sil, měla být zbylá zemědělská půda zčásti zalesněná, zčásti přeměněna na pastviny. I zde však chyběly pracovní síly, takže OSK stála před nadcházejícím odsunem německého obyvatelstva před rozhodnutím o otázce náborem nových osídlenců. Také námezdních sil ve státních statcích byl značný nedostatek.¹⁰²

Dne 12. května 1946 se uskutečnilo přivítání českých zemědělců na Chebsku, jehož součástí byl projev sekčního šéfa ministerstva zemědělství Ing. Jiřího Koťátka.¹⁰³ Ten také předal zemědělcům dekrety s příslibem převedení do vlastnictví, které ale nedávaly právo ke skutečnému zaknihování. Nový nabyvatel se zavazoval, že bez svolení NPF nebude půdu zadlužovat, dělit nebo prodávat.¹⁰⁴ Stav zkonfiskovaných zemědělských usedlostí k červenci 1946 způsobilých k osídlení byl 1910. V zemědělství pracovalo 8 000, ale tento počet byl nedostačující, muselo se tedy přikročit k různým pomocným opatřením, zvláště v důsledku nadcházejících žní. Jejich sklizeň vázla na přelomu července a srpna 1946 díky urychlenému odsunu Němců. ONV tedy souhlasil s tím, že Němci, kteří chtějí pracovat na zemědělských usedlostech za stravu, mohou

---

¹⁰¹ Miroslav ŠOLLAR, *Nové osídlení Chebska po druhé světové válce*, Brno 2009, s. 22–25.

¹⁰² TAMTÉŽ, s. 37.

¹⁰³ *Slavnostní předání zemědělské půdy do vlastnictví českých zemědělců*, Chebsko, 2/1, 1. 5. 1946, s. 2.

¹⁰⁴ M. ŠOLLAR, *Nové osídlení*, s. 38.

přejít hranice a po týdnu být posláni zpět do Německa.¹⁰⁵ Na žně bylo také vyčleněno 150 vězňů, zaměstnanci továren, osazenstvo ONV a MNV, a pomáhalo dokonce i vojsko.¹⁰⁶ Okresní žňová komise organizovala brigády, některým závodům byly přiděleny konkrétní obce, ostatní se shromažďovali na stanovená seřadiště, odkud byli odvázeni auty.¹⁰⁷ V srpnu byla situace velmi kritická, nebylo dost pracovních sil k nakrmení dobytka. Do pasteveckých družstev byli přijímáni brigádníci neslovenské národnosti, především reslovakizovaní Maďaři cikánského původu, jejichž pracovní morálka byla velmi slabá. Začal další nábor zemědělských zaměstnanců na Valašskomeziříčsku a Vsetínsku a později také v některých chudých krajích na Slovensku.¹⁰⁸ Rok 1947 se od předchozího lišil značným suchem, které způsobilo velkou neúrodu, proto se žně obešly bez velkých obtíží, jako tomu bylo v roce 1946. Bylo to i díky pomoci brigádníků z Prahy a také na jaře stoupal počet Němců ze sběrných středisek a správního vězení ONV, kterým byla určena pracovní povinnost.¹⁰⁹ V roce 1948 pokračovalo opouštění kraje zemědělskými osídlenci, zvláště byly opouštěny usedlosti blízko státních hranic, kde byla půda méně kvalitní. Díky malému zájmu nových zemědělských osídlenců nebylo snadné nahradit hospodáře, kteří neplnili předepsané kontingenty. Opuštěné objekty způsobovaly národohospodářskou škodu, a tak se často stávalo, že vypuzení sedláci byli přijati zpět. ONV chápal, že by na tyto usedlosti bylo těžké najít náhradu, proto takové pozemky pronajímal nebo dal k dispozici státním statkům.¹¹⁰

Složitá byla i situace v průmyslu. Po odsunu německého obyvatelstva měl být průmysl předimenzován, ale jeho redukce by znamenala pokles obyvatel, což by ovlivnilo další sektory. Proto vznikl návrh, aby se zrušily výroby ve vnitrozemí, případně byly sloučeny s místními firmami, a sídlo takto vzniklých podniků, aby zůstalo v pohraničí. Počátkem roku 1946 začaly přicházet zrušovací výměry na průmysl menšího významu, důležitější podniky se měly přesunout do vnitrozemí. Kritický nedostatek byl v průmyslu stavebním a zvláště textilním. Jedinou výjimkou byla přádelna Seiler, kde byly zaměstnány převážně ženy, a včasným zapracováním českých

---

¹⁰⁵ TAMTÉŽ, s. 38–39.

¹⁰⁶ *Zemědělství na Chebsku*, Chebsko, 2/33, 14. 12. 1946, s. 2.

¹⁰⁷ *Svépomocná žňová akce v chebském okrese*, Chebsko, 2/12, 20. 7. 1946, s. 1.

¹⁰⁸ M. ŠOLLAR, *Nové osídlení*, s. 39–41.

¹⁰⁹ S tím se množil i počet útěků Němců a rovněž maďarští pomocníci utíkali často zpět na Slovensko.

¹¹⁰ M. ŠOLLAR, *Nové osídlení*, s. 50–52.

zaměstnankyň se odsun Němců v provozu v podstatě neprojevil. V dalších chebských továrnách už byl stav horší, podnik Premier a továrna Massi měly asi polovinu českých zaměstnanců, a nejkritičtější situace byla v blízkosti hranic, v šesti libštejnských továrnách a jedné přádelně pracovali převážně němečtí zaměstnanci. Nejistota pracovních míst a nespokojenost s nízkými platy byly často důvodem nízké pracovní morálky. Jisté uklidnění přinesla průmyslová konference v září 1946, která ustanovila, že v chebském okrese bylo 58 podniků, z toho 9 stavitelských. Zastoupení sektorů bylo převážně textilní a strojírenské zaměřené na vývoz.¹¹¹

Živností bylo v této době na okrese 1 009, odsunem Němců přicházeli živnostníci o zákazníky, proto se čekalo, že některé tomuto stavu padnou za oběť.¹¹²

Rok 1947 ukázal, že na Chebsku je v průmyslu něco přes 8 000 pracovních příležitostí, což celkově znamenalo tři pětiny pracujícího obyvatelstva. Vybavení z likvidovaných podniků se předávalo do podniků, které v provozu ještě zůstaly, nicméně i tak se několik podniků přesunulo do vnitrozemí nebo na Slovensko. Jednalo se zejména o dva chebské podniky Massi a Cirine a schönbašskou firmu Rotaprint. Zprávy o jejich přesunu vzbudily velkou vlnu nevole a protestů, zaměstnanci odmítali jet s podniky zaučovat dělníky na Slovensko, kde byl nedostatečný počet odborníků.

V květnu 1948 skončilo provizorium národních správ, které bylo jednou z hlavních příčin malého zájmu o podnikání v pohraničí. Dne 14. května byly dekrety slavnostně předány národním správcům živnostenských podniků do vlastnictví. Ceremonie se účastnili i ministr vnitřního obchodu Krajčír a ministr vnitra Nosek. Poúnorová atmosféra však už způsobovala mezi živnostníky nejistotu, neboť k podnikům, v jejichž čele stáli, neměli žádné vlastnické právo.¹¹³

---

¹¹¹ TAMTÉŽ, s. 41–43.

¹¹² TAMTÉŽ, s. 44.

¹¹³ M. ŠOLLAR, *Nové osídlení*, s. 54.

4. Komparace předvolebních, volebních a povolebních aktivit na Chebsku

4. 1. Třetí republika (1945–1948) a její politický systém

Všichni účastníci zahraničního i domácího protinacistického odboje uvažovali o nezbytných rozsáhlých změnách, které se ve vnitřní politice a zahraniční orientaci státu měly v poválečné republice odehrát. Rovněž v sociálně – ekonomické struktuře se mělo leccos změnit a na tom se shodovali všichni představitelé politiky. Jejich představy se tak promítly do politického systému Třetí republiky.

Demokratický model dělby moci byl po roce 1945 značně omezen a modifikován, novou politickou základnou se stala Národní fronta prezentující lidovou demokracii. Nový politický systém se vyznačoval tím, že v něm neexistovala opozice. K vládě, prezidentu a prozatímnímu parlamentu se přiřadily další mocenské orgány – Slovenská národní rada a sbor pověřenců a specifickou úlohu sehrávaly národní výbory. Mezi lety 1945 a 1948 působily celorepublikově místní a okresní národní výbory, v Čechách dva Zemské národní výbory v Praze a v Brně, na Slovensku tuto funkci zastávala Slovenská národní rada. Míra kompetencí místních mocenských orgánů byla rozsáhlá, měly právo rozhodovat, ale také jim byl podřízen exekutivní a výkonný administrativní aparát. Vláda soustředila do svých rukou neomezenou moc v politické oblasti a po proběhnutí znárodnění průmyslu a bankovního sektoru v říjnu 1945 získala také rozhodující vliv na hospodářství.¹¹⁴ Lidově demokratický režim, který získával podobu v poválečné ČSR, nebyl čistou parlamentní demokracií, ačkoli zachovával instituce a mnohé parlamentně demokratické principy jako politický pluralismus, občanskou společnost a svobody. Národní fronta měla monopol na politickou moc, její nejsilnější strana koalice používala k prosazování svých návrhů mimoparlamentní formy, čímž překračovala principy parlamentní demokracie a samotnou koalici ohrožovala.¹¹⁵

---

¹¹⁴ KOLEKTIV AUTORŮ, *Politické strany*, s. 1125–1126.

¹¹⁵ K. KAPLAN, *Československo*, s. 37.

Prozatímní národní shromáždění podle dekretu prezidenta ze srpna 1945 mělo vykonávat svou zákonodárnou moc podle ústavní listiny z roku 1920. Týmž dekretem bylo rozhodnuto, že Prozatímní národní shromáždění vznikne na základě nepřímých voleb a volitelé do něj vyberou poslance na základě politické parity, což v praxi znamenalo, že každá ze šesti stran Národní fronty získala 40 mandátů a zbylé mandáty byly rozděleny pro kulturní a jiné instituce a pro osobnosti národního významu. Na Slovensku se tyto volby konaly ještě v srpnu 1945, v českých zemích se uskutečnily v říjnu téhož roku, přičemž volitelé byli zvoleni na zemských sjezdech delegátů národních výborů nižších stupňů. Výsledkem bylo, že v parlamentu zasedalo v klubu KSČ 51 poslanců, v klubu národních socialistů 50, v klubu sociálních demokratů 50, v klubu lidovců 49, v klubu KSS 47, v klubu Demokratické strany 45, v klubu Ukrajinské národní rady 5 poslanců a 3 zůstali mimo stranické kluby. Z českých zemí se vybralo 200 a na Slovensku 100 poslanců a tento stav tří set poslanců přetrvával fakticky až do roku 1971 včetně toho, že Národní shromáždění zůstalo jednokomorové. Hlavním úkolem Prozatímního národního shromáždění byla příprava nadcházejících voleb.¹¹⁶

4. 2. Volební systém

Od května 1945 existovaly v Československu jen strany se socialistickým nebo sociálně reformním programem. V plné míře se obnovily čtyři strany, které fungovaly už před rokem 1938 a své vedení zformovaly v exilu. Svou činnost tak obnovila Komunistická strana Československa, Československá sociálně demokratická strana dělnická, Československá strana národně socialistická a Československá strana lidová. Na Slovensku fungovaly ke konci druhé světové války strany dvě, v září 1944 vznikla nová Demokratická strana, druhou byla Komunistická strana Slovenska, která formálně existovala jako samostatná strana od roku 1939 do roku 1948 a v roce 1944 se sloučila s částí slovenské sociální demokracie. Pravicové strany a strany národních menšin byly zakázány jak v Čechách, tak i na Slovensku. Před volbami v roce 1946 vznikly na Slovensku ještě dvě malé nekomunistické strany protičeskoslovensky zaměřené – křesťanskosociální Strana slobody a sociálnědemokratická Strana práce. Strany se staly skutečnými tvůrci moci politické a díky podílu na vládě měly v rukou i téměř celou

---

¹¹⁶ KOLEKTIV AUTORŮ, *Politické strany*, s. 1125–1126; O. KREJČÍ, *Kniha o volbách*, s. 157–158.

hospodářskou moc. To směřovalo k boji o politický vliv, záviselo na volbách, která strana bude mít kolik pozic ve státních a hospodářských orgánech.¹¹⁷

Volby do ÚNS proběhly v květnu 1946 podle přípravy Prozatímního národního shromáždění. Byl ustanoven jednokomorový parlament s třemi sty poslanci, kteří byli české, slovenské nebo jiné slovanské národnosti. Volilo se na základě všeobecného, rovného, přímého a tajného hlasovacího práva dle zásady poměrného zastoupení. Věková hranice byla snížena na 18 let. Ne každá strana mohla předkládat kandidátky, jen taková, která vyvíjela svou činnost v zemi v den 30. dubna 1946. Nemohl ani kandidovat nikdo, kdo nebyl navržen politickou stranou. Podle paragrafu 11 volebního zákona existovala povinnost volby, pro tento účel se mohli při volbě odevzdat prázdné lístky, tzv. bílé lístky. Jejich počet při volbách 1946 byl minimální, ale představovaly demokratický prvek při omezenosti parlamentních stran. Ostatní strany, zejména národní socialisté a poté i lidovci a demokraté však v tomto návrhu spatřovali jiný úmysl. Postavit hlasy odpůrců mimo volební matematiku, čili aby hlasy lidí, kteří by jinak volili zakázané strany, nebyly počítány při rozdělování poslanců. Tento spor se nakonec ukázal jako zbytečný, neboť bílých lístků bylo nakonec odevzdáno jen zanedbatelné množství.¹¹⁸ Návrh zavést bílé lístky přednesl Klement Gottwald na schůzi NF v lednu 1946. Voliči podle něj měli dostat právo vyjádřit svůj nesouhlas s nově vzniklým režimem. Volilo se v 28 krajích namísto ve 22 jako předtím, neboť v té době probíhala intenzivní migrace v souvislosti s odsunem německého obyvatelstva, a protože Němci s Maďary byli zbaveni volebního práva, nebylo tedy možné přesně určit počet obyvatel v jednotlivých krajích v den přijímání zákona a nemohly být tedy stanoveny počty mandátů pro jednotlivé kraje. Rozdělením mandátů na jednotlivé kraje byl pověřen ústřední volební výbor, který je rozdělil jednak pro celý stát, jednak pro zemi Českou (150), Moravskoslezskou (81) a Slovenskou (69).¹¹⁹

Volební zákon z roku 1946 navazoval na volební systém 1. republiky, i když ne vždy na to nejdemokratičtější. Byla použita přísně vázaná kandidátní listina, což

---

¹¹⁷ KOLEKTIV AUTORŮ, *Politické strany*, s. 1127.

¹¹⁸ K. KAPLAN, *Československo*, s. 37–38.

¹¹⁹ O. KREJČÍ, *Kniha o volbách*, s. 159. Zemské mandátové číslo pak bylo vypočteno vydělením v zemi odevzdaných hlasů počtem zemi přidělených mandátů. Zemským mandátovým číslem se dělil počet platných hlasů v každém volebním kraji, a tak vznikl počet mandátů přidělený konkrétnímu kraji. Počty byly velmi různé, pražský kraj jich získal 28, karlovarský naproti tomu jen 4.

znamenovalo, že volič musel do urny odevzdat kandidátní listinu kterékoli strany, přičemž škrty, výhrady a jiné změny neměly vliv. Volební číslo se vypočítávalo tak, že součet všech platných hlasů odevzdaných v kraji se vydělil počtem mandátů. Tato metoda nese název Hareova metoda, byla používána za první republiky a poměrně kritizovaná. Hlasy pro jednotlivé strany se vydělily volebním číslem, a tak začalo obsazování mandátů na kandidátní listině podle pořadí, které na ní bylo uvedeno. Pro druhé skrutinium odevzdávaly strany pro každou zemi nové kandidátní listiny a kandidáty pro něj vybírali přední vůdcové stran z kandidátů nezvolených v prvním skrutiniu a to v libovolném pořadí. Pro druhé skrutinium používala tzv. Hagenbach-Bischoffova formule, součet zbylých hlasů byl vydělen zbylými mandáty zvětšenými o jeden. Kolikrát bylo toto číslo obsaženo ve zbytku hlasů, které strana dostala, tolik mandátů obdržela.¹²⁰

Systém voleb v květnu roku 1948 proběhl podle stávajícího poměrného zastoupení, v prvním skrutiniu nadále využíval Hareovu metodu a ve druhém postupoval při rozdělování zbylých mandátů metodou největších zbytků. Mohly kandidovat nejen politické strany, ale i sdružení nebo politické skupiny. Opět byl použit princip přísně vázané kandidátní listiny jako v roce 1946. Své kandidáty také mohly předkládat skupiny voličů, v tom případě volič hlasoval tak, že odevzdal kandidátní listinu některé volební skupiny nebo prázdný lístek. Stále platilo národnostní omezení, že volit mohli občané ČSR české, slovenské nebo jiné slovanské národnosti bez ohledu na pohlaví, kteří překročili věk 18 let, bydleli v obci (tato podmínka neplatila pro příslušníky Sboru národní bezpečnosti a branné moci) a nebyli zbaveni volebního práva z důvodu ztráty svéprávnosti, rozhodnutí soudu nebo vězení.¹²¹

4. 3. Volby do ÚNS roku 1946 na Chebsku

Volby byly Národní frontou stanoveny na 26. května 1946. Strany se na ně připravovaly od ledna, předvolební boj začal od března. 26. března se Národní fronta dohodla na principech, že strany budou agitovat v duchu vládního programu, budou

---

¹²⁰ O. KREJČÍ, *Kniha o volbách*, s. 160.

¹²¹ TAMTÉŽ, s. 166.

hlásat ústavní zajištění společenských reforem, po volbách bude následovat další spolupráce v Národní frontě, budou všechny odpovědny za činnost vlády.¹²²

V celostátním tisku se před volbami hodně horovalo za pokračování Národní fronty i v době po volbách a to hlavně z důvodu potřeby další spolupráce stran. Zvlášť sociální demokracie dávala najevo to, že volební kampaň musí být provedena slušně a demokraticky, protože „volbami je nutno vytvořiti zdravé podmínky pro další nezbytné trvání národní fronty.“ I ostatní strany se přikláněly k tomu, aby byl volební zápas veden slušně a rozum zvítězil nad vášněmi. Společně se v lednu dohodly na předběžné úmluvě, která dostala definitivní podobu 25. března. V dalších dnech byla otištěna v novinách a hovořila nejen o slušnosti, ale také o zmíněném odhodlání stran pokračovat po volbách v Národní frontě. Vyskytlo se však i mnoho pochybných názorů, zda budou strany schopny ji bezvýhradně splnit a tyto pochyby se v mnohém naplnily.¹²³

Na Chebsku v době před volbami 1946 nevycházel ještě tisk jednotlivých stran a hlavním zdrojem informací byly jednotné noviny, které vznikly pod názvem Chebsko. Informace národního výboru v Chebu. Začaly vycházet hned v květnu roku 1945, v červenci 1945 se změnil podtitul na List západočeského pohraničí a od května 1946 nesly název Chebsko. Týdeník Národní fronty.

Součástí volební kampaně bylo zapojení stran do oslav prvního výročí osvobození města Chebu, které se konaly 27. a 28. dubna. Byly uspořádány Svazem osvobozených politických vězňů ve spolupráci s Okresním národní komisí a Místní národní komisí. Následné oslavy prvního máje na osvobozeném Chebsku byly velkolepou událostí, která vyzněla ve slavnostní manifestaci českého lidu pro lidově demokratickou republiku.¹²⁴ Strany se slavností chopily jako příležitosti demonstrovat a propagovat své nadšení pro zájmy lidu. KSČ uspořádala budíček lidové hudby, národní socialisté zorganizovali dopolední průvod městem, po něm následoval průvod komunistů i sociálních demokratů. Každá strana měla svůj vlastní projev, nejlépe

---

¹²² K. KAPLAN, *Československo*, s. 37.

¹²³ Jiří STUPKA, *Parlamentní volby v roce 1946 – odraz na stránkách ústředních tiskových orgánů politických stran*, Brno 2012, s. 29–35.

¹²⁴ SOKA Cheb, *Místní národní výbor Cheb 1945–1971, Kronika města Chebu 1945–1947*.

viditelný byl však ten komunistický, který se konal na náměstí.¹²⁵ Průběh oslav byl proklamován v tisku a o týden později byla připojena vyjádření jednotlivých stran k události. Každá strana své vyjádření pojala individuálně.

Československá strana sociálně demokratická toho využila k propagaci svých názorů, jako svůj program prezentovala houževnatou práci, která měla odpovídat nové době. Nejlepším a nejuvěrnějším spojencem měl být SSSR, ale dávala najevo to, že si přeje též součinnost se západními demokratiemi a slibovala nedopustit totalismus v žádné formě. Objevily se všeobecné požadavky jako zestátnění průmyslu a bank jako základ spravedlivého socialistického společenského řádu a odstranění „soukromokapitalistického vykořisťování“. Sociální demokracie žádala opatření směřující ke snížení výrobních nákladů, zjednodušení distribučního systému a tím i snížení cen. Chtěla také odstranit nesrovnalosti v hodnocení lidské práce a upravit platové a služební poměry státních zaměstnanců, uzákonit národní pojištění, zajistit pracující na stáří, nemoci, proti nezaviněné nezpůsobilosti k práci. Hlásila se k podpoře kultury a vzdělání. Chtěla společnost budovat demokratickou cestou a urychleně vydat zákon o národní bezpečnosti. Socialismus pro ni představoval jasný hospodářský plán, který umožní zvýšit rentabilitu v soukromém živnostenském a zemědělském podnikání. To vše bylo podporováno hesly: „Demokracie naše cesta – socialismus náš cíl!“, „Ať žije ČSR! Ať žije ČSSD!“¹²⁶

Naproti tomu Československá strana lidová příliš nevyužívala příležitost prezentovat v tisku sebe či svůj program a své plány. Ještě na počátku května se jen omezila na prohlášení, že její zástupci měli při oslavách prvního máje projev v chebské restauraci Na výsluní.¹²⁷

Komunisté pořádali májový průvod v národních krojích se státní a ruskou vlajkou nejen v Chebu, ale také ve Františkových Lázních, Skalné, Plesné a Lubech. Hojná účast byla vysvětlována jako láska a důvěra ke KSČ, která sjednocuje (téměř) všechny. Slibovala naplnění a dotvoření odkazu padlých hrdinů lidu, budovatelskou práci, utvrzení svazku Čechů a Slováků. Slibovala zajistit vládu lidu, prohloubit práva,

---

¹²⁵ TAMTÉŽ.

¹²⁶ *Resoluce čs. soc. demokracie k 1. květnu 1946*, Chebsko. Týdeník Národní fronty v Chebu, 2/2, 9. 5. 1946, s. 1.

¹²⁷ TAMTÉŽ, *Svobodný 1. máj čs. strany lidové*, s. 1.

splnit povinnosti nových orgánů lidové správy, zaručit svou prací rozvoj zestátněného průmyslu, zvelebit zemědělství a obchod. Líbivá slova a hesla nepostrádala nadšení. „... na věky zůstaneme věrni Sovětskému svazu, našemu osvoboditeli a jedinému věrnému spojenci, který je záštitou naší samostatnosti a našeho míru ...“, „... naše komunistická strana, rodná strana českého lidu zajistí budovatelskou prací štěstí, blahobyt a jasnou budoucnost národa! Tak slibujeme!“¹²⁸ Je však pravdou, že aktivita KSČ byla značná už od počátku po osvobození. Počátkem října se v Chebu konala okresní konference KSČ, kde bylo rozhodnuto, že komunisté musí a budou budovat republiku prací a jít příkladem ostatním. Hlavní byla otázka dopravy a zásobování okresu uhlím. Bezprostředním důsledkem a první akcí bylo zorganizování obnovy mostu v Tršnici.¹²⁹ Jistě i jejich aktivitou bylo, že národní blok československých politických stran v Chebu společně se Svazem české mládeže učinil rozhodnutí v rámci znovuvýstavby Československa věnovat třicet tisíc dobrovolně odpracovaných hodin.¹³⁰

Národní socialisté nepředpokládali jednoznačné vítězství jedné strany, svůj cíl vyjadřovali heslem „Zvítězí-li národ, vyhraje to československá strana národně socialistická“ a „Ve spojení lidí dobré vůle vše pro republiku, pro našeho prezidenta a pro šťastnou budoucnost našeho drahého národa“. Bílé lístky považovali za urážku demokracie, proto nabádali všechny k volbě.¹³¹

Celkově předvolební kampaň vyzněla v Chebu a na Chebsku poměrně klidně. Ve městě byly na návěstních tabulích vylepovány letáky zřízené k tomuto účelu. Ty byly přelepovány, případně strhávány nebo přemalovávány, někde ničeny i návěstní tabule. Příslušníci politických stran proto umísťovali své volební plakáty na chráněná místa, často i do oken vlastních bytů, případně je hlídali. Škoda byla vyčíslena na dvanáct tisíc korun československých.¹³²

---

¹²⁸ *1. máj s komunistickou stranou Československa*, Chebsko. Týdeník Národní fronty v Chebu, 2/2, 9. 5. 1946, s. 1.

¹²⁹ *KSČ republiky*, Chebsko. List západočeského pohraničí, 1/39, 6. 10. 1945, s. 2.

¹³⁰ TAMTÉŽ.

¹³¹ TAMTÉŽ; *Čs. strana národně socialistická v Chebu*, Chebsko. Týdeník Národní fronty, 2/1, 1. 5. 1946, s. 2.

¹³² *SOka Cheb, Místní národní výbor Cheb 1945–1971, Kronika města Chebu 1945–1947; Strhávaly se volební letáky*, Chebsko. Týdeník Národní fronty v Chebu, 2/4, 25. 5. 1946, s. 2.

Při volbách do ústavodárného Národního shromáždění byl chebský okres zařazen do šestého volebního kraje, tj. karlovarského, se sídlem v Karlových Varech. Kraj tvořily kromě okresu Cheb dále správní okresy: Aš, Falknov nad Ohří, Jáchymov, Kadaň, Kraslice, Mariánské Lázně, Loket, Nejdek, Podbořany, Teplá, Karlovy Vary, Vejprty a Žlutice.¹³³ V tomto kraji bylo ve stálých voličských seznamech zapsáno k 7. květnu 1946 81 457 voličů, z nich 45 707 mužů a 35 750 žen.¹³⁴

Přestože se strany společně dohodly na slušném jednání v předvolebním boji a zdržení se kritiky, nebylo úplně možné se této praxi vyhnout a strany samy vyjadřovaly jistou skepsi. Volby měly mít rozhodující vliv na složení Okresní správní komise v Chebu a také správních komisí chebského venkova. Dosud bylo paritní¹³⁵ zastoupení stran jak v Okresní správní komisi, tak v Místní správní komisi. Sociální demokracie si tak nepřímou stěžovala na ostatní strany, hlavně komunisty, že za přemírou politického stranictví se často zakrývá neschopnost zastávat samosprávné funkce a úřady. Legitimace a odznak jsou mnohdy rozhodující při úředním jednání a rozhodování o veřejných záležitostech a také se za nimi často skrývají podlébné charaktery.¹³⁶ Sociální demokraté den před volbami proklamovali jako poslední výzvy a snahy přispět k budování republiky. Odmítavě se stavěli k našeptavačským prorokům, která tvrdila, že sociální demokracie po volbách splyne s „jinou stranou“, myšleno komunistickou. „Kdo souhlasíte s programem československé sociální demokracie, i vy, kteří jste snad zakolísali a z důvodů osobních přiklonili se na čas k módnímu radikalismu nebo neplodně kritizujícímu konzervatismu, odevzdejte kandidátku č. 3, jejíž vítězství je zárukou, že svobodná, nezávislá ČSR dojde k socialismu demokratickou cestou a rovněž tak Chebsko.“¹³⁷

Komunisté zase kritizovali národní socialisty za jejich postoj po Mnichovu. Naráželi hlavně na politiku kapitulace a na to, že mezi sebe přijali Ladislava Feierabenda, ačkoli se účastnil sjezdu nacistických sedláků v Goslaru v roce 1937, v roce 1938 pomohl Německu sedmdesáti tisíci vagony obilí, a že ačkoli pobíral

---

¹³³ SOkA Cheb, Okresní národní výbor Cheb, inv. č. 813, sign. 1. 4. 16., kart. 216, Oběžník 512 Okresním národním výborům – Okresním správním komisím v zemi České.

¹³⁴ SOkA Cheb, Místní národní výbor Cheb 1945–1971, Kronika města Chebu 1945–1947.

¹³⁵ Paritní princip funguje podle zásady rovného zastoupení v nejvyšších státních orgánech.

¹³⁶ *Voličům osvobozeného Chebska*, Chebsko. Týdeník národní fronty v Chebu, 2/4, 25. 5. 1946, s. 1.

¹³⁷ TAMTÉŽ.

z Londýna 30 000 Kč, vynutil si v Kooperativě vyplacení „ušlého zisku“ přes milion Kčs.¹³⁸

Lidová strana se den před volbami snažila upozornit na to, že volič rozhoduje o zachování demokratické ČSR. Lidová strana, jediná nesocialistická, vyhlášovala, že chce pevně stát na svém programu a hájit demokracii a tím i svobodné podnikání. Že stojí na křesťanské kultuře a věčných zásadách mravnosti a práva, a že tedy komu záleží na skutečné demokracii, tedy osobní svobodě, majetkové svobodě a svobodě podnikání, zvolí stranu lidovou.¹³⁹

Národní socialisté vychvalovali svůj slušný a pravdivý agitační projev a odsuzovali nečestné praktiky ostatních stran jako nebratrské, odvolávali se na Masaryka a Beneše. Své sympatie dělí spravedlivě mezi Východ a Západ, neboť nebyť UNRRY, hladověli bychom jako v Maďarsku. „... každý poctivý a rozumný Čech, mající na mysli blaho celku i své vlastní a skvělou budoucnost Československé republiky, ... vloží do volebního osudí kandidátku č. 4...“¹⁴⁰

Ve městě Chebu bylo odevzdáno celkem 6 315 platných hlasů do ÚNS, z nich KSČ obdržela 3 348, národní socialisté 1 451, sociální demokraté 1 031 a ČSL 452 hlasů. Na chebském okrese získala KSČ 6 304, národní socialisté 2 440, sociální demokraté 1 876 a ČSL 811. Ve volebním Karlovarském kraji opět zvítězila KSČ se 42 089 hlasy, druzí národní socialisté 32 169, sociální demokracie 13 631 a ČSL 5 914.¹⁴¹ Procentuální výsledky v českých zemích dopadli tak, že komunisté získali 40,17 %, druzí byli národní socialisté s 23,66 %, třetí lidovci s 20,24 % a poslední sociální demokraté 15,58 %.¹⁴² V porovnání s chebským pohraničím nebylo vítězství KSČ tak drtivé. V chebském okrese dalo komunistům hlas 60,69 % hlasů, u ostatních stran byl zjevný propad. Národní socialisté získali 18,95 %, sociální demokraté 15,95 % a lidovci pouhých 7, 25 % hlasů.¹⁴³ Celkově v pohraničních oblastech měli komunisté značně navrch. KSČ ovládající ministerstvo zemědělství, Osídlovací úřad a rolnické komise rozdělovala v pohraničí přiděly půdy ze zkonfiskovaného majetku do

¹³⁸ *J sme národní a socialističtí*, Chebsko. Týdeník Národní fronty v Chebu, 2/4, 25. 5. 1946, s. 1.

¹³⁹ Voličové – uvažujte! *Chebsko. Týdeník národní fronty v Chebu*, 1947, roč. 2, č. 4, 25. 5., s. 1.

¹⁴⁰ Voličům 4! *Chebsko. Týdeník národní fronty v Chebu*, 1947, roč. 2, č. 4, 25. 5., s. 1.

¹⁴¹ SOKA Cheb, Místní národní výbor Cheb 1945–1971, Kronika města Chebu 1945–1947.

¹⁴² Oskar KREJČÍ, *Knih o volbách*, s. 158.

¹⁴³ SOKA Cheb, Okresní národní výbor Cheb, inv. č. 813, sign. 1. 4. 16., kart. 216, Volby do ÚNS.

soukromých rukou.¹⁴⁴ Tím si u nových osídlenců získala značné sympatie. K tomu se přidala obrovská politická a pracovní aktivita jejich funkcionářů a členů a výsledek této práce se dostavil. Nadpoloviční většinu získala jak ve městě Chebu, v chebském okrese, tak i v karlovarském kraji. Změna byla také na dvou posledních místech, zatímco v celém státě získali lidovci třetí místo a v kraji Zlín na Moravě dokonce ve volbách zvítězili, v chebském kraji skončili poslední. Před nimi se umístila jinak celostátně málo úspěšná sociální demokracie, která byla s tímto výsledkem podle svých slov spokojena, ačkoli vzhledem k výsledkům v celém Československu spokojena mohla být jen stěží. S díky prohlašovala, že bude pokračovat v budovatelské práci na Chebsku a očekává další prohloubení spolupráce s ostatními politickými stranami.¹⁴⁵

Komunistická strana se po volbách jako vždy vychvalovala, ještě nebyly známy výsledky voleb a ÚV KSČ už předkládal program o osmi bodech do dalšího období. KSČ chtěla udržet národní jednotu, upevnit stávající lidově demokratický režim, rozvíjet demokratický vládní program. Prosazovala zabezpečení znárodnovacích dekretů, aby klíčové pozice zůstaly v rukou národa, tedy banky, pojišťovnictví, nerostné bohatství, zdroje surovin a energie a průmysl. Nová ústava měla zabezpečit ochranu drobných a středních soukromých podnikatelů a zakotvit poměr mezi Čechy a Slováky. Dalším bodem bylo provést vysídlení Němců a Maďarů. Dvouletý plán na obnovu a výstavbu ČSR bude znamenat předstížení předválečného stavu výroby, zlepšení a ulehčení práce zemědělců a všeobecný růst blahobytu ve městech i na vesnici. Posledním bodem bylo zdůraznění přátelství a spolupráce se SSSR a dalšími slovanskými státy jako záruka proti opakování Mnichova, doprovázené hesly „Komunistická strana nerozvrací! Komunistická strana buduje a dává sílu mladé republice a státu!“¹⁴⁶ Parlamentní volby v roce 1946 potvrdily dosavadní převahu KSČ v zemi. Její vysoké vítězství bylo klíčovým krokem na její cestě k tzv. „Vítěznému únoru“, pro ostatní strany znamenaly volby spíše zklamání.¹⁴⁷

Dne 3. července 1946 přešla správa města do rukou Místního národního výboru, v radě bylo podle výsledků voleb 6 komunistů, jeden národní socialista, jeden lidovec a

---

¹⁴⁴ KOLEKTIV AUTORŮ, *Politické strany*, s. 1154.

¹⁴⁵ *Čs. soc. demokracie jest s volebními výsledky spokojena*, Chebsko. Týdeník Národní fronty v Chebu, 2/5, 1. 6. 1946, s. 3.

¹⁴⁶ *Jasný program KSČ po volbách*, Chebsko. Týdeník Národní fronty v Chebu, 2/5, 1. 6. 1946, s. 1.

¹⁴⁷ J. STUPKA, *Parlamentní volby*, s. 66.

dva sociální demokraté. Jednotlivé komise MNV byly obsazeny tak, že v nich byli vždy zastoupeni 3 komunisté a po 1 z ostatních stran. Také Okresní správní komise byla nahrazena za Okresní národní výbor a na Chebsku se slučovaly některé obce.¹⁴⁸

Po volbách pokračovala budovatelská práce na Chebsku. Objevovaly se problémy s osidlováním, nedostatkem pracovních sil v průmyslu i zemědělství. KSČ dále agitovala svými pracovními brigádami v Chebu a v okolních vesnicích. Strojové brigády soudruhů z Esky, autogarží a Premierky jezdily opravovat rolníkům hospodářské stroje před volbami a pokračovali i po nich.¹⁴⁹ Komunisté také organizovali brigády u zemědělců, do kterých se snažili angažovat nejen své straníky, ale i každého dobrého vlastence. Ty, kdo kritizovali jejich pomocné brigády a označovali je za propagandu a agitaci, označovala strana za škůdce národa a prohlašovala, že každý má přece možnost stejným způsobem agitovat. „Nepomáháme komunistům, pomáháme Čechům!“ zněla hesla nedělních brigád. KSČ spolu s ministrem zemědělství Ďurišem předložila plán zajistit v zemědělství přísun stálých i sezonních pracovních sil, aby všechna pole byla řádně obdělána a byla tak zajištěna výživa celého národa. KSČ dávala najevo podporu osídlenců pohraničí, slibovala jim zajistit levné investiční úvěry, dobudování elektrizace a zřizování vodovodů, aby se ulehčila práce zemědělcům. „Díky naší vládě Národní fronty a ministerstvu zemědělství soudruhu Ďurišovi máme proti ostatním národům náskok!“¹⁵⁰ V říjnu 1946 byl vyhlášen dvouletý hospodářský plán (dvouletka) a Karlovarský kraj byl povolán k tomu, aby pomohl zlikvidovat všechny důsledky „vykořisťovatelského systému první republiky a šestileté loupežné politiky okupantů“.¹⁵¹

V Národní frontě tedy převažovala snaha o spolupráci, nacházení kompromisů a udržení koalice. Přesto se po volbách postoje politických stran změnily. Nekomunistické strany považovaly „revoluční období“ za ukončené a chtěly stavět režim dále na principech parlamentní demokracie. Vystupovaly odvážněji a výrazněji proti komunistům, kteří na přelomu let 1946 a 1947 obviňovaly ostatní strany

---

¹⁴⁸ SOKA Cheb, Místní národní výbor Cheb 1945 – 1971, Kronika města Chebu 1945 – 1947.

¹⁴⁹ *Pracovní brigády KSČ v Chebu opět nastupují*. Chebsko. Týdeník Národní fronty v Chebu, 2/8, 1946, s. 1

¹⁵⁰ *Zemědělské problémy*. Chebsko. Týdeník Národní fronty v Chebu, 2/9, 27. 2. 1946, s. 1.

¹⁵¹ *Provolání Národní fronty karlovarského kraje*, Jednota. List pracujících hraničářů, 1/31, 18. 10. 1946, s. 1.

z politických a hospodářských problémů a ztěžování práce vlády a parlamentu.¹⁵² KSČ v průběhu roku 1947 stupňovala svou snahu ovládnout republiku. Tvrdila, že se v zemi opět objevila skupina kapitalistů, kteří musí být ekonomicky postiženi. Prosadila tedy tzv. milionářskou daň, která nepřinesla ekonomice pomoc, ale komunistům zajistila v některých vrstvách obyvatelstva ohlas.¹⁵³ Rok 1947 byl rokem sucha, což se značně projevilo na hospodářství. Trpěl zahraniční obchod a mezi stranami vyvolávala spory jeho zaměření, neboť KSČ prosazovala orientaci na země východního bloku, na to ale nebyl československý průmysl uzpůsoben.¹⁵⁴ Komunistická strana se zaměřila na zničení Demokratické strany na Slovensku. Pomocí tajné Státní bezpečnosti obvinila slovenské demokraty ze spiknutí s emigranty a tajnými luďáckými skupinami. Sebe postavila do role odhalovatele a zahájila protiprávní zatýkání a obviňování politiků na základě pochybných či zfalšovaných důkazů. Stranu se jim z politického života odstranit nepodařilo, ale vyzkoušeli si násilí a nátlak.¹⁵⁵ Krize na Slovensku vyostřila poměry i v Čechách. Dosavadní spory nakonec vygradovaly v demisi dvanácti nekomunistických ministrů, kteří ji podali na protest proti tomu, že komunistický ministr vnitra Nosek nesplnil usnesení vlády o personálních změnách ve Sboru národní bezpečnosti, přesněji několik nekomunistických důstojníků bezpečnosti bylo nahrazeno komunistickými. Komunisté demisi využili k rozhodujícímu mocenskému střetnutí. Vznikly nové mocenské orgány, Akční výbory Národní fronty, které si přivlastnily moc v zemi až do 25. února. Gottwald navrhl prezidentu Benešovi, že doplní vládu členy ze stran, jež demisi podaly. Prezident nakonec ustoupil a 25. února 1948 jmenoval vládu navrženou Gottwaldem. V důsledku pasivity nekomunistické opozice získali komunisté podporu velké části obyvatel a podařilo se jim vyvolat dojem, že většina souhlasí s výsledkem politického konfliktu. Zničení demokratických principů v Československu bylo završeno.¹⁵⁶

Události měly svůj ohlas i na Chebsku. V Chebu se konala manifestační stávkou všech pracujících, kterou vyhlásil sjezd závodních rad v Praze. Zúčastnily se všechny továrny, úřady, živnosti a školy v Chebu. Dne 25. února byl v Chebu ustanoven Akční

---

¹⁵² K. KAPLAN, *Československo*, s. 57–58.

¹⁵³ TAMTÉŽ, s. 87–91.

¹⁵⁴ TAMTÉŽ, s. 97–98.

¹⁵⁵ K. KAPLAN, *Československo*, s. 133–134.

¹⁵⁶ K. KAPLAN, *Československo*, s. 148–153.

výbor NF. Počátkem března vyzvali činovníci místní organizace strany národně socialistické své členy, aby vstoupily do KSČ. Podobně to udělala i strana lidová, důsledkem čehož byla ukončena činnost těchto dvou politických stran v Chebu. Místní národní výbor byl po rozpuštění stran očištěn a vyloučení členové byli nahrazeni novými z řad místních organizací.¹⁵⁷ Československá sociální demokracie v Chebu proti vstupu svých členů do akčních výborů neměla námitek a vyhlásila, že stojí za prezidentem Benešem a doufá, že se vládní krize vyřeší demokratickou cestou.¹⁵⁸ To se však nestalo. Dne 9. května byla vydána nová ústava, která rušila ústavu z roku 1920 a rozběhla se kampaň ke květnovým volbám. Gottwald po únorovém převratu potřeboval ve volbách vítězství alespoň 70–80 %. To však neměl. Navíc by samostatná účast stran ve volbách mohla přispět k politické a organizační obnově nekomunistických stran. Tak spatřila světlo světa myšlenka jednotné kandidátky Národní fronty, původně určená jen pro Slovensko, kde se neočekávalo, že by KSS dosáhla nadpoloviční většiny hlasů. Tímto aktem se změnil ráz režimu.¹⁵⁹

4. 4. Volby do NS roku 1948 na Chebsku

Bylo dohodnuto, že tentokrát se kampaň povede v duchu únorového vítězství nad zrádnou reakcí a v duchu sjednocení lidu města a venkova a obrozené NF. K tomuto účelu vydal Generální sekretariát Ústředního akčního výboru NF pokyny pro krajské, okresní a místní akční výbory NF.¹⁶⁰ Volební kampaň se měla vést v budovatelském duchu. Všechny lid měl vidět klad voleb v roce 1948 oproti volbám v minulosti. Dříve většina politických stran sváděla volební zápas nevybíravými prostředky. Agitační prostředky, letáky, plakáty, reklamy atd. si vyžadovaly obrovských nákladů. V závodech a úřadech lidé často diskutovali místo práce, čímž vznikaly další velké hospodářské ztráty. Ve volbách v roce 1948 tomu mělo být jinak. Hlavním heslem mělo být budování republiky a splnění dvouletého hospodářského plánu do 28. října 1948. Měly se vyzdvihovat především dosavadní výsledky a úspěchy, kterých lid

---

¹⁵⁷ SOKA Cheb, Městský národní výbor Cheb 1945–1971, Kronika města Cheb 1948–1949.

¹⁵⁸ *Cestou parlamentní a demokratickou*, Český Cheb. Týdeník československé sociální demokracie pro Chebsko, 2/9, 27. 2. 1948, s. 1.

¹⁵⁹ K. KAPLAN, *Kronika komunistického Československa, Klement Gottwald a Rudolf Slánský*, Brno 2009, s. 103.

¹⁶⁰ SOKA Cheb, ONV Cheb, inv. č. 989, sign. I. 16, kart. N 388, Činnost akčních výborů NF.

na své cestě k socialismu od roku 1945 docílil. ÚAV zadal svým podřízeným akčním výborům uspořádat projevy a schůze, na nichž vystoupí kandidáti NF kandidující v kraji.¹⁶¹

KSČ před volbami vydala velmi propracovaný agitační časopis *Funkcionář* s podtitulem *Časopis pro funkcionáře KSČ* s pokyny týkající se předvolebního boje. Vyšel po 1. máji a vyzýval k vítězství jednotné kandidátky NF. Nabádal, aby členové strany začali aktivně přesvědčovat všechny, kdo to s národem a republikou myslí poctivě, aby volili kandidátku NF. Úkolem komunistů mělo být usilovat o to, aby lidé z přesvědčení odevzdali hlasy jednotné kandidátce.¹⁶² Hlavní formou kampaně tedy mělo být řečené osobní přesvědčování občanů. Na základě provedeného průzkumu měl výbor pořídit seznam voličů, které bude třeba navštívit a přesvědčit, aby svůj hlas dali jednotné kandidátce NF. Tyto návštěvy měly probíhat ve dvojicích, vždy jeden soudruh či soudružka a s ním příslušník jiné strany nebo funkcionář některé z masových organizací, měli navštěvovat a agitovat za správnost politiky jednoty. Poukazovat na úspěchy vlády v celostátním měřítku, na kladné výsledky, které lidová demokracie přinesla obci a obyvatelstvu.¹⁶³ Přesvědčovat a určovat své funkcionáře k návštěvám měly také závodní organizace a jejich zaměstnanci.¹⁶⁴

Mezi zásady volební kampaně tedy patřilo sjednocovat lidi, pořádat pro ně besedy a diskuze. Zvýšit výrobu, neboť budovatelská práce byla hlavním obsahem volebních příprav, zvýšení výroby už znamenalo dávat republice hlas. Bylo vydáno upozornění na reakci poraženou v únoru, která se měla pokoušet skrze šeptandu a zahraniční rozhlas propagovat odevzdávání bílých lístků, proto byla vyhlášena agitace proti bílým lístkům. Dalším bodem bylo vyjádřit poměr lidově demokratického režimu k církvím a náboženství a snažit se získat pokrokové kněží.¹⁶⁵ Objevila se pochopitelná popularizace zákonů z poslední doby, pětiletého plánu, vývoje socialismu, ochrany

---

¹⁶¹ TAMTÉŽ.

¹⁶² *Pokyny k přípravě členské schůze v květnu*, *Funkcionář*. Časopis pro funkcionáře KSČ, 11. 5. 1948, s. 4.

¹⁶³ *K nejbližším úkolům*, *Funkcionář*. Časopis pro funkcionáře KSČ, 11. 5. 1948, s. 6. Kvůli lepší přesvědčivosti a důvěryhodnosti měli obyvatele navštěvovat soudruhové ze stejných oborů, tedy sokolského pracovníka nějaký funkcionář Sokola, sportovce funkcionář sportovního klubu, chovatele odborník na chovatelství atd.

¹⁶⁴ TAMTÉŽ, s. 7.

¹⁶⁵ Příslušníci církvi se však na jednotné kandidátní listině Národní fronty nakonec neobjevili.

SSSR, který je zárukou, že už nehrozí nebezpečí války. To vše s vedoucí úlohou KSČ a doprovázené vydáváním letáků a sešitků.¹⁶⁶

Na Chebsku vznikly v době od 16. do 26. dubna 1948 nově založené organizace komunistické strany v obcích a osadách Lipoltov, Poustka, Stein, Thurn, Dürrengrün a Horká.¹⁶⁷

Komunisté chápali, že nejlepším způsobem, jak získávat nové členy a stoupence, je jít osobním příkladem, že velmi působí příklad a prostředí, které vytvoří svou činností v úřadě nebo v závodě, proto se snažili tyto zásady dodržovat.¹⁶⁸

Komunistická snaha přesvědčit a zmanipulovat voliče k volbě jednotné kandidátky se značně projevovala i v tisku. Tato masáž probíhala v největším rozsahu od dubna až do dne voleb. V rozhlasu vystoupil ministr vnitra Václav Nosek, aby dementoval snahu světového tisku a rozhlasu, která se snaží namluvit lidu a zvláště demokratům všech zemí, že ČSR již nepatří mezi státy s demokratickým zřízením. „Toto tvrzení není nic jiného, nežli výmyslem zlovolných propagandistů.“ Na oplátku na jejich adresu podotkl, že v ČSR nemohou kapitalistické koncerny ovlivňovat voliče pomocí úplatného rozhlasu a tisku dirigovaného podle zájmu toho, kdo platí, nemohou rozpoutávat skandalizující kampaně a vsugerovávat občanům jiné zájmy než které uznají sami.¹⁶⁹

Další součástí propagace byl první máj a jeho oslavy. Svátek práce byl předkládán jako důkaz jednoty celého národa, kdy se všichni přihlásili k budovatelskému úsilí Gottwaldovy vlády s myšlenkou ukázat celému světu svou vůli vybudovat socialismus v ČSR a přesvědčit, že malý národ, „jde-li svorně bez stranických třenic, je schopen plnit ty nejtěžší úkoly. Náš lid si poveládne sám a prací vybuduje blahobyť pro všechny.“¹⁷⁰ Datum voleb byl stanoven na 30. května. Vstoupila do nich protříbená Národní fronta sdružující nejen politické strany, ale i celonárodní

---

¹⁶⁶ *O přípravách k volbám*, Funkcionář. Časopis pro funkcionáře KSČ, 11. 5. 1948, s. 11-12.

¹⁶⁷ *Nově založené organizace strany v obcích a osadách od 16. do 26. 4. 1948*, Funkcionář. Časopis pro funkcionáře KSČ, 11. 5. 1948, s. 20.

¹⁶⁸ *Za jednotu všech pracujících v závodech*, Funkcionář. Časopis pro funkcionáře KSČ, 11. 5. 1948, s. 24.

¹⁶⁹ *Volby potvrdí správnost naší cesty*, Právo lidu, 51/101, 29. 4. 1948, s. 1.

¹⁷⁰ *Projev dokonalé jednoty*, Právo lidu, 51/104, 4. 5. 1948, s. 1.

organizace s jednotnou kandidátní listinou. Agitace nabrala na obrátkách, tisk zaplavovala vlna hesel, pochval a odmítavého postoje k bílým lístkům. „Všichni, kdo nezapomněli na Mnichov, hrůzy války a okupace, kdo bojovali za svobodu národa a republiky, kdo chtějí ochránit před hrůzami nové války, nezaměstnanosti a kapitalistického vykořisťování, kdo v bratrském spojení se SSSR chce usilovat o trvalý mír, ... ti všichni odevzdají svůj hlas pro jednotnou kandidátku NF. Hlas pro jednotnou kandidátku NF bude hlasem pro republiku, pro lidovou demokracii, pro cestu svobodného a pokojného budování lepší socialistické budoucnosti věrného československého lidu. Nebude proto těch, kteří se vyhnou neodpovědně volební povinnosti. Kdo má republiku rád, bude pro ni hlasovat!“¹⁷¹ ČSSD věrně kopírovala názory KSČ, proto i ona označovala bílé lístky za projev nepřátelství k národu a republice.¹⁷²

Právo lidu přineslo čtrnáct dní před volbami malé porovnání, kolik stály předchozí volby. Diagram znázorňoval počet odpadlých pracovních hodin v kovoprůmyslu za leden až květen roku 1946, čímž měl demonstrovat ztrátu, jakou přinesla bouřlivá předvolební kampaň v roce 1946.¹⁷³

Čím více se volební den blížil, tím častěji se v novinách objevovali nadšené názory jednotlivců z lidu všech sociálních skupin. Oficiálně volby proběhly tajně a svobodně – nikdo nebyl zatčen, souzen nebo zbit, jak to bylo běžnou praxí policie při posledních volbách. Oproti předchozím volbám, kdy směl volič vybírat z pěti kandidátek – čtyř politických stran a prázdného lístku – nyní nastala kvantitativní změna, byly jen dvě možnosti. Tisk vychvaloval to, že se strany a organizace NF obrodily a vyhnaly ze svých řad podvratnou protistátní reakční opozici, že se shodly na společném programu, s nímž jdou do voleb a jež budou po volbách prosazovat.¹⁷⁴

Předběžné volební výsledky v šestém volebním kraji s centrem v Karlových Varech ukazovaly poměr hlasů pro NF vůči bílým lístkům na 89 % ku 11 %.¹⁷⁵ Následně se objevil titulek, že Karlovarský kraj hlasoval pro republiku a lid zvítězil.

---

¹⁷¹ *Jednotně k vítězství republiky*, Právo lidu, 51/111, 12. 5. 1948, s. 2.

¹⁷² TAMTÉŽ, s. 2.

¹⁷³ *Kolik nás stály poslední volby*, Právo lidu, 51/115, 16. 5. 1948, s. 2.

¹⁷⁴ *Dnes dovršíme únorovou porážku reakce*, Právo lidu, 51/126, 30. 5. 1948, s. 1.

¹⁷⁵ *Předběžné úřední výsledky do NS*, Právo lidu, 51/127, 1. 6. 1948, s. 1.

V okrese Cheb bylo celkem odevzdáno 20 443 hlasů, 19 433 pro NF, 1 010 bylo prázdných.¹⁷⁶ Před volbami chebští obchodníci vyzdobili vnitřky svých výloh nápisy a obrázky, které vyjadřovaly smýšlení zdejších občanů: „Bílý lístek – černé svědomí“, „Jednota dá národu sílu“, „Z velkoměst i vísky, žádné bílé lístky“.¹⁷⁷ Ve volební místnosti většina vkládala veřejně do volební urny kandidátku Národní fronty. Výsledek voleb předčil očekávání, ve městě Chebu bylo odevzdáno 9 757 hlasů pro NF a 452 bílých lístků. Patnáct obcí na okrese neodevzdalo ani jeden bílý lístek.¹⁷⁸

Členové vlády vyjádřili radostné uspokojení nad výsledky voleb. O volbách informoval i zahraniční tisk – sovětský rozhlas, britská agentura Reuters, jugoslávský Tanjug, německá BBC a americké zpravodajské kanceláře.¹⁷⁹ ÚV KSČ vyhlásil, že výsledky voleb ověřily drtivou většinou únorové vítězství lidu a připravily porážku domácí i zahraniční reakci, upevnily jednotu lidu, posílily autoritu KSČ, ukázaly ohromnou přichylnost a důvěru soudruhu Gottwaldovi. „Každý komunista může být hrdý na svou stranu, která nezklamala a nezklame.“¹⁸⁰

Chebsko po volbách pokračovalo v nadšeném budování kraje. Dne 14. června se na hlavním náměstí konala oslava zvolení Klementa Gottwalda prezidentem republiky. 150 dělníků a úředníků z Chebu bylo vyznamenáno za vzornou práci na schůzi průkopníků v Karlových Varech za přítomnosti ministra průmyslu Klimenta. Ministr techniky Šlechta přislíbil městu pomoc při odstraňování potíží spojených s výstavbou města. Pokračovaly žňové brigády, v říjnu splnila továrna Premier dvouletý plán. Ve Františkových Lázních vznikla Okresní politická škola, nad níž převzala patronát továrna Es-Ka. Byla určena pro další vzdělávání a uvědomování příslušníků strany. Ne všichni byli nadšeni novým režimem, objevily se protikomunistické letáky, které šířila

---

¹⁷⁶ *Karlovarský kraj hlasoval pro republiku*, Právo lidu, 51/128, 2. 6. 1948, s. 8.

¹⁷⁷ SOkA Cheb, Městský národní výbor Cheb 1945 – 1971, Kronika města Cheb 1948 – 1949. Žádný leták nebo plakát se na Chebsku nezachoval, nicméně v kronice města se objevil popis jednoho obrazu: „...pěkný obraz znázorňující území Československé republiky a v něm Čech a Slovák oblečení v národním kroji s radostnou tváří odevzdávají do volební urny kandidátku Národní fronty. Za jejich zády zachmuřený nespokojenec jednou rukou drží bílý lístek a druhou rukou tiskne pravicí Němci za hranicemi.“ SOkA Cheb, Městský národní výbor Cheb 1945–1971, Kronika města Cheb 1948–1949.

¹⁷⁸ TAMTÉŽ.

¹⁷⁹ *Volební vítězství navždy uzavřelo epochu minulosti*, Právo lidu, 51/128, 2. 6. 1948, s. 1.

¹⁸⁰ *Dokončíme sjednocení pracujících třídy!*, Právo lidu, 51/129, 3. 6. 1948, s. 1.

čtveřice zaměstnanců v továrně Es-Ka. Za protistátní činnost byli zatčeni a předáni soudu.¹⁸¹

Volební výsledky komunisty uspokojily. Byla tak zahájena tradice 90% účasti ve volbách a 90 % kladných hlasů. Gottwald věděl o všem, co se týkalo voleb, jakými způsoby se vítězství dosáhlo, i přesto výsledek označoval za důkaz souhlasu lidu s únorem a novým režimem. Volební praxe byla taková, že volby vlastně vůbec nebyly tajné – mnohde úplně chyběla plenta. Některým voličům bylo volební právo po udání odebráno. Ti, kteří se odmítli k volbě dostavit, byli vyškrtáváni z volebních seznamů. Vyskytly se případy, kdy se na domech lidí, kteří odevzdali bílý lístek, objevily hákové kříže. Volby nebyly ani demokratické, komunisté výsledky upravily. Vedení KSČ bylo o všem velmi dobře zpraveno, o úpravách výsledků se nemělo mluvit, jen se proti nim ostře ohrazovat.¹⁸²

Země se začala měnit k obrazu svého sovětského vzoru. Ještě v únoru 1948 Gottwald ujišťoval, že u nás nebudou kolchozy. O rok později byl přijat zákon o společném zemědělském družstvu jako základní jednotce kolektivizace zemědělství. Stejně tak nakonec došlo k likvidaci malých podnikatelů – živnostníků, i když KSČ v osvobozené republice měla ve svém volebním programu ochranu a podporu této sociální skupiny a zdůrazňovala ji ještě krátce po únoru 1948. Byl to však postoj, který pouze odpovídal snaze strany získat vedoucí pozici v čele národa a většinu v parlamentních volbách.¹⁸³

---

¹⁸¹ SOKA Cheb, Městský národní výbor Cheb 1945–1971, Kronika města Cheb 1948–1949.

¹⁸² K. KAPLAN, *Kronika*, s. 103–104.

¹⁸³ TAMTÉŽ, s. 104–105.

5. Závěr

Osvobozené Československo si do nové etapy svých dějin neslo trauma z poslední války a bylo velmi ovlivněno zradou svých západních spojenců, kterou představovala dohoda z Mnichova v roce 1938. Je tedy pochopitelné, že hledalo jinou záruku a podporu pro svou mezinárodní existenci a vlivem silné vlny nacionalismu po hrozivých zkušenostech s nacismem ji našlo v Sovětském svazu, velkém osvoboditelském bratrském slovanském státě. Revolučními náladami zmítaná země se rozhodla zbavit národnostních menšin a provést odsun německého a maďarského obyvatelstva z území Československa.

Zároveň si většina uvědomovala, že dosavadní politický, hospodářský a sociální systém první republiky nebyl ideální a bylo potřeba ho změnit. Z obav před koaličnictvím a následnou korupcí veřejného života, jež způsobovaly podle Beneše nedostatek demokracie, bylo rozhodnuto, že se zmenší počet stran na československé politické scéně. Měřítkem pro to, zda ta která strana mohla obnovit svou existenci v rámci vlády Národní fronty, byl fakt, zda se za války nějakým způsobem angažovala v odboji. Tak nakonec vyvstaly čtyři politické strany, které zahájily činnost v Národní frontě, tři byly socialistické – Komunistická strana Československa, Československá strana národně socialistická a Československá sociálně demokratická strana - a jedna nesocialistická, založená na principech křesťanského sociálního reformismu – Československá strana lidová.

Volby v květnu 1946 představovaly zásadní krok v dalším směřování Československé republiky. Vítězství KSČ bylo drtivé, ostatním stranám výsledky voleb přinesly značné zklamání. Skutečnost, že se komunisté vyšvihli do čela státu, znamenala v širším kontextu počátek zániku demokracie a nástupu totalitního zřízení v Československu. Chebsko jako součást pohraničí bylo velmi ovlivněno odsunem Němců a skutečnostmi s ním spojenými. Kraj musel být znovu zalidněn a to obyvateli české nebo jiné slovanské národnosti. To nahrávalo komunistům, kteří ovládali ministerstvo zemědělství, Osídlovací úřad, rolnické komise a získávali sympatie přidělováním půdy ze zkonfiskovaného majetku Němců, kolaborantů a zrádců. Jestli v celém Československu získali komunisté ve volbách do ÚNS 40 % hlasů, v Karlovarském kraji, jehož bylo Chebsko součástí, a dalších pohraničních oblastech, to byla nadpoloviční většina hlasů, tedy absolutní vítězství.

Politická krize na počátku roku 1948 vyústila v komunistický převrat, jemuž ostatní demokratické strany nedokázaly vůbec výrazně čelit. KSCĚ měla cestu k ovládnutí Československa otevřenou a následné květnové volby roku 1948 to bezvýhradně potvrdily. Komunisté prosadili systém jednotné kandidátky Národní fronty, volič měl jen dvě možnosti volby – Národní frontu nebo bílý lístek. Volební kampaň byla velmi dobře propracovaná, komunisté chápali, že je důležité dávat osobní příklad, osobně přesvědčovat, a agitovali hlavně prací a záměrem budovat republiku. Prezentovali volby jako tajné a demokratické, nicméně skutečnost byla jiná a výsledky voleb byly tajně upraveny. Hlasy, které na nepoctivost a lživost kampaň upozorňovaly, zanikly ve vykřikování libivých komunistických hesel a naprostém odmítání bílých lístků. Volby do Národního shromáždění roku 1948 zahájily tradici 90% účasti a 90 % kladných hlasů. Chebsko věrně kopírovalo tento trend, pro kandidátku NF se zde vyslovilo 89 % voličů.

Výsledky voleb fakticky znamenaly nástup totality v Československé republice. Ve státě rozhodovala strana, jež plnila všechny příkazy Sovětského svazu. Republika nastoupila cestu sovětského socialismu a začala se měnit k obrazu svého sovětského vzoru.

Pokud jde o odpovědi na zásadní otázky, lze říci, že na základě použitého pramenného materiálu a přečtené literatury, jsou mé odpovědi následující: Hlavní otázkou bylo, zda existovala jistá odlišnost (tzv. specifika) v obecném vývoji na Chebsku od zbytku území Československa?. Zde je možno říci, že na základě prostudovaných archivních materiálů, nelze proto hovořit o existenci jistých a patřičně velkých odlišností na Chebsku od obecného vývoje na zbytku území republiky. Je sice pravda, že jistá specifika zde asi existovala, ale v rámci celého státu nijak extrémně nevybočovala od obecného vývojového trendu. Bohužel, je nutno konstatovat, že jsem musela upustit od původně zamýšleného obohacení bakalářské práce o prvky a možnosti metody Oral history. Zde mi hodně chyběla možnost využít relevantních výpovědí očitých svědků a pamětníků tehdejších událostí, které se mi nepodařilo dohledat či získat.

U květnových voleb 1946 proto stále platí, že vzhledem k jejich ještě relativně svobodnému charakteru a velmi vysoké účasti voličů je možno dosažené výsledky pokládat za velice věrohodný odraz a obraz tehdejšího politického rozvrstvení

československé společnosti, která se jako celek posunula levým směrem. To ostatně celkem věrně a věcně odpovídalo i tehdejšímu evropskému a i celosvětovému poválečnému vývoji. Je možno konstatovat, že se ve volbách na Chebsku v r. 1946 a 1948 nijak zásadně neprojevila vazba, a ani vztahy pramenící z hospodářských a sociálních dějin zdejšího regionu. Zdejší obyvatelstvo plně sympatizovalo s politickou linií a prací tehdejší KSČ. Nebylo v silách zdejších demokratických politických stran a jejich představitelů tento komunistický „nástup“ odpovídajícím a efektivním způsobem zvrátit. Na otázku, zda probíhalo na Chebsku opravdu všechno ve zcela podobném duchu a stylu jako na zbývajícím československém území, lze jen konstatovat, že nebyl žádný podstatný rozdíl a že tomu tak opravdu a jednoznačně bylo. Pro správnou odpověď na další důležitou otázku, která zněla: Jaká byla ona místní specifika soupeřících politických stran Národní fronty Čechů a Slováků?, je nutno připomenout, že vzhledem k velkému časovému odstupu a nemožnosti využít výpovědí a svědectví dobových aktérů a pamětníků těchto zlomových událostí, se asi již nedá úspěšně vypátrat ona místní = chebská specifika soupeřících politických stran Národní fronty. Ta byla dána zejména jednotlivými představiteli těchto politických stran a jejich osobním, morálním a mravním přístupem, ale i zcela praktickým, pragmatickým přístupem a tzv. „pružností“ a přizpůsobivostí, což se již nedá dost dobře dohledat, aniž by přitom nedošlo k nežádoucímu zkreslení získaných údajů a informací.

V roce 1948 již proběhly volby pod egidou tzv. „Jednotné kandidátky Národní fronty Čechů a Slováků“ ve zcela jiných, změněných a jednoznačných podmínkách, než tomu bylo v r. 1946. Bylo by zapotřebí mnohem hlubšího a časově i delšího výzkumu, věnovanému zejména problematice jednotlivých podniků a závodů na Chebsku, především při pokusu odpovědět na důležitou otázku: Jak se na jejich úspěšném a vítězném, respektive neúspěšném a poraženém, postupu podepsala otázka problémů místního hospodářského a sociálního vývoje?. Nezískala jsem žádné materiály osobní povahy, soukromé dobové zápisky, úvahy, dopisy či bezprostřední vzpomínky přímých účastníků, ať již těch řadových členů jednotlivých politických stran, tak i těch tehdy vedoucích a řídicích představitelů, o tzv. bezpartijních nemluvě. Velkým a negativním problémem byla, je a i nadále asi bude, dle mého názoru, právě jistá torzovitost a svým způsobem i neúplnost dochovaných archivních fondů.

Prameny a literatura

Archivní prameny

Státní okresní archiv Cheb

Fond Okresní národní výbor Cheb

karton N 146, inv. č. 173 - Komise koordinační, inv. č. 175 - Komise bezpečnostní,

karton 216, inv. č. 83, sign. 1. 4. 16 - Volby do ÚNS; Směrnice; Výsledky; Cheb; Obce,

karton N 387, inv. č. 988, sign. I. 15 - Stálé voličské seznamy; Hlášení počtu voličů; Volební výbory; Volební a reklamační komise; Překážky volebního práva,

karton N 388, inv. č. 989, sign. I. 16 – Volby do NS; Vyhláška, pokyny, směrnice; Volební orgány; Volby v obcích, výsledky,

Fond Místní národní výbor

Kronika města Chebu 1945-1947

Kronika města Chebu 1948-1949

Periodika

Český Cheb. Týdeník Národní fronty v Chebu. 1947–1948.

Chebsko. Týdeník Národní fronty v Chebu. 1945–1947.

Hraničářské slovo. Týdeník československé strany národně socialistické. 1946–1947.

Jednota. List pracujících hraničářů. 1946.

Právo lidu. Ústřední deník Československé sociální demokracie. 1948.

Funkcionář. Časopis pro funkcionáře KSČ. 1948.

Literatura

ARBURG, Adrian von, STANĚK, Tomáš (ed.), *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945-1951. Dokumenty z českých archivů. Díl I., Češi a Němci do r. 1945. Úvod k edici*, Středokluky: Zdeněk Susa 2010.

BERAN, Jiří, *Dějiny Karlovarského kraje*, Karlovy Vary 2004.

BERAN, Petr – VÍT, Jaroslav, *Historie a současnost podnikání na Chebsku a Ašsku*, Žehušice 2006.

BOHÁČ, Jaromír, *Cheb*, Praha 2008.

BOHÁČ, Jaromír – JASANSKÝ, Bohumír, *Města ČSSR – Cheb*, Praha 1987.

BOHÁČ, Jaromír – SALAMANCZUK, Roman, *Zmizelé Chebsko*, Cheb 2007.

BRANDES, Detlef, *Sudetští Němci v krizovém roce 1938*. Praha 2012.

ČELOVSKÝ, Bořivoj, *Mnichovská dohoda 1938*. Šenov u Ostravy 1999.

CHMELÍKOVÁ, Jitka, *Osvobození – Cheb*, Cheb 2005.

ITERSKÁ, Kateřina, *Cheb 1922–1972*, Cheb 1974.

KAPLAN, Karel, *Československo v letech 1945–1948*, Praha 1991.

KAPLAN, Karel, *Kronika komunistického Československa. Klement Gottwald a Rudolf Slánský*, Brno 2009.

KAPLAN, Karel, *Pravda o Československu 1945–1948*, Praha 1990.

KÁRNÍK, Zdeněk, *Malé dějiny Československa 1867–1939*, Praha 2008, s. 372.

KREJČÍ, Oskar, *Kniha o volbách*, Praha 1994.

KUKLÍK, Jan, - NĚMEČEK, Jan - ŠEBEK, Jaroslav, *Dlouhé stíny Mnichova: Mnichovská dohoda očima signatářů a její dopady na Československo*, Praha 2011.

KURAL, Václav - RADVANOVSKÝ, Zdeněk a kol., *"Sudety" pod hákovým křížem*. Ústí nad Labem 2002.

MALÍŘ, Jiří – MAREK, Pavel a kol., *Politické strany. Vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861–2004, II. díl: 1938-2004*, Brno 2005.

PRŮCHA, Václav a kolektiv, *Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918-1992, I-II*, Brno 2004-2009.

PŮLPÁN, Karel, *Nástin českých a československých hospodářských dějin do roku 1990, I-II*, Praha 1993.

STANĚK, Tomáš, *Odsun Němců z Československa 1945–1947*, Praha 1991.

ŠAMÁNKOVÁ, Eva, *Cheb*, Praha 1974.

TESAŘ, Jan, *Mnichovský komplex: jeho příčiny a důsledky*, Praha 2000.

Diplomové práce

STUPKA, Jiří, *Parlamentní volby v roce 1946 – odraz na stránkách ústředních tiskových orgánů politických stran*, Brno 2012.

ŠOLLAR, Miroslav, *Nové osídlení Chebska po druhé světové válce*, Brno 2009.

Internetové zdroje

<http://www.rouming.cz/>¹⁸⁴

<http://cs.wikipedia.org/wiki/>¹⁸⁵

---

¹⁸⁴ Odkaz funkční ke dni 1. 7. 2013.

¹⁸⁵ Odkaz funkční ke dni 1. 7. 2013.

Seznam zkratek

AV = Akční výbor

ČSL = Československá strana lidová

ČSNS = Československá strana národně socialistická

ČSR = Československá republika

ČSSD = Československá sociální demokracie

DS = Demokratická strana

KSČ = Komunistická strana Československa

KSS = Komunistická strana Slovenska

KVP = Košický vládní program

MSK = Místní správní komise

MNV Místní národní výbor

NF = Národní fronta

NS = Národní shromáždění

ONV = Okresní národní výbor

OSK = Okresní správní komise

PNS = Prozatímní Národní shromáždění

ROH = Revoluční odborové hnutí

SOkA = Státní okresní archiv

SSSR = Svaz sovětských socialistických republik

ÚAV = Ústřední akční výbor

UNRRA = United Nations Relief and Rehabilitation Administration

ÚNS = Ústavodárné Národní shromáždění

ÚRO = Ústřední rada odborů

ÚV KSČ = Ústřední výbor Komunistické strany Československa

Seznam příloh

1. Výřez z mapy Počet Němců k 1. prosinci 1930 a k 1. listopadu 1946.
A. von ARBURG, T. STANĚK (ed.), *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945-1951. Dokumenty z českých archivů. Díl I., Češi a Němci do r. 1945. Úvod k edici*, Středokluky: Zdeněk Susa 2010, mapa č. 7, s. 61.
2. Graf výsledků voleb do ÚNS na Chebsku roku 1946. Údaje převzaty ze SOkA Cheb, ONV Cheb, inv. č. 813, sign. 1. 4. 16, kart. 216, Volby do ÚNS.
3. Tabulka výsledků voleb do ÚNS v květnu 1946, porovnání Chebska, Českých zemí a Slovenska. Údaje převzaty ze SOkA Cheb, ONV Cheb, inv. č. 813, sign. 1. 4. 16, kart. 216, Volby do ÚNS; O. KREJČÍ, *Kniha o volbách*, Praha 1994, tabulka č. 18a a 18b.
4. Volební vyhláška do ÚNS 1946. SOkA Cheb, ONV Cheb, inv. č. 813, sign. 1. 4. 16, kart. 216, Volby do ÚNS.
5. Tabulka výsledků voleb do ÚNS v jednotlivých obcích na Chebsku. Údaje převzaty ze SOkA Cheb, ONV Cheb, inv. č. 813, sign. 1. 4. 16, kart. 216, Volby do ÚNS.
6. Počet voličů v obcích okresu Cheb k 15. 1. 1948. SOkA Cheb, ONV Cheb, inv. č. 988, sign. I. 15, kart. N 387, Hlášení počtu voličů.
7. Tabulka výsledného hlasování ve volbách do Národní fronty v obcích chebského okresu. Údaje převzaty ze SOkA Cheb, ONV Cheb, inv. č. 989, sign. I. 16, kart. N 388.
8. Členové NV v Chebu v jednotlivých organizacích. SOkA Cheb, ONV Cheb, inv. č. 988, sign. I. 15, kart. N 387.
9. Desatero komunistů.
http://www.rouming.cz/roumingShow.php?file=desatero_komunismu.jpg (9. 4. 2013).
10. Vyhláška vypsání voleb do Národního shromáždění v obci Cheb. SOkA Cheb, ONV Cheb, inv. č. 989, sign. I. 16, kart. N 388, Volby do NS.

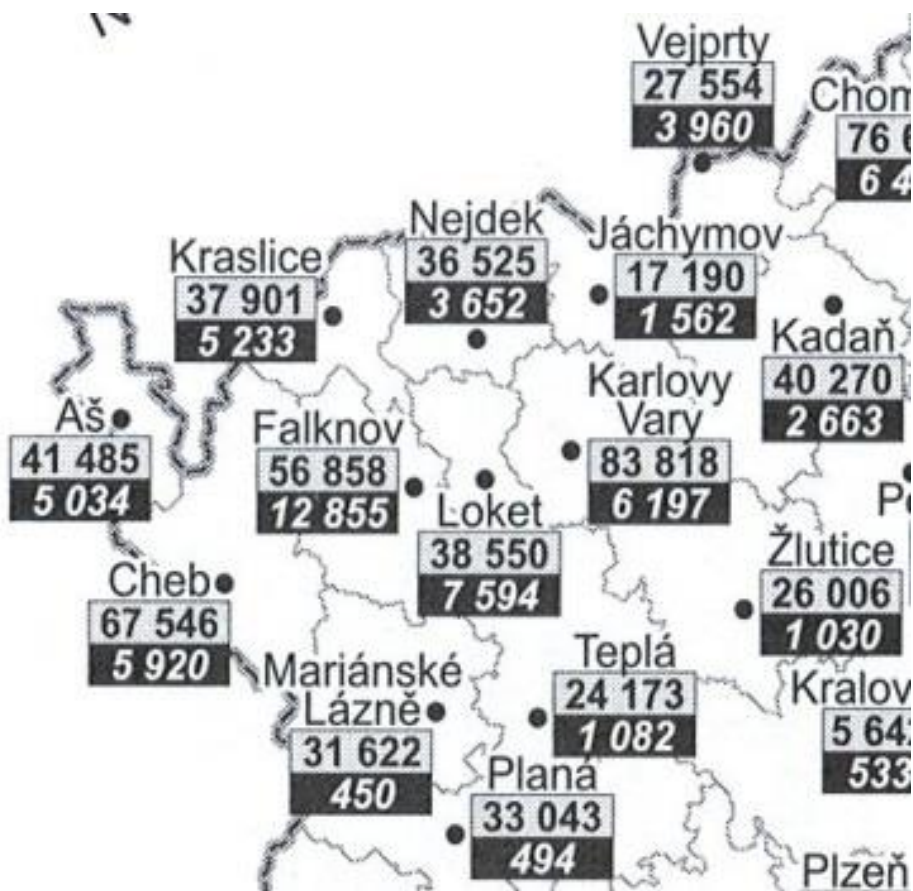
11. Volební desatero. Volební desatero, *Právo lidu*, 1948, roč. 52., č. 121, 25. 5., s. 2.

12. Kandidátní listiny Národní fronty pro volbu do Národního shromáždění. *Právo lidu*, 1948, roč. 51, č. 111, 12. 5., s. 3.

13. Karikatura Povolební osud reakcionáře. *Právo lidu*, 1948, roč. 51, č. 129, 3. 6., s. 2.

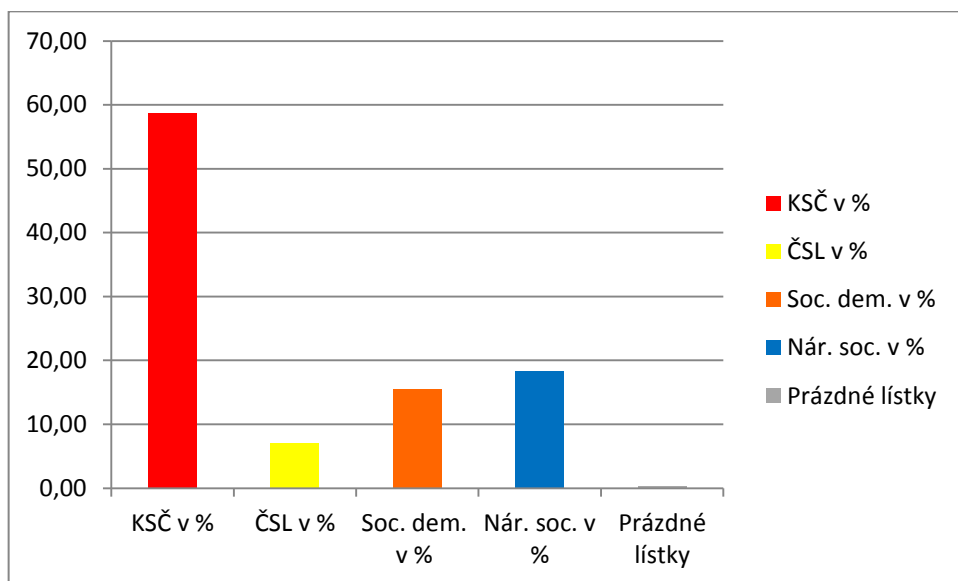
Přílohy

Příloha č. 1.

Příloha č. 2.

Příloha č. 3.

České země	
Politická strana	% hlasů
Komunistická strana Československa	40,17
Čs. Strana národně socialistická	23,66
Československá strana lidová	20,24
Československá sociální demokracie	15,58
Prázdné lístky	0,36

Slovensko	
Politická strana	% hlasů
Demokratická strana	62
Komunistická strana Slovenska	30,37
Strana slobody	3,73
Strana práce	3,11
Prázdné lístky	0,79

Chebsko	
Politická strana	% hlasů
Komunistická strana Československa	60,69
Čs. Strana národně socialistická	18,95
Československá strana lidová	7,25
Československá sociální demokracie	15,95
Prázdné lístky	0,41

Okresní správní komise v Chebu

Čj. 14356/1946

Volební vyhláška

Podle § 1, odst. 1 zákona o volbě ústavodárného Národního shromáždění vyhláší Okresní správní komise v Chebu toto:

Volba ústavodárného Národ. shromáždění, vypsána ministrem vnitra na

NEDĚLI 26. KVĚTNA 1946,
začíná v obci FRANTIŠKOVY LÁZNĚ o 8. a končí o 16. h.

Volební místnosti jsou tyto:

a) Pro voliče zapsané v seznamech volebního obvodu č 1:

V SOKOLOVNĚ.

b) Pro voliče, kterým byly vystaveny voličské průkazy:

V SOKOLOVNĚ.

Voliči se upozorňují, že se mají při volbě vykázáti legitimacním lístkem, a vzejdou-li pochybnosti o jejich totožnosti, úředním listinným průkazem, osvědčujícím jejich totožnost (občanská legitimace, pracovní průkaz, domovský list a pod.), nebo svědectvím dvou voličů, nemá-li volič takových dokladů po ruce.

Voliči, kterým nebyly dodány hlasovací lístky a legitimacní lístek do 23. května 1946, se vyzývají, aby si je osobně vyzvedli nejpozději den před volbou v úřadovně Místní správní komise aneb v den volby u příslušného obvodního volebního výboru a při tom předložili listinný průkaz, osvědčující jejich totožnost.

Ve volebním kraji kandidují tyto politické strany:

1. Komunistická strana Československa
2. Československá strana lidová
3. Československá sociální demokracie
4. Československá strana národně socialistická

Zároveň se upozorňuje, že podle § 20, odst. 2 cit. zákona je zakázáno ve dnech 25. května 1946 od 14. hod. a 26. května 1946 až do uplynutí jedné hodiny po konečné hodině volb prodávati, čepovati, nebo podávati nápoje obsahující alkohol.
Tato vyhláška budiž vyvěšena po dobu 8 dnů až do skončení volby v obci na veřejném místě.

Vyvěšeno dne 17. května 1946.

Dne 13. května 1946.

Sejmuto dne 13. května 1946.

Vedoucí úřadu OSK:
Dr. Wagner V. I.

STATNÍ PRÁVNÍ V CHEBU

Předseda:
Ing. Hrubý V. I.

Příloha č. 5.

Obec	KSČ		ČSL		Soc. Dem.		Nár. Soc.		Prázdné lístky		Celkem
	Počet	v %	Počet	v %	Počet	v %	Počet	v %	Počet	v %	
Cheb 1.	355	0,50	29	4,11	138	19,57	180	25,53	3	0,43	705
Cheb 2.	407	54,34	58	7,74	113	15,09	169	22,56	2	0,27	749
Cheb 3	340	49,42	39	5,67	118	17,15	188	27,33	3	0,44	688
Cheb 4	460	56,44	46	5,64	134	16,44	169	20,74	6	0,74	815
Cheb 5	428	58,55	62	8,48	103	14,09	133	18,19	5	0,68	731
Cheb 6.	240	40,34	58	9,75	107	17,98	186	31,26	4	0,67	595
Cheb 7.	455	53,28	60	7,03	154	18,03	183	21,43	2	0,23	854
Cheb 8.	665	56,60	100	8,51	164	13,96	243	20,68	3	0,26	1175
Františkovy Lázně	445	42,06	70	6,62	227	21,46	309	29,21	7	0,66	1058
Háje	118	50,64	15	6,44	72	30,90	28	12,02	0	0,00	233
Horní Lomany	207	62,16	16	4,80	62	18,62	47	14,11	1	0,30	333
Starý Kynšperk	63	61,17	6	5,83	21	20,39	12	11,65	1	0,97	103
Jesenice	31	32,98	5	5,32	46	48,94	11	11,70	1	1,06	94
Klinghart	107	72,79	4	2,72	8	5,44	28	19,05	0	0,00	147
Libštejn	125	57,87	11	5,09	17	7,87	63	29,17	0	0,00	216
Lindahau	108	80,60	10	7,46	9	6,72	7	5,22	0	0,00	134
Luby	223	54,52	10	2,44	64	15,65	111	27,14	1	0,24	409
Milhostov	76	55,88	3	2,21	39	28,68	18	13,24	0	0,00	136
Mostov	51	91,07	2	3,57	1	1,79	2	3,57	0	0,00	56
Starý Albenreuth	79	50,32	11	7,01	19	12,10	48	30,57	0	0,00	157
Nebanice	44	69,84	3	4,76	4	6,35	12	19,05	0	0,00	63
Dürnbach	52	50,49	8	7,77	4	3,88	39	37,86	0	0,00	103
Plesná	246	72,78	6	1,78	29	8,58	55	16,27	2	0,59	338
Mühlbach	56	58,95	16	16,84	13	13,68	10	10,53	0	0,00	95
Kunrátov	49	85,96	5	8,77	3	5,26	0	0,00	0	0,00	57
Vildštejn	147	53,85	28	10,26	25	9,16	73	26,74	0	0,00	273
Šneky	98	82,35	1	0,84	6	5,04	13	10,92	1	0,84	119
Tuřany	16	24,24	14	21,21	23	34,85	13	19,70	0	0,00	66
Vojtanov	58	50,43	6	5,22	21	18,26	30	26,09	0	0,00	115
Všeboř	129	72,07	5	2,79	34	18,99	11	6,15	0	0,00	179
Žírovice	35	67,31	11	21,15	2	3,85	2	3,85	2	3,85	52

Příloha č. 6.

Počet voličů v obcích okr. Cheb/ muži, ženy a celkem/ k 15.I.1948.

1. Albenreuth Starý	153	117	270
2. Bojetín	45	38	83
3. Částeckov	89	76	165
4. Dürnbach	54	43	97
5. Dürngrün	11	13	24
6. Dvorceček	25	37	62
7. Eichlberk	30	34	64
8. Ernsgrün	20	23	43
9. Frauenreuth	81	70	151
10. Háj	235	173	408
11. Horka	21	17	38
12. Hrsín	24	20	44
13. Cheb	6828	5789	12617
14. Jesenice	78	64	142
15. Klinghart	83	79	162
16. Kostel Nový	79	60	139
17. Krapice	39	31	70
18. Kulsan	27	23	50
19. Kunrátov	54	40	94
20. Kynšperk Starý	110	87	197
21. Lázně Frant.	648	642	1290
22. Libátejn Libá	210	197	407
23. Lindenhau	54	59	113
24. Lipoltov	11	12	23
25. Lomany Her.	235	217	452
26. Luh Velký	68	63	131
27. Markhausen	15	13	30
28. Milhostev	49	37	86
29. Mostov	41	40	81
30. Mühlbach	99	82	180
31. Nebanice	74	68	142
32. Opátev	97	82	179
33. Palč	37	30	67
34. Pelhřimov	59	58	117
35. Plenná	390	449	839
36. Poustka	32	32	64
37. Rohr	79	52	131
38. Rybník Starý	60	56	116
39. Seebark	37	29	66
40. Seichenreuth	27	20	47
41. Scheidenreuth	32	27	59
42. Laby	507	378	885
43. Steinthal	49	47	96
44. Steinrath	64	61	125
45. Siskov Velký	22	22	44
46. Salsky	192	183	375
47. Thurn	27	30	57
48. Tschöll	149	115	264
49. Trnava	141	95	236
50. Vachov	28	29	57
51. Vachovna	28	20	48
52. Vau Nouh	85	61	146
53. Vildbana	348	319	667
54. Vildbana	98	87	185
55. Vildbana	156	154	310
56. Vildbana	14	84	98
57. Vildbana	83	7067	7150

Příloha č. 7.

Obec	Jednotná kandidátka NF		Prázdné lístky	
	počet	v %	počet	v %
Božetín	74	96,10	3	3,90
Částkov	152	99,35	1	0,65
Dubina	54	93,10	4	6,90
Dvoreček	59	100,00	0	0,00
Františkovy Lázně	1765	89,14	215	10,86
Háje	279	85,58	47	14,42
Horní Lomany	411	95,80	18	4,20
Cheb	9757	95,57	452	4,43
Jesenice, Velká Šitboř	179	100,00	0	0,00
Kopanina	132	100,00	0	0,00
Krapice	44	95,65	2	4,35
Křižovatka	155	100,00	0	0,00
Libá, Seichenreuth	420	98,36	7	1,64
Lipoltov, Thurn	80	98,77	1	1,23
Lipová	105	100,00	0	0,00
Luby, Výspa, Smrčina	795	98,27	14	1,73
Milhostov, Horka, Vackovec	127	95,49	6	4,51
Mostov	73	100,00	0	0,00
Mühlbach, Markhausen	214	99,53	1	0,47
Mýtina	248	93,58	17	6,42
Nebanice	123	98,40	2	1,60
Nová Ves	111	100,00	0	0,00
Nový Kostel, Hrzín	175	99,43	1	0,57
Odrava	47	100,00	0	0,00
Opatov	127	88,19	17	11,81
Ostroh	62	98,41	1	1,59
Palič	84	98,82	1	1,18
Pelhřimov	109	100,00	0	0,00
Plesná	581	87,24	85	12,76
Potočiště	95	100,00	0	0,00
Poustka	60	100,00	0	0,00
Rohr	118	96,72	4	3,28
Salajna	90	100,00	0	0,00
Scheibenreuth	42	84,00	8	16,00
Skalka	101	100,00	0	0,00
Starý Hrozňatov	162	83,94	31	16,06
Starý Rybník	96	88,07	13	11,93
Steingrub	91	95,79	4	4,21
Tršnice	173	96,65	6	3,35
Třebeň	215	91,49	20	8,51
Vackov	50	94,34	3	5,66
Velký Luh	91	95,79	4	4,21
Vildštejn	576	99,31	4	0,69

Vojtanov	161	96,99	5	3,01
Všeboř	283	100,00	0	0,00
Zweifelsreuth	53	100,00	0	0,00
Žirovice	122	99,19	1	0,81

Příloha č. 8.

Obec: Ch e b .

Počet členů MNV /míst.správ.komise / . . . 42 MNV . . . . .

z toho:

- ? 22 členů za Komunistickou stranu Československa
- ? 4 členů za Čsl.sociální demokracii
- ? členů za Čsl.stranu socialistickou
- ? členů za Čsl.stranu lidovou
- ? 3 členů za Revoluční odborové hnutí
- ? členů za Jednotný svaz českých zemědělců
- ? 1 členů za Svaz osvobozených pol.věňů
- ? 2 členů za Svaz národní revoluce
- ? 2 členů za Svaz mládeže
- ? 2 členů za Sokol
- ? 1 členů za Československá obec legijnářská
- ? 1 členů za Okresní radu družstev
- ? Národní frontu žen
- ? 1 Sbor brannosti
- ? členů za Svaz mládeže
- ? 1 členů za odvěrníky
- ? 3 členy za jiné spol. resp. korporace.

Voleb. referent:

Jaroslav Kohout, soud. úředník, Cheb MNV - za KSČ.

DESATERO KOMUNISTU

---

1. Byť členom komunistickej strany je veľkou čťou a veľkým mravným záväzkom pred stranou, pracujúcim ľudom a národom.
2. Pamätaj, že veľká sila komunistickej strany spočíva v ideovej jednote, pevnej organizácii, dobrovoľnej a pritom železnej disciplíne všetkých jej členov!
3. Ako oko v hlave stráž jednotu a čistotu strany!
4. Nestačí súhlasiť s programom a zásadami strany, pre ich uskutočňovanie je potrebné denne pracovať. Co člen — to činný pracovník strany!
5. Pravidelné platenie členských príspevkov patrí k tvojim základným povinnosťam voči strane.
6. Ak chceš dobre pracovať, maj najužšie spojenie s ľudom, načúvaj jeho hlasu a želaniam, uč ho a uč sa od neho!
7. Vez, že komunista je povinný stále prehĺbovať svoje politické vedomosti a stále sa vzdelávať, aby mohol národ viesť a jemu slúžiť!
8. V budovateľskej práci pre Republiku buď vzorom všetkým ostatným.
9. Stráž národný majetok a netrp jeho poškodzovanie alebo rozkrádanie, potierať korupciu a zneužívanie funkcie pre osobný prospech; buď aj v osobnom živote príkladom pre druhých!
10. Nezabudni nikdy veľkých obetí, ktorými bola vykúpená naša sloboda. Buď nemilosrdný voči nepriateľom Republiky, upevňuj jednotu pracujúceho ľudu a národa a urob všetko pre jeho šťastnú budúcnosť!

Vyhláška

kteřou se v obci Chab vyhlášíje
vypsání voleb do Národního shromáždění.

Ministr vnitra vypsál podle zákona o volbách do Národního shromáždění vyhláškou ze dne 28. dubna 1948

volbu Národního shromáždění republiky Československé na neděli 30. května 1948.

Volba se provede podle ustanovení citovaného zákona všeobecným, tajným, rovným a přímým hlasováním a podle zásady poměrného zastoupení na podkladě stálých voličských seznamů, které budou vylozeny k veřejnému nahlédnutí počínaje dnem 22. května 1948 do dne volby.

Do stálých voličských seznamů možno nahlédnouti ve shora uvedené lhůtě u místního národního výboru (místní správní komise) této obce, ve všední dny denně od hod. do hod. a v neděli a ve svátek od 8. do 12. hod. polední.

Stálé voličské seznamy Národní fronty a volebních skupin mohou v těchto stálých voličských seznamů voličských, činiti si opisy a výpisy i v době před vyhlášením (t. j. před 22. květnem 1948), počínaje dnem vypsání volby.

Překážkou výkonu volebního práva (§ 55 zákona) lze vyznačiti nejpozději den, před volbou.

K provedení voleb jsou povolány volební výbory.

V této obci (volebním místě), která náleží do volebního kraje se zřídí obvodních volebních výborů. Protože v této obci je více než 5 obvodních volebních výborů, zřídí se ještě pro celou obec místní volební výbor.

Obvodní (místní) volební výbor má 8 členů a tolikéž náhradníků. Členy a za každého členu náhradníka jmenuje podepsaný předseda okresního národního výboru přihlížející k tomu, aby byly zastoupeny, pokud možno, všechny volební skupiny.

Členové obvodního (místního) volebního výboru a jejich náhradníci se sejdou ke složení sčítu bez pozvání 23. května 1948 o 12. hodině u předsedy místního (ústředního) národního výboru.

Krajský volební výbor má 8 členů a tolikéž náhradníků. Členy a za každého členu náhradníka jmenuje nejpozději 3. května 1948 předseda okresního (ústředního) národního výboru v krajském volebním území. Krajský volební výbor Národní fronty, v jehož obvodu je sídlo krajského volebního výboru, nejpozději 3. května 1948 do 12. hodiny polední předsedovi okresního (ústředního) národního výboru v krajském volebním území potřeby počet osob, které splňují záměrem předepsané podmínky.

Ústřední volební výbor má 16 členů a tolikéž náhradníků. Členy a za každého členu náhradníka jmenuje nejpozději 1. května 1948 ministr vnitra na návrh ústředního volebního výboru Národní fronty. Za tím účelem navrhne ústřední volební výbor Národní fronty ministru vnitra nejpozději 3. května 1948 do 12. hodiny polední počet osob, které splňují předepsané podmínky.

Nepodaří-li příslušný akční výbor Národní fronty návrh na jmenování členu a náhradníku krajského (ústředního) volebního výboru do předepsané lhůty, provede předseda příslušného okresního národního výboru (pokud se liče ministr vnitra) jmenování bez návrhu.

Kandidátní listiny pro volbu Národního shromáždění (pro první skrutinium) mohou ve volebním kraji podati jen volební skupiny, jimiž podle zákona se rozumějí politické strany vyvíjející činnost v den vypsání volby ve volební oblasti (t. j. mají-li tam svou organizaci), dále sdružení politických stran nebo skupiny voličů. Volební skupina předloží kandidátní listinu ve lhůtě od 3. května 1948 do 10. května 1948 do 12. hodiny polední předsedovi krajského volebního výboru ve dvojnásobném počtu. Předseda krajského volebního výboru úřaduje v budově

Kandidátní listina musí obsahovat

1. označení volební skupiny;
2. jméno, příjmení, zaměstnání a bydliště kandidáta. Pořadí každého kandidáta budíž označeno arabskou číselnicí;
3. označení zmocněnce volební skupiny a jeho náhradníku s udáním přesné adresy. Nejsou-li označeni, považuje se první podepsaný volič za zmocněnce a voličové na druhém a dalším místě podepsaní za jeho náhradníky. U zmocněnce a jeho náhradníků musí býti splněny podmínky uvedené v § 5, odst. 2 zákona. Za zmocněnce volební skupiny ani jeho náhradníky nelze označiti kandidáty;

1. označení orgánu, který může odvolati kandidáta (§ 23 zákona).

Volební skupina může v tomto volebním kraji kandidovati nejvýše 40 osob. Ke kandidátní listině budíž připojeno klásterově podepsané prohlášení všech kandidátů, že kandidaturu přijímají, k jaké národnosti se hlásí, že se svým souhlasem nejsou navrženi na jiné kandidátní listině ani v jiném volebním kraji a že u nich není překážka výkonu volebního práva ani voličnosti.

Kandidátní listina bud' opatřena úředně ověřenými podpisy nejméně 1.000 voličů zapsaných do voličských seznamů v obcích tohoto volebního kraje. Kandidát nevoličů zapsaných do voličských seznamů v obcích tohoto volebního kraje, může kandidátní listinu platně podepsati.

U podpisu voličova bud' uvedena obec, v níž je zapsán ve voličských seznamech. Podpis ověřuje místní (ústřední) národní výbor, soud nebo veřejný notář. Umrtí, odvolání podpisu nebo ztráta volebního práva podpisovatele nepůsobí na platnost kandidátní listiny.

Tato vyhláška budíž v obci i ve všech jejích osadách, místních částech, veřejněn vyvěšením na veřejných místech po dobu 15 dnů. Jako i jiným způsobem v místě obvyklém.

Dne

1948.

1948.

předseda

Volební desatero

1. Účast na volbě je důkazem vyspělosti každého občana.
2. Účast na volbě je povinností nejen podle zákona, ale i povinností mravů.
3. Budeš-li v den volby mimo své bydliště, vyžádej si volební průkaz.
4. Již jen dnes a zítra můžeš o něj požádat místní národní výbor nebo obvodní radu, kde jsi zapsán ve volebních seznamech.
5. Místní národní výbory umožňují pružným jednáním účast na volbách všem.
6. Místní národní výbory vyřizují přednostně záležitosti vojáků o volební průkaz.
7. Národní výbory sledují pečlivě denní rozhlasové pokyny ministerstva vnitra v 9.40 hod.
8. Jednotnou kandidátkou volíme budoucnost národa.
9. I účastí na volbě buduješ.
10. Jednotná kandidátka — lepší zítřek nás všech.

Časopis Národní fronty

pro volbu Národního shromáždění

I. volební kraj: PRAHA

- GOTTWALD Klement, předseda vlády, předseda KSČ, Praha-Sitbořova, Pod brázdami 1.
- PIERLINGER Zdeněk, ministr průmyslu, předseda Československé sociální demokracie, Praha XIX, Na Zlatore 20.
- Prof. inž. dr. ŠLECHTA Emanuel, ministr techniky, předseda Čs. strany socialistické, Praha II, Washingtonova 23.
- PETR Ales, ministr dopravy, předseda Československé strany lidové, Praha I, Masarykovo náměstí 16.
- ŠVOCARDA Ljotiv, armádní generál, ministr národní obrany, Praha XIX, Na Votivce 82.
- JUDr. NEUMAN Alois, ministr pošt, místopředseda Československé sociální demokracie, státní tajemník SGPPT, Praha VII, Koštická 42.
- KERONAR Josef, poslanec UNR, náměstek primátora hl. města Prahy, Praha VII, Na Kolnáře 5.
- MACHALCOVÁ-DOSTALOVÁ Božena, poslankyně UNR, člen UNV, Praha-Sitbořova, U laboratorů 11.
- JUDr. PROCHÁZKA Vladimír, poslanec UNR, univerzitní profesor, Praha-Bubeneč, Želivá ul. 7.
- Dr. POLÁNSKÝ-HEIDENREICH Julius, univerzitní profesor, Praha XII, Dvůrka 13.
- NOVÝ Vilém, poslanec UNR, šéfredaktor Rudého práva, Praha II, Na Florenci 13.
- KOLAR Jaroslav, poslanec UNR, poštovní zaměstnanec, předseda podnikové rady ex. post. Praha XI, Zerotínova 49.
- DRDÁ Jen, spisovatel, šéfredaktor Světových novin, předseda kulturní komise Ústředního akčního výboru Národní fronty, Praha, Praha II, Podskalská 55.
- BINA Josef, lesnický dělník, místopředseda obvodní rady, Praha XVI, Tichá č. 1.
- HORNÝ Josef, poslanec ČSR, předseda živnostensko-obchodního odboru KSC, Praha VII, Stroupežnická 15.
- ŠTYKOVÁ Matylda, poslankyně UNR, úřednice, Praha VII, Píplavská 35.
- JUDr. PÁTKOVÁ Božena, advokátka, místopředsedkyně Čs. strany socialistické, Praha II, Jungmannova 5.
- BARZŠ Gustav, redaktor, předseda tiskové komise ČAV NF, Praha II, Na Florenci 13.
- ŠTÍČKA Vladimír, úředník, tajemník Československé sociální demokracie, Praha XII, Staličova 158.
- KOZELKA Bedřich, kovodělník, předseda krajské obchodní rady, Praha VIII, Stránského 27.

II. volební kraj: KLADNO

- NOBEK Václav, ministr vnitra, Praha XIX, Rooseveltova ul. č. 14.
- JUDr. VÁCHA Zdeněk, veřejný zaměstnanec, člen představenstva Československé sociální demokracie, Praha VII, Bubenečská 3.
- MATEL Jan, tajemník ÚRO, člen představenstva Čs. strany socialistické, Praha VIII, nám. dr. Hejlové 1359.
- ŠVOBODA František, poslanec UNR, zemědělský dělník, Slaný, Třebitzkého 196.
- KARLOVSKÁ Anna, úřednice, člen zasedání národního výboru, Kralupy nad Vltavou I, Olie 859.
- VAIS František, zámečník, krajský tajemník Komunistické strany Československa, Kladno, Chocimanova 2350.
- BURIAN E. F., spisovatel, reditel divadla D 48, Praha II, Krakovská 20.
- VORÁBKŮ Jaromír, profesor, předseda okresního národního výboru, Rakovník, Cermáková náměstí 1520.
- MURIL František, poslanec UNR, krejčovský dělník, Kladno, U tříla Rudé armády 21.
- Dr. inž. BRETTSCHNEIDER Rudolf, vedoucí úředník cukrovaru, Loupy, Staličova 1081.
- ČERNÝ Ladislav, soudní kontrolor, Kladno 2453.
- NEPIL Bohumil, koloniální mistr, Kladno II, Sebestavova ul. 1386.
- LEPŠEHOVÁ, úřednice, předsedkyně místního národního výboru Ldice, Kladno, Rooseveltova 2812.
- ZIČHA Jan, škpt. čs. armády, předseda okresního národního výboru, Zatec, Pražská 884.
- ČMURČAR Josef, zemědělský dělník, člen zemského národního výboru, Roudnice nad Labem, Masarykova 1008.
- ČERNÝ František, úředník LČM, Kladno, Rašínova 2640.
- FAŘEZ František, poslanec UNR, modelář, Praha IX, Hlohovtín, Klauzovická 452.
- HAVLÍN František, strojní zámečník, předseda krajské obchodní rady, Kladno, Staličovo nám. 42.
- FAŘEZ František, poslanec UNR, modelář, Praha IX, Hlohovtín, Klauzovická 452.
- inž. KOTVĚLKA Bedřich, důlní inženýr, Libušín, dól „President Beneš“.
- KOBERA Josef, obchodník, Kralupy nad Vltavou.

III. volební kraj: ML. BOLESLAV

- ŠVERMHOVA Marie, poslankyně UNR, zástupce generálního tajemníka Komunistické strany Československa, Praha VII, Antonínská 4.
- RAJAI Pavel, poslanec UNR, živnostník, místopředseda Ústředního svazu řemesel, člen představenstva Československé sociální demokracie, Praha XI, Lipanská 11.
- MĚKULAB Václav, poslanec UNR, motorčík, Jesenice, Jiráskova 232.
- VACH Václav, poslanec UNR, zemědělec, Oskořinek 190, okres Nymburk.
- ŠTARTY Bedřich, vinař, předseda okresního národního výboru, Kiy-Větrulice 217, p. Mělník.
- REZENTERK František, kovodělník, krajský tajemník Komunistické strany Československa, Mladá Boleslav, Jiráskova ul. č. 222.
- PLHAL Jan, profesor, předseda okresního národního výboru, Podbrdský 1.
- TOMAN Engelbert, úředník Automobilových závodů, národní podnik, Mladá Boleslav, U tříla Rudé armády 684.
- HOŠEK Václav, rolník, předseda okresního sdružení Jednotného svazu českých zemědělců, Mělnické Vltěno 172, město Dobruška, chemik, předseda krajského výboru Svazu české mládeže, Komusovny, Jiráskova 474.
- BAJTL Václav, krajský tajemník Československé strany socialistické, Mladá Boleslav.
- REHAROVÁ Milada, rolnice, Benátský 2.
- JODAB Jaromír, náměstek ředitele okresní nemocenské pojistovny, člen krajského výkonného výboru Československé sociální demokracie, Mladá Boleslav, Purkyňova 388.
- KORDIK Josef, dělník, předseda závodní organizace KSČ.

Automobilových závodů, národní podnik, Mladá Boleslav, Alesova 784.

- POLPŘECÍ Miloslav, technický úředník, předseda okresního národního výboru, Libeň, ulice Rudé armády 475, okres Jih.
- KOTIČ František, plukovník čs. armády, předseda krajského akčního výboru Svazu brannosti, Jihla, Cechova 410.
- DEBEK Jaroslav, rolník, Velenice, p. Dymokury.
- VÁCLAVEK Jan, ředitel obchodní akademie, místopředseda okresního národního výboru, Mělník, Československá ul. č. 246, č. 41.
- BARTONÍČEK Stanislav, zedník, předseda okresního národního výboru, Mnichovo Hradiště.

IV. volební kraj: PRAHA-VENKOV

- VODSLON František, zemědělský tajemník Komunistické strany Československa, Praha XVI, Švédská 29.
- JUNGWIRTHOVÁ Anna, poslankyně UNR, profesorka, předsedkyně ústřední komise žen Československé sociální demokracie, Praha VII, Veletřská 37.
- KOKTAV František, redaktor, člen představenstva Ústřední rady odborů, jednatel představenstva Československé strany socialistické, Praha VII, Habermanova 53.
- JUDr. POLÁNSKÝ Emoryn, místopředseda zemského národního výboru, náměstek předsedy advokátní komory, jednatel představenstva Československé strany lidové, Praha-Braník, Pod myslivcovi I., č. 644/2.
- NOVOVIT Antonín, kovodělník, krajský tajemník Komunistické strany Československa, Letňany 82.
- SUTR Jan, poslanec UNR, rolník, Zábludí 62, u Hořovic.
- ZMRHAL Antonín, poslanec UNR, předseda Ústřední rady družstev, Praha XIX, Pělicova 18.
- HAINEROVÁ Jihna, tajemnice Komunistické strany Československa, člen Ústředního národního výboru, Praha XVI, Mozartova 2544.
- MESTEK Karel, poslanec UNR, děvečnický, Brandýs nad Labem, Přítelů 1915.
- ŠTĚPA Josef, poslanec UNR, kovodělník, Praha XIII, V olšánské 1069.
- HAVEL Josef, předseda stanice Československých státních drah, předseda okresního národního výboru, Hýskov 154, okres Beroun.
- JEZEK Karel, kovodělník, předseda okresního národního výboru, Praha II, 405.
- PÍMPARA Adolf, děvečnický, okresní tajemník Komunistické strany Československa, Český Brod, náměstí dr. Edvarda Beneše 16.
- SOBOTKA Círád, agronom, zemědělský referent okresního národního výboru, Zbraslav 327.
- MORAVEK Rudolf, poslanec UNR, úředník, člen krajského akčního výboru Národní fronty Československé strany socialistické, Praha-Horní Křivč, Budýovická 80.
- ŠTAMBERA Josef, zahraniční zpravodaj Práva lidu, Praha XV, Na Lypině 492.
- MCCER Jaroslav, zahraniční zpravodaj Práva lidu, Praha XV, Na Lypině 492.
- HULÍNSKÝ Josef, mechanik, člen zemského národního výboru, Cakovice, Dobrovského 973.
- FAŘEZ Josef, rolník, předseda místního národního výboru, Bítřbánské Štálo 80, okres Český Brod.
- RENDL František, úředník, Uhrňetves 710, okres Ráčany.

V. volební kraj: PLZEŇ

- ŠLÁNKŮ Rudolf, poslanec UNR, generální tajemník Komunistické strany Československa, Praha XIX, Korunovační 35.
- LINDAUER Jaroslav, poslanec UNR, generální tajemník KSČ, sociální demokracie, Praha XI, Jesenitova 147.
- MUDR. KÁČL Karel, poslanec UNR, univerzitní profesor, Kladno II, Krocínova, Volanova 986.
- JUDr. Doc. REJČEK Jaromír, poslanec UNR, docent vysoké školy hospodářských věd, člen představenstva Čs. strany lidové, Praha XVI, Na Chlátrce 16.
- VÁCLAVT Karel, poslanec UNR, zemědělec, Kozalupy 192, okres Blatná.
- JUHA Václav, poslanec UNR, kovodělník, Kaznějov, okres Klatovy.
- NETUŠILOVÁ Milada, taj. ÚRO, Praha VII, Zlatá 629.
- JUDr. KLINGER Miloslav, úředník, člen představenstva Čs. strany socialistické, místopředseda závodního výboru Čs. obce sokolské, Praha-Michle, Kostelní nám. 44.
- TAVŠ Václav, odb. út. měst. školy Rokycany 446.
- POLÁČEK Karel, úředník Škodových závodů, Starý Plzeň, Luční 585.
- PLECHÁČ František, obchodník, člen Ústředního nář. výboru, Plzeň, náměstí Republiky 28.
- HAJSMAN Karel, rolník, předseda okresního sdružení Jednotného svazu českých zemědělců, Netunice č. 46, okres Plzeň-venkov.
- KRAFOVÁ Jaroslava, fotografka, krajský předsedkyně Rady ex. post. Plzeň, Leninova 20.
- RIMÁNEK Václav, strojevodník Čs. státních drah, předseda Svazu zaměstnanců v dopravě Ústřední rady odborů, Praha XII, Jagelonská 18.
- JUC. KRALA Ivo, polníchář práv, člen okresního národního výboru, Píseň, Týrsova 775.
- PTACNKOVÁ Miluše, prodávka, místopředsedkyně okr. výboru Svazu české mládeže, Píseň, Sladkovského 68.
- ČIHLER Ladislav, Chrást, u Píseň 220.
- BUREŠ Václav, rolník, předseda okresního sdružení Jednotného svazu českých zemědělců, člen rady okr. národního výboru, Rokycany, Píseňské předměstí, út. Americké armády 111.
- JIRÁNEK Václav, náměstek předsedy ústředního národního výboru, Píseň, Nerudova 8.
- KESTLER Josef, dělník, předseda závodní rady Spolku pro chemickou a hutní výrobu, místopředseda okr. národního výboru, Sultice 618.

VI. volební kraj: KARLOVY VARY

- KOPRIVA Ladislav, předseda zemského národního výboru, předseda Svazu bojovníků za svobodu, Praha XIX, Pod Kašánou č. 2.
- inž. NOVÁK František X., úředník, legionář a člen představenstva Čs. strany socialistické, Praha XVI, Nad Kálovkou č. 35.
- JUDr. ŠTEJNER Bedřich, poslanec UNR, škpt. v nář. zahraniční armádě, Praha VII, Veteřkova 1.

- PATERA Bohumil, kovodělník, předseda ONV, Město Tepič č. 229.
- ŠKPLANTOVÁ Barbora, poslankyně UNR, úřednice, Karlov Vary, Palácovo nám. č. 2.
- DVOŘÁK Richard, bankovní úředník, předseda ONV, Chab. Svatojilská Čechů 43.
- CIBULKA Jan, úředník, asistent a zemědělský tajemník KSČ, Karlov Vary, Masarykova č. 12.
- MESTEROVÁ Milada, úřednice, místopředsedkyně krajského výboru Svazu české mládeže, Karlov Vary, Masarykova 12.
- JAROSLAV Alois, poslanec UNR, restaurátor, Praha I, Dlouhá Hláv. č. 41.
- KLEPAC Josef, předseda úřadu ochrany práce a místopředseda Svazu partyzáků, Sokolov, Slavoňská č. 16.
- VESELY Robert, ředitel dopravní společnosti Interkontinentál, Karlov Vary, Zahradní č. 19.
- LEBEK Josef, živnostník, předseda obchodní a živnostenské komory v Chelu, Karlov Vary, Moskevská č. 84.

VII. volební kraj: ÚSTÍ NAD LAB.

- ZÁPOTOČEK Antonín, náměstek předsedy vlády, předseda ÚRO, Praha XII, Šrobárova 137.
- JIRÁNEK Václav, poslanec UNR, úředník, člen představenstva Čs. strany socialistické, Praha XIX, Velvárská č. 854/90.
- ŠKADIK Jaroslav, poslanec UNR, učitel, člen představenstva Čs. strany lidové, Teplice 131.
- BLAVA Jaroslav, úředník, člen ZNV, člen krajského představenstva Čs. strany lidové, Teplice 131.
- INNEMANN Kvetoslav, knihář, krajský tajemník KSČ, Ústí nad Lab., Bukov, Hymatova 435.
- POKORNY Václav, horník, tajemník KSČ, Hostomice nad Blížnicí, Bakuninova 231.
- JUDr. LANGER Gérard, poslanec UNR, předseda ředitelství pošty, Ústí n. Lab.-Sitelov ul. M. Huberrové 5.
- HRUŠKOVÁ-BOZVETPALOVÁ Marie, učitelka odb. školy pro ženská povolání, Ústí n. Lab., Leninova 118.
- ŠNOBL Jindřich, poslanec UNR, ředitel Státního závodu, Zábludí u Mostu, Horní Látnov, Tovární 7.
- FAVELE Josef, lagýrník, tajemník KSČ, velitel praporek „Dimitrov“ ve Spánělkách, Praha VII, U Smaltňovy 12.
- VLAVICKA Václav, poslanec UNR, dělník, Duchcov, Nádražní 12.
- HASÍK Vilém, zemědělský dělník, zem. referent ONV Teplice, Novosedlice, Dolní Náspeň 256, okres Teplice.
- HENDRYCH JIR, tajemník KSČ, Praha-Braník, Nad pivovarem č. 313.
- inž. FANTA Ota, bankový úředník, člen UVV Čs. sociální demokracie, Teplice, Barfúškova 2.
- ZÁK Antonín, krajský tajemník Čs. strany socialistické, Blüha, Lohkoviceva 2.
- MYNÁŘ JIR, krajský tajemník Čs. strany lidové, Teplice, Wolkeraova 16.
- KŘEPELKA Adolf, dělník, předseda OAV NF, Chomutov, Cechova 16.
- PAVLÍČEK Jan, mjr. čs. armády, Litoměřice, Šmetanova 4.
- ZAHRAJČKOVÁ Růžena, v domácnosti, členka ZNV, Košťany u Teplic 149.
- RUŽICKÁ Josef, úředník, předseda okr. výboru SCM, Děčín, Něžránský ul. 1169.

VIII. volební kraj: LIBEREC

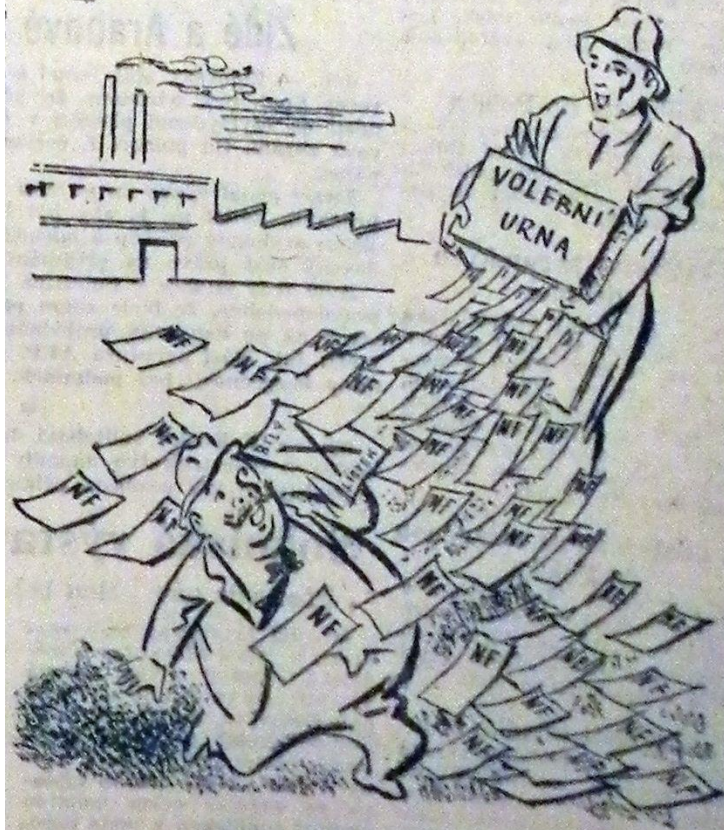
- KOPECKÝ Václav, ministr informací, Praha-Bubeneč, Sírkovská nám. 5.
- KUBAN František, vedoucí ředitel Severočeského kons. družstva, předseda krajského výboru a člen ust. výk. výboru Čs. sociální demokracie, Liberec, Husova 91.
- ROZHA Josef, berní tajemník, člen krajského představenstva Čs. strany socialistické, Mimon, Komenského nám. 104/V.
- MYSKA Václav, krejčí, tajemník KOR, krajský předseda Čs. strany lidové, Liberec, Barvičská 4.
- HARUS Jan, poslanec UNR, sládkářský dělník, předseda územního AV Sokola, předseda krajského výboru Srdácní národního odboru, Liberec, Husova 68.
- JUDr. KOKES Jaroslav, poslanec UNR, krajský soudce, Česká Lípa, Bata 1022.
- VETIŠKA Rudolf, dělník, krajský tajemník KSČ, Liberec, Pivovarská 10.
- JUDr. PÁTKOVÁ Zdenka, soudce, členka představenstva Rady ex. post. Praha III, Věhrdova 4.
- VLASÁK Josef, rolník, předseda OV JSCZ, Bukovany 20, okres Česká Lípa.
- PLECHÁČ František, strojní zámečník, tajemník KOR, Liberec, Validýnská 10.
- MALIK Jaroslav, poštovní úředník, tajemník kraj. AV NF, Liberec, Destinová 5.
- HANKE Ladislav, předseda úřadovny ÚSP, místopředseda krajského výk. výboru Čs. sociální demokracie, Liberec, Riegrova 14.
- HUDEC Jaroslav, modelář, předseda krajského AV Čs. strany socialistické, Liberec, Růžová 9.
- LOUDA Zdeněk, truhlář, Česká Lípa, Chelického 1867.
- LEITENDORFEROVÁ Blahoslava, živnostnice, Novobna pod Trsekmí, Komenského 161.
- SINDELAR Vladimír, rolník, předseda okresního výboru JSCZ, Košťalky 53, okres Semlín.
- ŠVANDRLÍK Miloslav, thalovský mistr, předseda OAV NF, Loučkov a Nisou 91, okr. Jablonce nad Nisou.
- TRUNEČEK Karel, drogistka, prezident obchodní a živnostenské komory, Liberec, Pražská 40.
- BACKOVSKÁ Ludmila, kadernice, Rokycany nad Žitavou č. 336, okres Blanice.
- KAPLAN Miloslav, pošt. řevizent, bezpečnostní referent UNV, Liberec, Dobrovského 7.

IX. volební kraj: HRADEC KRÁLOVÉ

- Prof. Dr. NEJEDLÝ Zdeněk, ministr školství, univerzitní profesor, Praha XVI, Šmetanova 1.
- KRAJČER František, ministr vnitra, Hradec Králové, Husova č. 8.
- Dr. NEMEC Jan, poslanec UNR, obchodník, předseda krajského výboru Čs. strany demokracie, Hradec Králové, Jeronýmova 780.
- JUDr. a PhDr. PROKOP Antonín, advokát, předseda okresního výboru Čs. strany lidové, Hradec Králové, U tř. Čs. nář. výboru 425.
- VLASÁK Antonín, rolník, předseda krajského výboru Čs. strany socialistické, Chrástovka 28 u Náchova.
- BORUVKA Josef, poslanec UNR, dělník, člen krajského akčního výboru JSCZ, Doubravka M. okres Jaroměř.
- TRNÁVKA Marie, poslankyně UNR, státní učitelka, Hradec Králové, Mlýnská 672.

... reakční set milionu.

Povolební osud reakcionáře

S bílým lístkem chtěl jít zpátek,
šeptandil a klamal.
V moři našich kandidátů
vaz si nověy stámal!